

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOSOFICKÁ FAKULTA

HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JOŠT Z ROŽMBERKA († 1467)

Vedoucí práce: PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D

Autorka práce: Tereza Opavová

Ročník: 4

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím uvedených pramenů a literatury v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 29. dubna 2010

## **Anotace**

Předmětem zájmu předkládané bakalářské práce je šlechtic poděbradského věku Jošt z Rožmberka (1430-1467). Tato práce je zaměřená především na Joštovo opomíjené angažmá v rytířském řádu johanitů, kde v letech 1451-1467 zastával funkci generálního převora. Byla zpracována na základě odborné literatury, edic a dosud nevydaných rukopisů, které jsou uloženy v Národním archivu v Praze a Státním oblastním archivu v Třeboni.

## **Annotation**

The theme of this bachelor paper is the nobleman Jošt of Rožmberk (1430-1467) who lived during the George of Podiebrad's reign. This work is focused on the Jošt's neglected involvement in the Order of St. John, where he was the "general prior" from 1451 to 1467. The paper is based on the published literature, editions and yet unpublished manuscripts stored at The National Archive in Prague and The State Regional Archives in Třeboň.

## Obsah

Obsah .....	5
I. Úvod .....	6
I.1. Jošt z Rožmberka v české historiografii.....	6
I.2. Literatura o rodě Rožmberků .....	8
I.3. Obraz řádu sv. Jana Jeruzalémského v historiografii .....	10
I.4. Přehled pramenů .....	14
I.5. Výchozí otázky .....	16
II. Rožmberkové - otec a syn .....	19
II.1. Oldřich II. z Rožmberka .....	19
II.2. Jošt z Rožmberka .....	22
III. Řád sv. Jana Jeruzalémského a Jošt z Rožmberka .....	32
III.1. Stručné dějiny řádu sv. Jana Jeruzalémského .....	32
III.2. Jošt z Rožmberka jako generální převor .....	39
IV. Jošt z Rožmberka v úřadě vratislavského biskupa .....	57
V. Závěr .....	65
VI. Obrazová příloha .....	67
VII. Seznam použitých pramenů a literatury .....	73
VII.1. Prameny .....	73
VII.2. Edice .....	73
VII.3. Literatura .....	74
VIII. Seznam zkratk .....	78

# I. Úvod

## I. 1. Jošt z Rožmberka v české historiografii

Tématem předkládané bakalářské práce je církevní kariéra Jošta z Rožmberka (1430-1467), předního českého aristokrata, jenž patřil k významným činitelům církevně-politického dění v Českém království poděbradského věku.

Historie vyšší a nižší české šlechty představuje badatelské téma, na které zaměřuje v poslední době svou pozornost velká řada českých historiků a historiček. Nejinak je tomu i u historie panského rodu Rožmberků. Na specifika tohoto rodu upozornil ve svém životním díle již František Palacký,<sup>1</sup> významný představitel českého dějepisceví orientovaného v romantickém a obrozeneckém duchu 19. století.<sup>2</sup> Velkou pozornost věnoval Palacký i osobnosti Jošta z Rožmberka.<sup>3</sup> Ve svém obsáhlém díle *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě* představil Jošta z Rožmberka jako významnou osobnost politického, náboženského a společenského života 15. století. Palacký neopomněl zmínit rozmanitost církevních úřadů a politických funkcí, jež Jošt z Rožmberka za svého života zastával (biskup vratislavský, probošt kapituly při katedrále sv. Víta, generální převor řádu sv. Jana Jeruzalémského). František Palacký měl jistě povědomí o pestrosti Joštových rolí v českých dějinách, přesto se ve svém díle zaměřil pouze na dílčí okamžiky jeho života, které bezprostředně souvisely s vládou českého krále Jiřího z Poděbrad a konfliktem mezi katolickou a kališnickou stranou. Palacký také registroval Joštovu vlastní literární činnost a zvláštní pozornost věnoval listům, které posílal skrze královnu Johanu králi Jiřímu z Poděbrad.<sup>4</sup> Palacký však takřka vypustil Joštovu důležitou roli v úřadech generálního převora a probošta pražské kapituly. František Palacký uvedl osobnost Jošta z Rožmberka do širšího historického povědomí, přesto dosud Joštova souborná biografie nevznikla.

---

<sup>1</sup> František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě IV*, Věk Jiřího z Poděbrad od roku 1439 až do 1471 čili do smrti krále, Praha 1931.

<sup>2</sup> K osobnosti Františka Palackého. Josef PEKAŘ, *František Palacký*, Praha 2005; Jiří KOŘALKA, *František Palacký (1798-1876)*, Praha 1998; Jiří ŠTAIF, *František Palacký. Život, dílo, mýtus*, Praha 2009.

<sup>3</sup> F. PALACKÝ, *Dějiny IV*, s. 95, 159, 182, 224, 297, 299, 302, 328, 335, 336, 373, 374, 405, 408, 422, 423, 441, 446, 453-456, 460, 461, 474, 478, 490, 497, 499, 501, 502, 504, 507, 511, 512, 514, 522, 525, 590, 621, 630.

<sup>4</sup> Tamtéž, s. 454-456.

Detailnější poznatky o životě Jošta z Rožmberka uvedl ve své čtyřdílné práci Rudolf Urbánek (1877-1962).<sup>5</sup> Tento český historik poděbradského věku dokázal ve svém životním díle spojit faktografickou bohatost s pečlivou heuristikou a kritikou všech dostupných pramenů. Jako Gollův žák se Rudolf Urbánek stal hlavním spolupracovníkem Václava Novotného na *Českých dějinách*, jež představovaly jedno z vrcholných děl české pozitivistické historiografie.<sup>6</sup> Byl to právě Rudolf Urbánek, který shromáždil velké množství informací o osobnosti Jošta z Rožmberka a přinesl nám doposud nejucelenější přehled o jeho životě. Především se zaměřil na jeho působení ve slezském městě Vratislavi a detailně pojednal Joštův vztah ke králi Jiřímu z Poděbrad. Stejně jako Palacký i Rudolf Urbánek reflektoval jen velmi málo Joštovu výraznou kariéru v johanitském řádu.

V roce 1892 byl v Praze vydán spis s názvem *Jošt z Rožmberka a jeho doba*, sepsaný Josefem Hamršmídem.<sup>7</sup> Autorem byl katolický kněz a člen johanitského řádu, jenž se po vydání monografie o Joštovi z Rožmberka a několika spisech o českém kněžstvu 14. a 15. století badatelsky odmlčel.<sup>8</sup> Interpretační hledisko J. Hamršmída není nijak překvapující. Jošt z Rožmberka je v jeho práci představen jako významná katolická osobnost 15. století.

Joštovi z Rožmberka bylo věnováno také několik studií, které se více či méně zabývaly některými dílčími aspekty jeho života.<sup>9</sup> Právě opomenutému johanitskému

---

<sup>5</sup> Rudolf URBÁNEK, *Věk poděbradský* III/1, Praha 1915, s. 12, 47, 48, 78, 178, 194; TÝŽ, *Věk poděbradský* III/2, Praha 1918, s. 13, 237, 347, 441-442, 569, 572, 589, 671, 672, 746, 774, 861, 921; TÝŽ, *Věk poděbradský* III/3, Praha 1930, s. 14, 103-106, 111, 126, 188, 284-286, 295-296, 299, 314, 323-324, 330-331, 337, 340, 396-398, 420, 422, 424, 466, 469, 482, 491-492, 498, 500-501, 520, 549, 552-554, 556, 573, 749, 794, 869-870; TÝŽ, *Věk poděbradský* III/4, Praha 1962, s. 27, 49, 50-52, 70, 108, 117, 124, 143, 147, 150, 151, 155-157, 245, 247-249, 278, 280, 289, 312, 313, 323, 341, 351, 385, 387-389, 391, 392, 397, 450, 452, 459, 474, 475, 507, 521, 536, 542, 563-567, 569, 609, 612-614, 616, 617, 637, 638, 641, 642, 645-659, 661, 662, 664-667, 673-676, 698-701, 704-708, 710, 711, 713, 715, 716, 718, 720-722, 724, 727, 736, 739, 741, 745, 746, 762.

<sup>6</sup> František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997, s. 703-705.

<sup>7</sup> Josef HAMRŠMÍD, *Jošt z Rožmberka a jeho doba*, Praha 1892.

<sup>8</sup> F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 641-442.

<sup>9</sup> Hynek GROSS, *Ze života Jošta z Rožmberka (1430-1467), biskupa vratislavského*, Věstník Matice opavské (dále VMO), 1897, s. 44; Josef JUGNITZ, *Die Grabstätten der Breslauer Bischöfe*, Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens, Breslau 1895; Karl KASTNER, *Breslauer Bischöfe*, Breslau 1929.

kontextu Joštovy osobnosti bych se chtěla věnovat v následujících kapitolách své bakalářské práce.

## I. 2. Literatura o rodě Rožmberků

Počátky panského rodu Rožmberků jsou spojovány se starodávným panským rodem Vítkovců. Tomuto rodu a jeho představitelům se věnovala ve svých studiích velká řada českých historiků a historiček.<sup>10</sup> Někteří zaměřili svou pozornost pouze na jednotlivé představitele rožmberského rodu (zvláště Josef Teige, Anna Skýbová, Jaroslav Pánek).<sup>11</sup> Většinu svých studií věnovala tomuto rodu a jeho středověkým dějinám i historička Anna Kubíková, jež se zaměřila především na 12. – 15. století.<sup>12</sup>

---

<sup>10</sup> Původem Vítkovců se ve svých studiích zabýval: Ludvík DOMEČKA, *O původu Vítkovců*, Rezkův sborník historický 4/1886, Praha 1886, s. 206-215; 284-293; 342-352; František MAREŠ, *O původu Vítkovců*, Český časopis historický (dále ČČH) 25, 1919, s. 213-235; Vratislav VANÍČEK, *Vzestup rodu Vítkovců v letech 1169-1296*, Folia Historica Bohemica (dále FHB) 1, 1979, s. 93-108; TÝŽ, *Vítkovci a český stát v letech 1169-1278*, Československý časopis historický (dále ČsČH) 29, 1981, s. 89-100; Roman CIKHART, *Původ a rozrod Vítkovců*, Jihočeský sborník historický (dále JSH) 4, 1931, s. 84-88; Mathias PANGERL, *Die Witigonen, ihre Herkunft, ihre ersten Sitze und ihre älteste Genealogie*, Archiv für österreichische Geschichte 51, 1873, s. 501-576; Michal ERNÉE – Jiří MILITKÝ – Karel NOVÁČEK, *Vítkovci a těžba drahých kovů na Českokrumlovsku*. Příspěvek k dějinám středověké metalurgie, Mediaevalia archeologica (dále MA) 1, 1999, s. 209-233.

<sup>11</sup> Prvnímu doloženému příslušníkovi tohoto rodu Vítkovi z Prčice věnoval své studie: Josef TEIGE, *Vítek z Prčice*, Památky archeologické (dále PA) 12, 1883, sloupec 71-76; Anna KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. Úvod I. kapitola – počátky Vítkovců*, JSH 57, 1988, s. 83-91. K osobě Voka z Rožmberka: TÁŽ, *Popis Voka z Rožmberka ve skladbě Fürstenbachu vídeňského měšťana Janse Enikela*, JSH 50, 1990, s. 177-182; Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996; TÝŽ, *Vilém z Rožmberka*, Praha 1998.

<sup>12</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. II. a III. kapitola - Vok I. a Jindřich I. z Rožmberka (první Rožmberkové)*, JSH 57, 1988, 131-137; TÁŽ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. IV. kapitola - Petr I. z Rožmberka (Petr Kajícník nebo Petr Udatný?)*, JSH 57, 1988, s. 131-137; TÁŽ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. V. kapitola - Oldřich I. z Rožmberka a jeho bratři (synové Petra I.)*, JSH 58, 1989, s. 20-28; TÁŽ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. VI. kapitola - Jindřich III. z Rožmberka*, JSH 58, 1989, s. 81-87; TÁŽ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. VII. kapitola - Oldřich II. z Rožmberka*, JSH 58, 1989, s. 143-154; TÁŽ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. VIII. kapitola - Jan II. z Rožmberka*, JSH 58, 1989, s. 193-209; TÁŽ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. IX. kapitola - Vok II. z Rožmberka a jeho bratři*, JSH 59, 1990, s. 26-43; TÁŽ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. X. kapitola - Jošt III. z Rožmberka a*



Zvláštní pozornost věnovala Anna Kubíková jednotlivým představitelům panského rodu Rožmberků v 15. století.<sup>13</sup>

Jako významní dějinní aktéři se Rožmberkové projeví i ve vztahu k mnohým klášterním institucím v jižních Čechách. Jsou známí jako podporovatelé řádu cisterciáků ve Vyšším Brodě.<sup>14</sup> Činnost Rožmberků na jihu Čech souvisela i se zakládáním a výstavbou nových sídel tohoto rodu (Český Krumlov).<sup>15</sup>

Část badatelů se naopak věnovala hospodářským a ekonomickým poměrům na rožmberských panstvích.<sup>16</sup> Kniha Roberta Šimůnka *Správní systém šlechtického*

---

*jeho bratři*, JSH 59, 1990, s. 26-43; TÁŽ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. XI. kapitola - Vilém a Petr Vok z Rožmberka*, JSH 59, 1990, s. 150-164; TÁŽ, *Nejstarší dochovaný soupis rožmberských listin*, Archivní časopis (díle AČ) 47, 1997, s. 74-91; TÁŽ, *Rožmberský archiv v polovině 16. století*, AČ 48, 1998, s. 129-146; TÁŽ, *Březanovo uspořádání rožmberského archivu*, AČ 51, 2001, s. 91-105.

<sup>13</sup> TÁŽ, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004; TÁŽ, *Basilejská kompaktáta a Oldřich z Rožmberka*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích (dále Výběr) 28, 1991, s. 345-348; TÁŽ, *Jindřich III. a Oldřich II. z Rožmberka, Českokrumlovsko 1400-1460, Český Krumlov* 1997, s. 9-26; TÁŽ, *Jak to doopravdy bylo se zlatokorunskými cennostmi v době husitských válek*, Výběr 35, 1998, s. 260-262; TÁŽ, *Rožmberský dluhopis z roku 1457 pro Jana z Kozího*, JSH 62, 1993, s. 205-206.

<sup>14</sup> Jaroslav ČECHURA, *Počátky vyšebrodského kláštera*, JSH 50, 1981, s. 5; Milan HLINOMAZ - Vlastimil KOLDA, *Vyšebrodský klášter-nekropole Rožmberků*, JSH 57, 1988, s. 173-184; Rudolf SCHMIDTMAYER, *Zwei Dokumente über die Gruft der Herren von Rosenberg in der Hohenfurter Stiftskirche*, Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen (dále MVGDB) 41, 1903, s. 299-305. K dějinám cisterckého řádu: Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*, Praha 2002; M. PANGERL, *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Wien 1872; TÝŽ, *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes B. Mariae V. zu Hohenfurt*, in Böhmen, Wien 1865; Jaroslav ČECHURA, *Das Wirtschaftsmodell der Zisterzienserklöster in Böhmen (1140-1419)*, in: Jerzy Strzelczyk (ed.) *Historia i kultura cystersów w dawnej Polsce i ich europejskie związki*, Poznań 1987, 87-110; TÝŽ, *Generální kapitula a cisterciácké kláštery v českých zemích v době předhusitské ve světle řádových akt*, *Právně historické studie* (dále PHS) 26, 1984, s. 35-72; Anna KUBÍKOVÁ, *Českokrumlovský špitál a kostel sv. Jošta*, JSH 66-67, 1997-1998, s. 104.

<sup>15</sup> Michal ERNÉE - Karel NOVÁČEK, *K počátkům českokrumlovského hradu*, *Průzkumy památek* (dále PP), č. 2, 1999, s. 209-233. Srov. s Anna KUBÍKOVÁ, *Středověký Českokrumlovský hrad ve světle archivních pramenů*, PP 6, č. 2, 1999, s. 106-110.

<sup>16</sup> Robert ŠIMŮNEK, *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách*. Rožmberská doména 1418-1472, Praha 2005; Alois MÍKA, *Osud slavného domu*. Rozkvět a pád rožmberského dominia, České Budějovice 1970. K rozsahu rožmberského dominia ve 2. polovině 14 století: Josef TRUHLÁŘ, *Urbář zboží rožmberského z roku 1379*, Praha 1880; Eva CIRONISOVÁ, *Vývoj správy*

*dominia v pozdně středověkých Čechách* obsahuje vyčerpávající a detailní informace o hospodářské činnosti Rožmberků v letech 1418-1472. Další publikací, jež nám umožňuje hlubší vhled do ekonomicko-správní problematiky Rožmberků, je kniha Josefa Pelikána *Rožmberské dluhopisy z let 1457-1481*.<sup>17</sup>

Vedle velkého množství odborných studií existuje i několik dalších knižních publikací, které si kladou za cíl postihnout základní informace o tomto rodu. Bohumír Němec ve svém díle *Rožmberkové* shrnuje velice stručně poznatky o jednotlivých příslušnících tohoto rodu. Kniha je v podstatě celkovým přehledem základních a již známých informací a nepřináší nic nového.<sup>18</sup>

Samostatných publikací, které by se zabývaly jednotlivými představiteli rodu Rožmberků v rozmezí 12. - 15. století, není mnoho. Jedna z těchto dosud vydaných byla určena Oldřichu II. z Rožmberka.<sup>19</sup>

### **I. 3. Obraz řádu sv. Jana Jeruzalémského v historiografii**

Suverénní vojenský hospitální řád sv. Jana v Jeruzalémě, na Rhodu a na Maltě byl v minulosti známý i pod označením johanité, špitálníci či řád sv. Jana Jeruzalémského. Označení maltézští rytíři získal řád po svém přesídlení na ostrov Malta v roce 1530.<sup>20</sup>

Generálním převorem řádu sv. Jana Jeruzalémského v Čechách se Jošt z Rožmberka stal v roce 1451. V následující části bych shrnula literaturu vztahující se k založení tohoto řádu v Levantě, příchodu řádu do českých zemí a vzniku řádového centra ve Strakonících.

Vznik řádu sv. Jana Jeruzalémského se vztahoval ke špitálnímu bratrstvu, jež bylo založené v Jeruzalémě italskými kupci okolo 2. poloviny 11. století.<sup>21</sup> Po dobytí města

---

*rožmberských panství ve 13. a 17. století*, Sborník archivních prací (dále SAP) 31, 1981, s. 105-178; Josef PELIKÁN, *Rožmberské dluhopisy z let 1457-1481*, Praha 1953; TÝŽ, *Doplněk „Rožmberských dluhopisů z let 1457-1481“*, Časopis Společnosti přátel starožitností (dále ČSPS) 61, 1953, s. 188-190; Karel PLETZER, *Josef Pelikán - Rožmberské dluhopisy z let 1457-1481*, JSH 22, 1953, s. 104-106.

<sup>17</sup> J. PELIKÁN, *Rožmberské dluhopisy*, Praha 1953.

<sup>18</sup> Bohumír NĚMEC, *Rožmberkové*. Životopisná encyklopedie panského rodu, Praha 2001; Jiřina DOLEŽALOVÁ, *Děti pětileté růže*, Praha 2002; Pavel JURÍK, *Jihočeské dominium*. Rožmberkové, Eggenberkové, Schwarzenbergové a Buquyové v jižních Čechách, Praha 2008.

<sup>19</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

<sup>20</sup> Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích I*. Řády rytířské a křížovníci, Praha 2002, s. 21.

křížáky v roce 1099 se od tohoto bratrstva oddělil špitál u sv. Jana Křtitele. Řád potvrdil papež Paschal II. (1099-1118) vydáním buly *Pie postulato voluntatis*. Definitivní konstituce řádu byla ustanovena bulou papeže Anastasia IV. *Christiane fidei religio* z roku 1154. Do Čech přicházejí johanité v době vlády krále Vladislava II. (1140-1172) a usazují se v Praze u kostela Panny Marie pod řetězem.<sup>22</sup>

Dějínám johanitského řádu v Čechách se jako první věnoval August Česlav Ludikar ve své práci vydané v roce 1878. Jeho monografie s názvem *O řádu maltánském se zvláštním zřetelem na Čechy* byla až do konce 20. století jediným soustavným česky psaným pojednáním věnujícím se tomuto tématu u nás.<sup>23</sup>

V současné české historiografii se dějinami johanitského řádu v Čechách zabývají zejména historikové Libor Jan, Jiří Mitáček a Miroslav Svoboda. Ve svých pracích se Libor Jan zaměřuje na působení johanitského řádu na Moravě v rozmezí 12. - 14. století.<sup>24</sup>

---

<sup>21</sup> O ustanovení johanitského řádu ve Svaté zemi Rudolf HIESTAND, *Die Anfänge der Johanniter*, in: Josef Fleckenstein – Manfred Hellman (edd.) *Die geistliche Ritterorden Europas*, Sigmaringen 1980, s. 31-80; H.J.A. SIRE, *The Knights of Malta*, London 1994, s. 3-39; Jonathan RILEY-SMITH, *The Knight of St. John in Jerusalem and Cyprus c. 1050 – 1310*, London 1967; Adam WIENAND, *Der Johanniterorden der Malteserorden. Der ritterliche Orden des hl. Johannes vom Spital zu Jerusalem. Seine Geschichte, seine Aufgaben*, Köln 1988.

<sup>22</sup> K příchodu řádu do Čech: Michael SKOPAL, *Založení komendy johanitů na Malé straně. Příspěvek k otázce příchodu řádu do Čech*, in: Václav Ledvinka (ed.), *Pražský sborník historický* (dále PSH) 26, Praha 1993.

<sup>23</sup> August Česlav LUDIKAR, *O řádu Maltánském se zvláštním zřetelem na Čechy*, Klatovy 1878.

<sup>24</sup> Libor JAN, *Pohřební obřady za Karla IV. v kostele Panny Marie na konci mostu*, in: Eva Doleželová – Robert Novotný – Pavel Soukup (edd.), *Evropa a Čechy na konci středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha 2004, s. 189–192; TÝŽ, *Die wirtschaftliche Tätigkeit der Johanniter in Böhmen in der vorhussitischen Epoche*, in: Zenon Hubert Nowak (ed.), *Die Ritterorden in der europäischen Wirtschaft des Mittelalters. Ordines militares. Colloquia Torunensia Historica XII.*, Toruń 2003, s. 55–69; TÝŽ, *Die Johanniter in Böhmen: Bild des Lebens*, in: Zenon Hubert Nowak (ed.) *Vergangenheit und Gegenwart der Ritterorden. Die Rezeption der Idee und die Wirklichkeit. Ordines militares – Colloquia Torunensia Historica XI.*, Toruń 2001, s. 183–196; TÝŽ, *Hodnostáři rytířských duchovních řádů na dvorech posledních Přemyslovců*, in: Marie Bláhová – Ivan Hlaváček (edd.), *Česko – rakouské vztahy ve 13. století. Rakousko (včetně Štýrska, Korutan a Kraňska) v projektu velké říše Přemysla Otakara II.*, Sborník příspěvků ze symposia konaného 26. – 27. září 1996 ve Znojmě, Praha 1998, s. 247–260; TÝŽ, *Ekonomické zázemí johanitské komendy v Horních Kounicích*, Jižní Morava 1987, s. 85–94.

Zajímavé jsou jeho práce věnující se převodu templářského majetku v Čechách po jeho zániku na řád johanitů.<sup>25</sup>

Dějinám johanitů v období Lucemburků se ve své disertační i diplomové práci věnoval Jiří Mitáček.<sup>26</sup> Toto téma Mitáček rozvinul i v dalších svých studiích, ve kterých se věnoval i jednotlivým generálním převorům české provincie za vlády Lucemburků.<sup>27</sup> Podobně jako Mitáček se věnoval johanitskému řádu ve své disertační práci i Miroslav Svoboda. Zaměřil se na pozemkovou držbu řádu v Čechách a to v poměrně dlouhém časovém rozmezí zahrnující 12. - 16. století. Stejněho zaměření byla i jeho diplomová práce, která se věnovala významnému generálnímu převorovi Václavovi z Michalovic.<sup>28</sup> Jeho další práce se orientovaly na majetkový stav jednotlivých johanitských komend v 1. polovině 15. století.<sup>29</sup>

---

<sup>25</sup> TÝŽ, *S templářským křížem*, in: Libor Jan – Václav Štěpánek (edd.), Čejkovice 1248-1998, Brno 1998, s. 33-60; TÝŽ, *Templáři v Čejkovicích*, Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity (dále SPFFBU), C 47, Brno 2001, s. 47 - 69.

<sup>26</sup> Jiří MITÁČEK, *Česká provincie řádu sv. Jana Jeruzalémského za vlády Lucemburků (1310-1419)*, Brno 2005, netištěná disertační práce (FF MU Brno 2005); TÝŽ, *Ziemovit, těšínský kníže a generální převor řádu sv. Jana Jeruzalémského*, Brno 1998, netištěná diplomová práce (FF MU Brno 1998).

<sup>27</sup> TÝŽ, *K některým aspektům života řádu johanitů za vlády Lucemburků*. Provinciální kapituly konané na Moravě a ve Slezsku, jejich význam ve správě provincie a komunikaci s řádovým centrem na Rhodu, in: Tomáš Borovský – L. Jan – Martin Wihoda (edd.), *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Matice Moravská, Brno 2003, s. 533–543; TÝŽ, *Čeští johanité a papežské schizma v letech 1378 – 1384*, in: L. Jan (ed.), *Historie '97. Celostátní studentská vědecká konference*. Brno 3. – 5. prosince 1997, Brno 1998, s. 31–57; TÝŽ, *Čeští johanité v prvních desetiletích vlády Lucemburků*, Acta Musei Moraviae (dále AMM), Scientiae Sociales 88, Brno 2003, s. 153-169; TÝŽ, *Převorství Havla z Lemberka (1337-1366)*, AMM, Scientiae Sociales 90, Brno 2005, s. 197-218. TÝŽ, *Strakonice ve stutkuře české provincie řádu johanitů za vlády Lucemburků (1310-1419)*, in: JSH 75, České Budějovice 2006, s. 40-61.

<sup>28</sup> Miroslav SVOBODA, *Generální převor Václav z Michalovic a stav johanitského majetku v Čechách do poloviny 15. století*, Brno 1998, netištěná diplomová práce (FF MU Brno 1998). Miroslav SVOBODA, *Majetek johanitského řádu v Čechách ve 12.-16. století*, Brno 2006, netištěná disertační práce (FF MU Brno 2006), s. 12.

<sup>29</sup> TÝŽ, *Hospodaření strakonické komendy johanitů do poloviny 15. století*, in: Jaroslav Čechura (ed.) *Časopis Národního musea (dále ČNM), Řada historická C, 170, č. 1-2*, Praha 2001, s. 1-21; TÝŽ, *Pozemková držba pražské komendy johanitů a její sekvestace v 15. století*, in: Libor Jan (ed.), *Historie '97. Celostátní studentská vědecká konference*. Brno 3. – 5. prosince 1997, Brno 1998, s. 85-104; TÝŽ, *Nástin majetkového vývoje řádu johanitů v Čechách v předhusitské době*, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (edd.), *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci*

V českých zemích existovaly v 15. století dvě velké johanitské komendy, jež se nacházely v Praze a Strakonících. Nejvýznamnějším řádovým domem u nás byly právě Strakonice, kde johanitská komenda přečkala i husitské války. Z historiografického hlediska projevíli zájem o strakonickou komendu regionální historikové i kunsthistorikové. Svou pozornost na Strakonice zaměřili například Alžběta Birnbaumová, Jan Zdeněk Cvrček, Věra Dvořáková, Josef Hamršmíd, Emanuel Ježek Bohumil Lifka, Simona Kotlářová, Jiří Kuthan, Zuzana Všetečková a další.<sup>30</sup> Velice dobře byla zpracována historie komendy v Českém Dubu.<sup>31</sup> Pozornost českých historiků je směřována i na komendy v Kadani, Žitavě a Manětíně.<sup>32</sup>

Dějiny českých johanitů se částečně ve svých pracích zabývá i několik zahraničních autorů. K nejvýznamnějším z nich patří historikové Anthony Luttrell, jehož práce se doposud tématicky převážně věnovaly dějinám johanitského řádu na

---

k pětasedmdesátým narozeninám, Brno 2003, s. 545-558; TÝŽ, *Majetek řádu johanitů v Čechách v husitské době*. Podíl Zikmunda Lucemburského na likvidaci pozemkového majetku církve, ČČH 103, 2005, s. 269-312.

<sup>30</sup> Alžběta BIRNBAUMOVÁ, *Strakonický hrad*, Praha 1947, s. 3-32; TÁŽ, *Město Strakonice*, Praha 1947, s. 3-13; Věra DVOŘÁKOVÁ - Anežka MERHAUTOVÁ-LIVOROVÁ, *Nástěnné malby johanitské komendy ve Strakonících*, Umění 1956, s. 273-304; Josef HAMRŠMÍD, *Majetek kláštera sv. Jana Jeruzalémského v Strakonících r. 1358*, Strakonicko 1, 1935, č. 3, s. 63-65; Emanuel JEŽEK, *O starých privilegiích města Strakonice*, Strakonicko 2, 1036, č. 3, s. 10-17; TÝŽ, *Strakonické privilegium z roku 1367*, Strakonicko 1, 1935, č. 3, s. 66-70; Bohumil LIFKA, *Radomyšl. Dějiny jihočeského městečka a jeho okolí*, Radomyšl 1993; Simona KOTLÁŘOVÁ, *Sedm set let působení maltézských rytířů v Strakonících*, in: Kol. autorů Strakonice, Vlastivědný sborník, díl I. kapitoly z historie, Strakonice 2002, s. 49-84; Jiří KUTHAN, *Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny 13. století*, České Budějovice 1977; TÝŽ, *Architektura jižních Čech v první polovině 13. století*, JSH 39, 1970, s. 145-153; TÝŽ, *Johanitská komenda ve Strakonících v ranném středověku*, JSH 35, 1967, s. 117-129, 165-174; Jan Zdeněk CVRČEK, *Strakonice. Lidé, město, osudy*, Strakonice 1989.

<sup>31</sup> Tomáš EDEL, *K nálezům dochovaných prostor johanitského kláštera v Českém Dubu*, Archaeologia historica 17, 1992, s. 395-400; Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Nejstarší paměti města Dubu*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých (dále ČSPSČ) 1893, s. 58-61, 73-77; TÝŽ, *Počátek města Dubu a dubské komendy sv. Jana. Od Ještěda k Troskám I*, 1923, s. 49-54; *Rozsah zboží českodubského ve XIV. stol. Od Ještěda k Troskám II*, 1923-1924, s. 73-74.

<sup>32</sup> J. ČECHURA, *K některým aspektům právních vztahů poddanského městečka Manětína k vrchnosti do poloviny 15. století*, PHS 31, 1990, s. 69-89; Petr RAK, *Přemyslovská Kadaň ve světle písemných pramenů*, Minulostí Západočeského kraje 33, 1998, s. 51-80.

ostrově Rhodos, kde bylo od roku 1309 hlavní centrum johanitského řádu.<sup>33</sup> Karl Borchart se ve svých pracích věnoval historii johanitských komend ve Slezsku.<sup>34</sup> Kulturní dějiny johanitského řádu zpracoval ve své práci Berthold Waldstein-Wartenberg, přičemž se autorsky podílel na jedné studii, která byla věnována johanitskému řádu v Čechách.<sup>35</sup>

#### I. 4. Přehled pramenů

Ve snaze postihnout vývoj církevní a politické kariéry Jošta z Rožmberka jsem se snažila pracovat se širokým spektrem dostupných pramenů charakteru diplomatického, epistolografického i narativního. Absenci především pramenů osobního charakteru, jež by blíže osvětlily myšlenkový svět a Joštovu osobnost, se snažím nahradit podrobným studiem pramenů podávajících informace o jeho projevech ve společenském prostředí politickém i církevním.

---

<sup>33</sup> Anthony LUTTRELL, *The Hospitallers at Rhodes 1306-1421*, in: Steven Runciman (ed.) *A History of the Crusades III.*, Wisconsin 1975, s. 278-313; TÝŽ, *The Hospitallers of Rhodes. Prospectives, Problems, Possibilities*, in: J. Fleckenstein - M. Hellmann (edd.) *Die Geistliche Ritterorden Europas. Konstanzer Arbeitsbuch für mittelalterliche Geschichte-Vorträge und Forschungen XXVI.*, Sigmaringen 1980, s. 243–266; TÝŽ, *Intrigue, schism and violence among the Hospitallers of Rhodes 1377-1384*, *Speculum. A journal of medieval studies* 41, 1966, s. 31-33; TÝŽ, *The Spiritual Life of the Hospitallers of Rhodes*, in: Zenon Hubert Nowak (ed.), *Die Spiritualität des Ritterorden im Mittelalter. Ordines militares. Colloquia Torunensia Historica VII.*, Toruń 1993, s. 75–96; TÝŽ, *Greek Histories translated and compiled for Juan Fernandez de Heredia. Master of Rhodes 1377 – 1396*, *Speculum* 36, 1360, s. 401–407.

<sup>34</sup> Karl BORCHARDT, *Die Johanniter in Schlesien. Von den Anfängen im 12. bis zum 18. Jahrhundert*, in: W. Irgang - H. Unverricht (edd.) *Opuscula Silesiaca, Festschrift für Josef Joachim Menzel zum 65. Geburtstag*, Jahrbuch der Schlesischen Friedrich – Wilhelms – Universität zu Breslau, Bd. 38/39, 1997/98, Stuttgart 1998, s. 161–180; TÝŽ, *The Hospitallers, Bohemia, and the Empire 1250 – 1330*, in: J. Sarnowsky (ed.) *Mendicants, Military Orders, and Regionalism in Medieval Europe*, Aldershot, Brookfield, Singapore, Sydney 1999, s. 201–231; TÝŽ, *Wirtschaft und Ordensreformen im späten Mittelalter: Das Beispiel der Johanniter in Straßburk (mit Ausblick auf Breslau)*, in: Zenon Hubert Nowak (ed.), *Die Ritterorden in der Europäischen Wirtschaft des Mittelalters. Ordines militares. Colloquia Torunensia Historica XII.*, Toruń 2003, s. 35–53.

<sup>35</sup> Berthold WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů ve středověku*, Praha 2008; TÝŽ, *Die Vasallen Christi. Kulturgeschichte des Johanniterordens im Mittelalter*, Wien-Köln-Graz 1988.

Po ztraceném rukopisu Václava Březana<sup>36</sup> *Rožmberská historie* pátrali historikové bezúspěšně již od konce 19. století. Dosavadní historické bádání předpokládá existenci několikadílné historie rožmberského rodu dovedené do roku 1545. Na ní pak navazovaly samostatné životopisy posledních Rožmberků, Viléma z Rožmberka a Petra Voka z Rožmberka.<sup>37</sup> Základní pramen pro zkoumání historie rožmberského rodu do roku 1545 proto představuje německý překlad ztraceného konceptu Václava Březana, známý jako *Rosenbergische Chronik*, dochovaný v deseti rukopisech, jež byly vydány Matthäusem Klimeschem v roce 1897 pod názvem *Rosenberg'sche Chronik*.<sup>38</sup> Tento koncept může do jisté míry nahradit Březanův ztracený rukopis *Rožmberské historie*, jdoucí až do roku 1545, kdy zemřel Petr Kulhavý.<sup>39</sup> Na ztracenou Březanovu *Rožmberskou historii* navazovaly životopisy posledních Rožmberků *Život Viléma z Rožmberka* a *O panu Petrovi Vokovi, posledním vladaři domu Rožmberského*. Zachován zůstal i Březanův originální rukopis *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah*,<sup>40</sup> jenž svým obsahem částečně nahradil Březanovu originální, dosud nenalezenou *Rožmberskou historii*.<sup>41</sup>

Z dalších vydaných pramenů byly v této práci použity edice *Archiv český*,<sup>42</sup> dále čtyřdílný *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*<sup>43</sup> a *Codex iuris municipalis regni*

---

<sup>36</sup> Václav BŘEZAN (1580-1618), byl poslední archivář a knihovník rodu Rožmberků. Narodil se roku 1568 v Březně u Loun v rodině farmáře. Základní vzdělání získal v Mladé Boleslavi. V roce 1584 studoval na univerzitě v Heidelbergu. Na dvoře Rožmberků se objevil v roce 1593 a následujícího roku vstoupil do služeb Petra Voka z Rožmberka. K jeho velkým dílům patří nedochovaná *Rožmberská historie*, životopisy posledních Rožmberků Viléma a Petra Voka z Rožmberka a *Summovní výtah*. K osobnosti Václava Březana: Václav HADAČ, *Drobné příspěvky k životopisu a dílu Václava Březana*, JSH 31, 1962, s. 97-111; Adolf BERGER, *Die Rosenberg'sche Bibliothek und Wenzel Březan*, MVGDB 20, 1881-1882, s. 193-211.

<sup>37</sup> Václav BŘEZAN (ed. J. Pánek), *Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.

<sup>38</sup> Matthäus KLIMESCH, *Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik*, Prag 1897; TÝŽ, *Die Herren von Rosenberg und die Geschichtsschreibung*, MVGDB 36, 1898, s. 30-47.

<sup>39</sup> Tato třídílná rožmberská historie byla roku 1753 zapůjčena P. Bonaventurovi Pitterovi, nebyla však nikdy vrácena a od té doby je ztracená.

<sup>40</sup> A. KUBÍKOVÁ (ed.), *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah od Václava Březana*, České Budějovice 2005; TÁŽ, *K otázce vzniku Březanova Summovního výtahu ve vztahu k Historii Rožmberské*, JSH 56, 1987, s. 186-197.

<sup>41</sup> TÁŽ, *Rožmberské kroniky*, s. 9-15.

<sup>42</sup> Josef KALOUSEK (ed.), *Archiv český VII, VIII*, Praha 1887-1895.

F. PALACKÝ (ed.), *Archiv český, III, IV*, Praha 1844-1846.

*Bohemia*.<sup>44</sup> Celá práce je obohacena písemným materiálem z Národního archivu v Praze, konkrétně z fondu Českého velkopřevorství maltéžského řádu. Zde je uložena většina písemného materiálu vztahujícího se k českému převorství a k písemnostem jednotlivých řádových komend.<sup>45</sup> Další archivní materiál vztahující se k Joštovi z Rožmberka se nachází ve Státním oblastním archivu v Třeboni, z něhož budou využity materiály fondu Cizí rody a Historica. Také ve Státním okresním archivu ve Strakonici lze objevit několik listin, které se vztahují k působení jednotlivých velkopřevorů ve městě - své zastoupení zde mají i písemnosti Jošta z Rožmberka.

Pro zkoumání dějin řádu johanitů v českých zemích má velký význam edice vizitačního protokolu z roku 1373<sup>46</sup> a fragmenty dvou účetních knih ze 14. století. Pro studium komend, které zanikly během let 1420-1437, jsou přínosné desky zemské, důležitý pramen také představuje urbář pražské komendy johanitů z roku 1376, uložený ve Státním okresním archivu v Klatovech.<sup>47</sup>

Osudy Jošta z Rožmberka se zrcadí i v knize *Geschichte der Stadt Breslau* historika a Joštova současníka Petera Eschenloera.<sup>48</sup> Relevantní informace najdeme také v různých narativních pramenech.<sup>49</sup>

## I. 5. Výchozí otázky

První část práce se bude zabývat Rožmberky v 1. polovině 15. století a jejich úlohou v dobovém politickém dění. Tato část bude věnovaná zejména Oldřichovi z Rožmberka a jeho politické pozici v Českém království. Cílem bude nastínit obecnou

---

<sup>43</sup> Blažena RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka II (1438-1444)*, Praha 1932; Blažena RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III (1445-1448)*, Praha 1937; Blažena RYNEŠOVÁ – Josef PELIKÁN (edd.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV (1449-1462)*, Praha 1954.

<sup>44</sup> Antonín HAAS (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemie IV/2*, Praha 1960.

<sup>45</sup> Národní archiv Praha, 1. oddělení, Archiv řádu maltéžských rytířů. Zde je uložen veškerý písemný materiál vztahující se k celému českému převorství a k písemnostem jednotlivých řádových komend. Výjimku tvoří pouze fond Velkostatek Strakonice, jehož písemnosti se nacházejí ve Státním oblastním archivu v Třeboni.

<sup>46</sup> Václav NOVOTNÝ (ed.), *Inquisitio domorum hospitalis s. Johannis Hierosolimitani per Pragensem archidiocesim facta anno 1373*, Historický archiv (dále HA) 19. Praha 1900.

<sup>47</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 14.

<sup>48</sup> Peter ESCHENLOER, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003.

<sup>49</sup> Jaroslav KAŠPAR – Jaroslav PORÁK (edd.), *Ze starých letopisů českých*, Praha 1980.



situaci v Českém království na základě událostí, které se bezprostředně týkaly právě Oldřicha z Rožmberka. Heuristickou oporou bude dostupná literatura a vydané ediční řady (Archiv český, Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka).<sup>50</sup> Na základě těchto pramenů se pokusím objasnit Oldřichův vztah k synům, a to především k druhorozenému synovi Joštovi z Rožmberka. Hlavní otázkou budou okolnosti vedoucí k instalaci Jošta z Rožmberka do funkce generálního převora řádu johanitů a probošta kapituly při katedrále sv. Víta a podíl Oldřicha z Rožmberka na této církevně-politické události.

V další části práce se budu krátce věnovat dějinám johanitského řádu, počátkům řádu v Levantě a jeho ukotvení v českých zemích a hlavně ve Strakonících. Pro pochopení Joštovy pozice v řádu sv. Jana Jeruzalémského je důležitá též řádová terminologie, jež souvisí s Joštovými řádovými funkcemi. Proto zde budou vymezeny pojmy jako „převorát, generální převor, komenda, komtur“ a další. Pozornost bude věnována i hodnostní struktuře johanitského řádu.

Dějiny řádu jsou z historiografického hlediska do 1. poloviny 15. století zdokumentovány dostatečně. Proto bude tato část těžít hlavně z dílčích, dosud vydaných studií a odborné literatury. Pozornost věnuji hlavně vývoji strakonické komendy a jejím majetkovým zájmům na Strakonicku. Celková situace českého převorátu bude zmíněna pouze okrajově. Důraz bude kladen na ekonomickou situaci komendy po husitských válkách.

Následovat bude hlavní část práce, v níž budu věnovat pozornost samotnému Joštovi z Rožmberka. Tato část se zaměří na jeho doposud opomíjenou roli v johanitském řádu. Historiografie věnovala dějinám církevních institucí po první polovině 15. století zatím malý zájem. Jošt z Rožmberka byl zvolen generálním převorem v poměrně nízkém věku. V první řadě se tedy pokusím osvětlit okolnosti a příčiny jeho nástupu na post velkopřevora řádu i události, které jeho jmenování předcházely. Nastíním zde obecnou situaci johanitského řádu po husitských válkách, přičemž těžištěm této analýzy bude komenda ve Strakonících, kde měl Jošt po svém zvolení v roce 1451 sídlo. Zde bych také čtenáře obeznámila se vztahy Jošta ke strakonickým měšťanům a ukázala přínos Joštova působení pro město Strakonice a okolní vesnice a pro další statky náležející johanitskému řádu. Dále se budu zabývat Joštovým jmenováním proboštem kapituly při katedrále sv. Víta. Na základě této funkce

---

<sup>50</sup> B. RYNEŠOVÁ – J. PELIKÁN (edd.), *Listář IV*.

se Jošt stal pánem ve Volyni a získal majetek nacházející se v jižních Čechách, právě blízko Strakonice. Jak se tyto dvě funkce navzájem ovlivňovaly? Jakým způsobem dokázal Jošt využít majetek pražské kapituly při řešení ekonomické situace johanitského řádu? Jaká z těchto funkcí měla v Českém království větší váhu? Tato část bude interpretována také s oporou v regionální historické literatuře. Velkým přínosem k objasnění těchto událostí je kniha Františka Teplého – *Dějiny města Volyně*.<sup>51</sup>

Zlomovým okamžikem v životě Jošta z Rožmberka bylo jeho jmenování vratslavským biskupem v roce 1456. Zvolení do této vysoké funkce znamenalo změnu Joštova sídelního města. Jošt opustil Strakonice a jižní Čechy a přesunul se do tradiční rezidence vratslavských biskupů – Nisy. Od tohoto okamžiku navštěvoval Strakonice velice málo. Další důležitý bod v Joštově životě byl rozkol mezi katolickou stranou a českým králem Jiřím z Poděbrad, v němž Jošt jako katolík zastával se svými názory mírnější stanovisko. Protože tyto události podrobně osvětluje kniha Rudolfa Urbánka *Věk poděbradský*,<sup>52</sup> bude se jimi tato práce zabývat pouze okrajově.

Celá práce se bude věnovat majetkové a ekonomické situaci českého převorství a strakonické komendy v období Joštovy správy (1451-1467). Závěr práce bude doplněn o obrazovou přílohu několika Joštových listin, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu ve Strakonici. Výsledkem mého bádání by měla být analýza církevně-politického působení Jošta z Rožmberka ve strukturách johanitského řádu i doplněná interpretace Joštovy role v dějinách poděbradského věku.

---

<sup>51</sup> František TEPLÝ, *Dějiny města Volyně*, Písek 1933, s. 44-61.

<sup>52</sup> R. URBÁNEK, *Věk poděbradský* III/4.

## II. Rožmberkové – otec a syn

### II. 1. Oldřich II. z Rožmberka

Rožmberkové patřili na počátku 15. století k předním panským katolickým rodům v českých zemích.<sup>53</sup> Jošt II. z Rožmberka se narodil někdy kolem roku 1430 a byl druhým synem Oldřicha z Rožmberka a Kateřiny z Vartenberka.<sup>54</sup> Měl dalších pět sourozenců, staršího bratra Jindřicha, mladšího bratra Jana a sestry Ludmilu, Anežku a Perchtu z Rožmberka.<sup>55</sup> Kateřina z Vartenberka pocházela ze starého panského rodu Vartenberků, jenž měl společné kořeny s pány z Michalovic, z Lemberka, ze Zvířetic a z Valdštejna. Všechny tyto rody vzešly ze starodávného rodu Markvarticů.<sup>56</sup>

Oldřich z Rožmberka se narodil v roce 1403 jako syn Jindřicha III. z Rožmberka a jeho druhé ženy Alžběty z Kravař a Plumlova. Svých povinností, jež byly spjaté s vedením rožmberského domu, se Oldřich ujal v roce 1418 v době, kdy mu bylo patnáct let, a ve stejném roce se i oženil. Do této doby Oldřicha vychovával jeho poručník, kališník Čeněk z Vartenberka.<sup>57</sup> Přestože Oldřich zprvu náležel ke kališnické šlechtě, přidal se na stranu krále Zikmunda Lucemburského a od roku 1420 vystupoval již jako vedoucí osobnost katolické strany v Českém království. Během husitských válek se

---

<sup>53</sup> Více k této otázce: Robert Šimůnek, *Paměť a tradice v prostředí české šlechty v pozdním středověku*. Formy a média, in: Jaroslav Boubín (ed.), *Mediaevalia Historica Bohemica* (dále MHB) 10, Praha 2005, s. 199-243.

<sup>54</sup> Podle Augusta Sedláčka byla Kateřina dcerou Jana z Vartenberka a jeho manželky Anny: August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého V*, Praha 1887, s. 256. Srov. s Ivana RAKOVÁ, *Rožmberské teritorium v předvečer husitské revoluce*. Vztahy Oldřicha z Rožmberka k Čeněkovi z Vartenberka, FHB 3, 1981, s. 263-284. Ivana Raková považovala Kateřinu za dceru Václava z Vartenberka a Anny z Velhartic.

<sup>55</sup> Perchta z Rožmberka se v roce 1449 provdala za Jana z Lichtenštejna. Jednou z příčin jejího nešťastného manželství byl i Oldřich z Rožmberka, což souviselo s pomalým vyplácením Perchtina věna. Z let 1449-1470 se zachovalo 32 dopisů, jenž posílala otcí i bratrům. Korespondenci edičně zpracovala Anna Skýbová. Od 17. století začala být Perchta ztotožňována s Bílou paní Rožmberskou, která se měla zjevovat na Krumlově, Rožmberku, Telči nebo Jindřichově Hradci. Ludmila z Rožmberka se provdala za Bohuslava VII. ze Švamberka. Anežka z Rožmberka zůstala neprovdaná. Pohřbená byla v Třeboni roku 1488, v klášterním kostele sv. Jilji. B. NĚMEC, *Rožmberkové*, s. 16-17, 52, 65. K osobnosti Perchty z Rožmberka: Anna SKÝBOVÁ (ed.), *Listy bílé paní rožmberské*, Praha 1985.

<sup>56</sup> B. NĚMEC, *Rožmberkové*, s. 84-86.

<sup>57</sup> Ke vztahu Čenka z Vartenberka a Oldřicha II. z Rožmberka. Robert ŠIMŮNEK, *Dědictví po Čeněkovi z Vartenberka*. K rožmbersko-vartenberským vztahům v 1. polovině 15. století, MHB 5, 1998, s. 105-118.

Oldřich neúspěšně pokusil dobýt a obsadit město Tábor.<sup>58</sup> Tato akce znamenala pro Oldřicha finanční vyčerpání rožmberské pokladny, proto uzavřel s husitskou obcí příměří.<sup>59</sup>

Během bojů s husity byly poničeny i města a statky v jižních Čechách podléhající Oldřichovi z Rožmberka, a to Trhové Sviny, Vodňany, Prachatice, Nové Hrady, klášter Vyšší Brod a pevnosti nedaleko Tábora Příběnice a Příběníček. Husité byli odraženi u Strakonice a Třeboně.<sup>60</sup> Zcela zničeny byly klášterní budovy ve Zlaté Koruně.<sup>61</sup>

Na začátku 20. let 15. století pokračoval Oldřich v budování svých mocenských pozic a politické kariéry. Jeho prestiž byla posílena privilegiem razit mince, jež mu Zikmund udělil v roce 1422.<sup>62</sup>

Bitvou u Lipan v roce 1434 porazila kališnicko-katolická aliance vojska táboritů. Na drtivé porážce táboritů a jejich spojenců se znatelně podílely i vojenské oddíly Oldřicha z Rožmberka. Definitivní porážka táboritů byla stvrzena bitvou u Křeče v roce 1435.<sup>63</sup> Poté začal Oldřich získávat statky, které mu měly vynahradit ztráty z minulých let. Oldřich několika padělanými listy doložil svůj nárok na Prachatice, Lomnici nad Lužnicí, Milevsko a Hlubokou.<sup>64</sup>

Český král a římský císař Zikmund Lucemburský zemřel v prosinci roku 1437. Zikmund, jenž neměl syna, určil za svého nástupce na trůn Albrechta Habsburského, jehož oženil se svou dcerou Alžbětou. Kandidaturu Zikmundova zetě podporovali

---

<sup>58</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 47-48. Ke vztahu Oldřicha z Rožmberka s husitským Táborem: F. ŠMAHEL, *Dějiny Tábora I/2*, České Budějovice 1990, s. 358, 363-365, 486-488, 490-492, 507-514, 516-520, 522-527, 529-536, 544-564, 585-590.

<sup>59</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 41-44.

<sup>60</sup> K husitskému hnutí v jižních Čechách: Anděla FIALOVÁ – Josef HEJNIC, *Český Krumlov v době husitské*, Sborník Národního muzea v Praze (dále SNM), Řada A – Historie, svazek 29, č. 1, 1999, s. 1-48; Jiří LOUŽENSKÝ - František KOTĚŠOVEC, *Vodňany a husitské revoluční hnutí*, Výběr 24, č. 3, 1987, s. 12-20; Valentin SCHMIDT, *Südböhmen während der Hussitenkriege*, MVGDB 46, 1908, s. 201-245; 326-356.

<sup>61</sup> K této otázce: Anna KUBÍKOVÁ, *Jak to doopravdy bylo se zlatokorunskými cennostmi v době husitských válek*, Výběr 35, 1998, s. 260-262.

<sup>62</sup> Trvalým Oldřichovým problémem byl nedostatek finančních prostředků. Rostoucí zadlužení a svou insolventnost řešil Oldřich prodejem nemovitostí, zástavami či půjčkami. V červenci roku 1427 zastavil Oldřich svému švagrovi Reinprechtovi z Wallsee v částce 2333 uherských zlatých statky vyšebrodského kláštera a o rok později mu prodal za 2000 liber panství Vítkův Hrádek. A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 62.

<sup>63</sup> Rudolf TECL, *Tábor a bitva u Křeče v roce 1435*, Husitský Tábor (dále HT) 9, 1986-1987, s. 153-190.

<sup>64</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 78.

Oldřich z Rožmberka spolu s Menhartem z Hradce, proti byla naopak města Písek, Klatovy, Žatec a Kolín. Z volby nakonec vyšel vítězně Albrecht Habsburský. Slavnostního ceremoniálu korunovace nového českého krále se v roce 1438 zúčastnil i Oldřich z Rožmberka.<sup>65</sup>

Po nečekané Albrechtově smrti v roce 1439 se mezi oběma stranami, kališnickou a katolickou, uskutečnilo několik setkání. V čele katolického panstva stál Oldřich z Rožmberka, umírněnější kališníky zastupoval Menhart z Hradce a radikální kališníky reprezentovali Hynek Ptáček z Pirkštejna a Aleš ze Šternberka. Výsledkem těchto vyjednávání byl tzv. list mírný.<sup>66</sup> Nejasná zůstávala pouze otázka nového českého krále. České království bylo na počátku roku 1440 rozděleno na krajské landfrýdy. Hejtmanem bechyňského landfrýdu byl Oldřich z Rožmberka, jenž se v následujících letech stáhnul na svá panství do jižních Čech a z povzdálí pozoroval zápas, který vzplanul mezi stranou Hynka Ptáčka z Pirkštejna a Tábořem.<sup>67</sup>

V srpnu roku 1444 zemřel vůdce umírněné kališnické strany Hynek Ptáček z Pirkštejna a na jeho místo byl zvolen čtyřiatvacetiletý Jiří z Kunštátu a Poděbrad. V českých zemích nadále pokračovalo interregnum způsobené čekáním na nástup nového českého krále Ladislava Pohrobka, který byl akceptován i umírněnou kališnickou stranou. Kališníci v čele s Jiřím z Poděbrad od samého počátku usilovali o ustanovení zemského správce, který by stanul v čele království. V opozici vůči Jiřímu stáli katolíci v čele s Oldřichem z Rožmberka, který se snažil přimět římského krále Fridricha III. k uvedení Ladislava Pohrobka na český trůn.<sup>68</sup>

Neochota Fridricha III. vydat českého krále a aktuální hrozba zrušení basilejských kompaktát novým papežem Mikulášem V. vyvolaly akci českých kališníkův čele s Jiřím z Poděbrad, kteří v noci z 2. na 3. září roku 1448 dobyli Prahu a prosadili Jiřího z Poděbrad za správce Českého království. Oldřich, který v této době pobýval ve Vídni,

---

<sup>65</sup> Tamtéž, s. 86. Podle Starých letopisů českých, „*pan Menhart z Hradce po jeho pravici nesl žezlo a pan z Rožmberka nesl jablko s křížem*“, J. KAŠPAR – J. PORÁK, *Ze starých letopisů*, s. 134. Podle Bartoška z Drahonice „*nesli pod nebesy korunu pan Oldřich z Rožmberka, pan Menhart z Hradce, nejvyšší pražský purkrabí, pan Mikuláš řečený Zajíc z Házmburku, jinak z Kostí, nejvyšší sudí Království českého, a pan Hanuš z Kolovrat jinak z Krašova*.“ Ivan HLAVÁČEK (ed.), *Ze zpráv a kronik doby husitské*, Praha 1981, s. 280.

<sup>66</sup> Těžištěm tohoto dokumentu byla povinnost dodržování kompaktát pro všechny obyvatele v Českém království. Milena BARTLOVÁ - Petr ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české VI*, Praha 2007, s. 60-63.

<sup>67</sup> Tamtéž.

<sup>68</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 115.

nemohl po návratu domů na této nové situaci nic změnit. Protiakci katolíků proti straně Poděbradské bylo ustanovení jednoty strakonické roku 1449 ve Strakonících, a to v době, kdy stál v čele českých johanitů generální převor Václav z Michalovic. Obě strany záhy uzavřely na rok příměří a střetly se až v roce 1450 u Rokycan, kde byla vojska jednoty strakonické poražena. Smír byl sjednán ve Vildštejně, kde obě strany uzavřely příměří. Oldřicha, jehož zdravotní stav nebyl v této době nejlepší, často zastupoval na jednáních jeho syn Jindřich.<sup>69</sup>

Oldřich z Rožmberka vstoupil do veřejného života Českého království v době, kdy bylo zmítáno převratnými událostmi. Přelomovým se pro něj stal rok 1420, v němž se rozhodně postavil na stranu Zikmunda Lucemburského, definitivně opustil řady kališnické šlechty a přidal se na stranu katolického panstva.

## II. 2. Jošt z Rožmberka

Oldřich z Rožmberka se vzdal vladařství nad rožmberským dominiem listinou ze dne 13. listopadu roku 1451.<sup>70</sup> Oldřichovým nástupcem se stal nejstarší syn Jindřich, jenž se s chodem rožmberského panství pravidelně seznamoval již od roku 1437. Podle ustanovení Oldřicha z Rožmberka mohl rodovou državu spravovat pouze nejstarší člen rodu, zatímco ostatní měli být podrobeni jeho autoritě. Toto zřízení mělo garantovat prominentní postavení rožmberského domu v české stavovské obci a napodobovalo tak nástupnický systém některých panovnických dynastií.<sup>71</sup>

Vzhledem k trvale špatné ekonomické situaci Rožmberků a zvláštnímu rodovému zřízení, podle kterého měl majetek rodu spravovat vždy jeho nejstarší člen, nemohl Oldřich dostatečně zajistit všechny své syny.<sup>72</sup>

---

<sup>69</sup> Tamtéž, s. 116-123.

<sup>70</sup> Tamtéž, s. 129. „*Já Oldřich z Rožmberka vyznávám tímto listem, že jsem unavený těmito nebezpečnými časy, které mnohými způsoby mými cestami zmítaly, a tak mne zatížily, že mé slabé a neschopné tělo nemůže dále pracovat...a proto předávám dominium mým synům Jindřichovi, Janovi a Joštovi...Dáno a psáno léta od narození Páně 1451, třináctého dne měsíce listopadu.*“ Celý text listiny: J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ (edd.), *Listář IV*, s. 325-327, č. 464.

<sup>71</sup> Petr MAĀA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004, s. 525.

<sup>72</sup> Rožmberkové přišli během husitských válek o všechna odlehlá panství. Ztratili hrad Vildštejn se statkem Čechovice. Zbirožské a strašické panství postoupil v roce 1424 Oldřich Zdeňkovi z Rožmitálu. Rožmberkové byli zadluženi i u římského císaře Fridricha Habsburského v částce 16 000 dukátů (10 666 kop grošů českých). Fridrich dluhopis později prodal Jířimu z Poděbrad. V roce 1457 prodali Prachatice a

Druhorozený syn Jošt, jemuž byl rodinný majetek odepřen, našel uplatnění v dráze duchovního, na kterou vstoupil v roce 1451, přičemž vrchol jeho kariéry představoval úřad vratislavského biskupa. Vysvěcení na kněze a zisk významného benefícia znamenalo ve středověku pro druhorozené syny z panských rodin hmotné zabezpečení i prestiž. Důležitou úlohu při volbě kněžské kariéry hrál i sociální původ uchazeče.<sup>73</sup> Joštův první kontakt s církevní kariérou se uskutečnil na začátku roku 1451, kdy se v předchozím roce uvolnilo beneficium při pražské katedrále sv. Víta.<sup>74</sup> V této době byl papežem Mikuláš V., s nímž byl Oldřich z Rožmberka v kontaktu prostřednictvím římského krále Fridricha III.<sup>75</sup> Oldřich této skutečnosti dobře využil a papež na začátku roku 1451 dosadil Jošta na místo probošta kapituly při katedrále sv. Víta.<sup>76</sup> Překážkou nebyl ani Joštův nízký věk, neboť Mikuláš V. uplatnil ve středověku rozvinutý institut papežských dispenzí.<sup>77</sup> Jako šlechtici náležejícímu k přednímu panskému rodu se Joštovi dostávalo od dětství přiměřeného vzdělání. Každý klerik, jenž se rozhodl pro církevní kariéru, byl nucený prokázat svůj manželský původ, znalost latiny a církevního práva.<sup>78</sup> Je tedy pravděpodobné, že se Jošt na duchovní dráhu začal připravovat před

---

Volary Prokopovi a Janovi z Rabštejna za 3000 kop grošů a ještě si od nich půjčili 1500 zlatých. V roce 1458 prodal Jan z Rožmberka panství Helfenburk a městečko Bavorov Janovi z Lobkovic za 5000 kop grošů a postoupil mu platy ze statku Jistebnice. Vrchol celé situace představovala fingoaná finanční transakce v roce 1459, kdy Jan z Rožmberka zastavil všechna panství svému bratrovi Joštovi. V tom samém roce ztratili hrad Protivín. A. MÍKA, *Osud slavného domu*. Rozkvět a pád rožmberského dominia, České Budějovice 1970, s. 18-24.

<sup>73</sup> P. MAŤA, *Svět*, s. 479-480. Sociální rozvrstvení českého duchovenstva odpovídalo sociálnímu původu jednotlivých kleriků. Bylo nemožné, aby se aristokrat, jenž si vybral církevní kariéru, stal venkovským farářem. Ale i neurozený jedinec se mohl stát vlivným duchovním. I přes to nebylo duchovenstvo skupinou rovných šancí a proto byla většina prebend obsazována předními českými aristokraty nebo členy vládnoucí dynastie. Mezi nejbohatší prebendy patřilo olomoucké a vratislavské biskupství.

<sup>74</sup> Martin NODL, *Farář*, in: M. Nodl – František Šmahel (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 194.

<sup>75</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 118.

<sup>76</sup> Kolegiátní kapitolu tvořil sbor kanovníků, v jejichž čele stál obvykle probošt. Probošt spravoval kapitulní majetek a řídil majetkové transakce. Více k této otázce: Karin PÁTROVÁ, *Probošt versus kapitula*. K problematice majetkových vztahů uvnitř vyšehradské kapituly do doby husitské, in: Jaroslav BOUBÍN (ed.), MHB 11, Praha 2007, s. 79-93.

<sup>77</sup> Státní Oblastní Archiv Třeboň (dále SOA Třeboň), Cizí rody (dále CR) - registratura, z Rožmberka, sign. 3/19, inv. č. 149, kart. 48.

<sup>78</sup> M. NODL, *Farář*, s. 195.

rokem 1451. Z pramenů vyplývá pouze to, že již před rokem 1451 reprezentoval spolu s otcem a bratry svůj rod.<sup>79</sup> Do funkce vratislavského biskupa byl zvolený v březnu roku 1456. Pokud se jedinec v 15. století stal biskupem, přiřadil se k elitním složkám středověké společnosti. Zároveň byl však podřízen svým denním povinnostem, jež z této pozice vyplývaly.<sup>80</sup>

Na myšlenku dosadit svého syna Jošta do funkce generálního převora johanitského řádu mohl Oldřicha z Rožmberka přivést Václav z Michalovic, s nímž Oldřich udržoval přátelský vztahy.<sup>81</sup> Johanita Václav z Michalovic sídlil ve Strakonících nejpozději od roku 1420 a generálním převorem řádu se stal v roce 1432.<sup>82</sup> Oldřich se ujal správy rožmberského panství v roce 1420. Jejich korespondenční kontakt se nejvíce rozvinul ve 40. letech 15. století. V roce 1441 byl Oldřich prostředníkem ve sporu mezi Václavem z Michalovic a vévodou Jindřichem Bavorským.<sup>83</sup> Roku 1443 podnikl Rožmberk spolu s Václavem z Michalovic vojenskou

---

<sup>79</sup> V roce 1448 doprovázel do Prahy papežova vyslance Carvalaja, který 1. května přijel do Prahy vyjednávat s kališnickou stranou o přijetí kompaktát a potvrzení Jana Rokycany biskupem. R. URBÁNEK, *Věk III/2*, s. 236 an.

<sup>80</sup> K základním kněžským povinnostem patřilo například pravidelné celebrování mše a modlitba kanonických hodin. Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Biskup*, in: M. Nodl – F. Šmahel (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 159.

<sup>81</sup> To dokazovala častá korespondence mezi nimi. B. RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář II*, s. 111, 245, 267, 299, 302, 363, 368, 393; TÁŽ, *Listář III*, s. 2, 103, 105, 117, 147, 149, 178, 191, 194, 196, 198, 199, 214, 215, 221, 224, 226, 231, 234, 242, 245, 246, 250, 252, 255, 256, 257, 260, 261, 270, 275, 276, 277, 278, 286, 287, 306, 308, 315, 364, 381; J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ (edd.), *Listář IV*, s. 49, 54, 57, 58, 90, 187; František PALACKÝ (ed.), *Archív III.*, s. 37, 39, 41-43, 55, 56, 60. Václav z Michalovic se často na Oldřicha z Rožmberka obracel s prosbou o radu: „*Službu svú vzkazuji pane a prieteli milý! Prosím, rač k věcem dole psaným raditi, neboť bez rady vaše nemienim nic učiniti.*“ a tituloval Oldřicha ve svých dopisech

„*prieteli zvláště milý.*“ V listech Oldřicha často žádal o zaslání zvěřiny.

<sup>82</sup> M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 6.

<sup>83</sup> B. RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář II*, s. 124, 131, 136-139, 141-142, 166, 189, 190-192, 198, 199, 207-208, 393. Z korespondence mezi Václavem z Michalovic a Oldřichem z Rožmberka se dochovala část listu, z něhož vyplývá jádro sporu mezi Jindřichem Bavorským a Václavem z Michalovic. „*Die schuld hat der herr von Michelsperig gein herzog Hainreichen und den sein. Item die schuld gib ich herzog Hainreichen und den sein das mir die sein mein armen leuten in vier dorfern genomen haben viech, roz, plunder und alles daz, daz di armen leut gehabt haben und andern mein hofleuten und andern lantfridaren in iren dorfern aus unserem lantfrid, und desselbes raubes, das alein mein ist, ist mer dan umb funft hundert schok an di scheden, die meinen hofleuten und anderen lantfridaren geschehen sein. Und ich auf sein*“



akci namířenou proti městu Vodňany, kam se uchýlil kališník Jaroš z Drahonic.<sup>84</sup> Oldřich z Rožmberka byl přesvědčený katolík, jenž hájil zájmy katolické strany a papeže v Čechách. To korespondovalo i s funkcí Václava z Michalovic, jenž byl jako nejvyšší představený johanitského řádu hlavní oporou katolické církve v Čechách v doby poděbradské.<sup>85</sup>

Václav z Michalovic často Oldřicha informoval o dění v johanitském řádu a v říjnu roku 1448 mu oznamoval svůj odjezd do Vídně za vizitátorem johanitského řádu Michaellem de Castellacio.<sup>86</sup> Později v listopadu téhož roku poslal Oldřich generálnímu převorovi Michalovicovi list, který měl předat vizitátorovi z Rhodu a doplnit do něj jeho řádný titul, který Rožmberk očividně neznal.<sup>87</sup> Oldřichovým prostředníkem v kontaktu s rhodským vizitátorem byl tedy Václav z Michalovic.<sup>88</sup> Oldřich na myšlenku Joštovy církevní kariéry pomýšlel pravděpodobně dlouho a řád johanitů byl pro něho, vzhledem k jeho přátelství s Václavem z Michalovic a k míře urozenosti rodu Rožmberků, vhodnou volbou. Korespondenční kontakt s rhodským vizitátorem skrze Václava z Michalovic to dosvědčoval. Svou roli zde sehrál i fakt, že veškerý majetek

---

*genad kain sarig gehabt hab, wann ich sein gnaden lieber gedient hiet...*“ TÁŽ, *Listář* II, s. 124, pozn. č. 1.

<sup>84</sup> J. Z. CVRČEK, *Strakonice*, s. 64-65.

<sup>85</sup> P. MAŤA, *Svět*, s. 488.

<sup>86</sup> „...protož milý pane račiž věděti, kterak nyní do Viedně od mistra ruodského i ode všeho conventu ruodského visitátor, rytieř a doctor utrisque iuris, přijel jest a mně list mistra ruodského poslal, v němž mi mistr ruodský, pán můj milostvý, píše, že mi po tomto visitátorovi confirmacionem duplicatam na všecko převorstvie české posielá, jakož také týž visitátor Václav mi v svém listu píše, a také žádaje, abych osobně přijel...“ B. RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář* III, s. 364, č. 511. Michael de Castellacio ve Vídni předsedal shromáždění provinciální kapituly a hlavním bodem jednání byla špatná finanční situace celého převorátu. Výsledkem bylo, že Václav z Michalovic si mohl ponechat responze a platy z komend v Poznani, Týnci, Lwówku, Hlubčicích a Brzegu. M. Svoboda, *Majetek*, s. 290, netištěná disertační práce.

<sup>87</sup> „...ted' posielám i list, kterak sem tomu rytieři psal, kterýž tu nyní u Viedně jest od mistra z Rodu, ale titul jeho sem já ani moji písaři nevěděli...“ B. RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář* III, s. 374, č. 528. Listy, které posílal Oldřich přes Václava z Michalovic papežskému vizitátorovi se nedochovaly. Joštovi v této době bylo již osmnáct let a je pravděpodobné, že se listy týkaly právě jeho osoby.

<sup>88</sup> V prosinci 1448 psal Michalovec Oldřichovi, aby vizitátorovi do Vídně poslal „některé listy.“ B. RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář* III, s. 377, č. 533. Tyto listy naznačují kontakt Oldřicha z Rožmberka s dalším významným zastupitelem johanitského řádu.

johanitského řádu v české provincii<sup>89</sup> měl ve své správě generální převor, jenž byl považován za jeho doživotního držitele i uživatele.<sup>90</sup>

Václav z Michalovic byl generálním převorem johanitů v době,<sup>91</sup> kdy hlavním sídlem johanitů byly po vypálení pražské komendy husitskými vojsky Strakonice. Johanitské převorství bylo až do roku 1620 obsazováno příslušníky předních katolických rodin, například Rožmberků, Švamberků, Berků z Dubé, Zajíců z Házmburku, Vartenberků či Lobkoviců a generální johanitský převor tak patřil k hlavním oporám katolické strany v Českém království. Tato prestižní pozice představovala i značný vliv politický a obecně společenský.<sup>92</sup>

Zajímavý byl v této souvislosti též vztah Oldřicha z Rožmberka s generálním vikářem františkánů-observantů, Janem Kapistránem. Ten působil v letech 1451 až 1456 ve střední Evropě a též v českých zemích spolu s papežským legátem Mikulášem Kusánským.<sup>93</sup> Na základě korespondence lze doložit, že Kapistrán několikrát navštívil Oldřicha v Krumlově.<sup>94</sup>

Od roku 1453 se Kapistránovým působištěm stalo katolické město Vratislav, jejíž obyvatelé odmítali holdovat novému českému králi.<sup>95</sup> Uzavření míru mezi Oldřichem z Rožmberka a Jiřím z Poděbrad v roce 1452 vedlo k tomu, že Oldřich upadl u Kapistrána v nemilost a ten mu dokonce zaslal dva listy, v nichž ho nařkl ze zrady.<sup>96</sup>

V listopadu roku 1452 byly konečně na svatomartinském sněmu ve Vídni smlouveny podmínky Ladislavova nástupu na český trůn. Slavnostní korunovace se

---

<sup>89</sup> Ta se skládala z Čech, Moravy, Slezska, Polska, Rakous, Štýrska, Korutan a Kraňska. M. SVOBODA, *Majetek*, s. 9, netištěná disertační práce.

<sup>90</sup> P. MAŤA, *Svět*, s. 487.

<sup>91</sup> Václav z Michalovic byl generálním převorem johanitů v letech 1432-1451.

<sup>92</sup> Tamtéž, s. 488. Tato funkce představovala výhodné zabezpečení druhorozených potomků panského stavu.

<sup>93</sup> Podle listiny z 28. října roku 1451 přijal Jan Kapistrán do konfraternity františkánů-observantů Oldřicha i jeho syny Jindřicha, Jana a Jošta řádu a jeho dcery Anežku, Perchtu a Ludmilu do konfraternity řádu klarisek. SOA Třeboň, CR - registratura, z Rožmberka, sign. 2/20, inv. č. 154, kart. 42.

<sup>94</sup> J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ (edd.), *Listář IV*, s. 323. Johannes HOFFER, *Johannes Kapistran*. Ein Leben im Kampf und die Reform der Kirche I, Heidelberg/Roma 1964, s. 525. V Krumlově je Kapistrán doložen 17.10. 1451, 6.-8. 11 1451 a 13.11. 1452.

<sup>95</sup> Kapistrán byl ve Vratislavi známý svým fanatickým horlením proti utrakvismu.

<sup>96</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 133.

konala o rok později dne 24. října roku 1453 v pražské katedrále sv. Víta. Nový český král Ladislav na Rožmberky po své korunovaci nezapomněl a jmenoval Jindřicha hejtmanem královského města Brna.<sup>97</sup> Své řádné uplatnění našel Jindřich z Rožmberka až ve Slezsku, kde se stal královským hejtmanem, a pod svou přímou správou měl knížectví vratislavské, svídnické a javorské, zároveň byl fojtem v Horní Lužici. V roce 1456 se Jindřich společně s českým králem Ladislavem a dalšími šlechtici zúčastnil tažení do Srbska proti Turkům. Při cestě zpět se nakazil morem a zemřel ve Vídni na počátku roku 1457.<sup>98</sup>

Novým vladařem rožmberského domu se tak stal Oldřichův třetí syn Jan II. z Rožmberka. Jošt byl jako osoba duchovního stavu k této funkci nevhodný. Jan převzal po zesnulém bratrovi i funkci hejtmana ve Slezsku (nejpozději 27. července 1457).<sup>99</sup> Těsné spojení Rožmberků se Slezskem bylo posíleno i sňatkem Jana z Rožmberka s kněžnou Annou Hlohovskou.<sup>100</sup>

V listopadu roku 1457 zemřel náhle český král Ladislav Pohrobek, proto bylo třeba zvolit nového krále.<sup>101</sup> Pro Jiřího z Poděbrad hlasoval nakonec i Jan z Rožmberka, a to i přesto, že původně podporoval habsburskou kandidaturu. Důvodem tohoto kroku mohla být i špatná finanční situace Rožmberků.<sup>102</sup> Výměnou za hlas získal Jan nemalé odměny.<sup>103</sup> Věrnost novému králi stvrdil i svojí přítomností na jeho korunovaci. Činy

---

<sup>97</sup> Mladý Jindřich z Rožmberka se však pro odpor měšťanstva této funkce nikdy neujal. Podobná situace nastala, když král Ladislav zapsal Jindřichovi v doživotní držení královské město České Budějovice, kde se proti němu postavili měšťané odmítající jinou vrchnost nežli královskou. K této události Karel PLETZER, *Odpor Českých Budějovic proti Rožmberkům v letech 1453-1457*, JSH 40, 1971, s. 190-204.

<sup>98</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 136. Podle Starých letopisů českých zemřel pan Jindřich z Rožmberka spolu s několika svými kopiníky ve Vídni při návratu od krále z Uher, když vypili nějaký jed ve víně. J. KAŠPAR – J. PORÁK (edd.), *Ze starých letopisů*, s. 180.

<sup>99</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII. Kapitola – Jan II. z Rožmberka*, s. 197.

<sup>100</sup> Josef TOVAČOVSKÝ – František SKŘIVÁNEK, *Vratislavští biskupové v dějinách Slezska*, Genealogie a heraldika 37, č. 1, 2004, s. 39.

<sup>101</sup> Mezi kandidáty, k nimž patřili polský král Kazimír, saský vévoda Vilém, Zikmund Tyrolský, Albrecht Rakouský, francouzský princ Karel, nakonec vynikl dosavadní správce země Jiří z Poděbrad. Ten byl dne 2. března 1458 na Staroměstské radnici v Praze zvolen novým českým králem. A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 141-143.

<sup>102</sup> Tamtéž.

<sup>103</sup> Jednalo se o úlevy v jeho zadlužení, sleva berní a výnosná účast na ražení mince. František BENEŠ, *Zradil Jan z Rožmberka krále Jiřího z Poděbradského?*, JSH 35, 1966, s. 115. Podle výpovědi Jana Růsa

Jana z Rožmberka vyvolaly prudký odpor jeho otce Oldřicha, který se v roce 1460 dle svědectví jeho služebníka Kozlovce korespondenčně za svého syna Albrechtovi a Zikmundovi Habsburským omlouval.<sup>104</sup> Kozlovce vypravil Oldřich také do Vídně. Ten se zde setkal s francouzskými posly, kteří mu odevzdali list určený pro Oldřicha.<sup>105</sup> Oldřich, jenž považoval postavení Jiřího z Poděbrad za nejisté, totiž doufal v možnost povýšení svého syna Jana na českého krále.<sup>106</sup>

Situace mezi oběma Rožmberky došla tak daleko, že do celé záležitosti musel zasáhnout samotný král Jiří z Poděbrad a požádat Jošta z Rožmberka, aby spor mezi nimi urovnal.<sup>107</sup> Oldřich reagoval prosbou o odložení řešení kvůli své nemoci a další listinou z května téhož roku informoval krumlovského hejtmana Jana Růse o příjezdu biskupa Jošta z Rožmberka.<sup>108</sup>

Jošt z Rožmberka dorazil do Českého Krumlova až v srpnu roku 1461. Ze svého sídla v Dívčím Kameni se do Krumlova vypravil i sám Oldřich. Jošt se pustil do těžkého úkolu s vědomím, že pokud nezakročí on, spor nikdy nedojde konce. Poslechnout svého syna Jošta v jeho rozhodnutí mezi ním a synem Janem se zavázal i

---

z Černín ze 7. října 1463 vyplatil král Jiří z Poděbrad Janovi z Rožmberka za jeho hlas 16. tisíc zlatých. F. PALACKÝ (ed.) *Archiv IV*, s. 131, č. 1784.

<sup>104</sup> F. BENEŠ, *Zradil*, s. 115. List poslal i pasovskému biskupovi Oldřichu z Nussdorfu (1451-1479), který měl apelovat na bavorského vévodu Ludvíka, aby Janovi nepůjčoval peníze.

<sup>105</sup> Tamtéž. Podle tohoto listu měl Oldřich vypravit Kozlovce s „*věřícím listem*“ k francouzskému králi, „*že král má na hotově deset neb patnácte tisíc koní, že by pána [Jana] chtěli vyzdvihnúti výše nežli kdy kterého de Ursinis.*“

<sup>106</sup> Tamtéž.

<sup>107</sup> J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ (edd.), *Listář IV*, s. 442, č. 642. Listinou z dubna 1461 vyzval český král Oldřicha, aby svému synovi Janovi z Rožmberka vydal listy potřebné pro správu panství. Tyto listy měl u něho vyzvednout Jošt z Rožmberka.

<sup>108</sup> Tamtéž, s. 442, č. 645; A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 145. Jošt se v roce 1461 zdržoval převážně v Čechách, protože podle pramenů „*Téhož roku [1461] na Zelený čtvrtek [2. dubna] kázal vratislavský biskup Jošt na Pražském hradě proti přijímání krve Páně. Bylo z toho v Praze veliké pobouření proti tomuto tlustému biskupovi. Král byl v té době v Kutné Hoře a biskup k němu přijel.*“ J. KAŠPAR – J. PORÁK (edd.), *Ze starých letopisů*, s. 187. Jošt kázal v Praze 2. dubna, a poté se odebral ke králi do Kutné Hory. Dne 7. dubna vydal král Jiří z Poděbrad v Kutné hoře list pro Oldřicha z Rožmberka, v němž ho informoval, že k němu vyslal Jošta z Rožmberka, jenž měl ukončit spor mezi ním a jeho synem Janem z Rožmberka. J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ (edd.), *Listář IV*, s. 442, č. 642.

jinak tvrdohlavý Oldřich z Rožmberka.<sup>109</sup> Listinou ze 17. srpna rozhodl Jošt, že Oldřich se má odstěhovat do Krumlova, kde ho měl Jan náležitě zaopatřit. Z Joštova rozhodnutí musel Jan též zaplatit všechny Oldřichovy dluhy.<sup>110</sup> Hrad Dívčí Kámen přešel pod Janovu správu a Oldřich musel sepsat výčet všech klenotů, zlatých i stříbrných, které zastavil a jež měl Jan vyplatit.<sup>111</sup>

Oldřich tedy přesídlil do krumlovského hradu, kde se mu dostávalo stálé péče, přičemž veškerý rodinný archiv a rodinné poklady, ke kterým omezoval svým synům přístup, přestaly být jeho osobním majetkem.<sup>112</sup>

Prakticky od převzetí správy rodového panství řešil Jan z Rožmberka celkově špatnou finanční situaci, přičemž rožmberskou pokladnu vyčerpaly hlavně vleklé Oldřichovy boje s husitskými stoupenci. V posledních pěti letech Oldřichova života (1457-1462) bylo v rožmberské kanceláři vystaveno přes 250 dlužních úpisů. Věřitelem Rožmberků byl i král Jiří z Poděbrad. Na své věno čekali manželé Joštových sester Perchty a Ludmily, Bohuslav ze Švamberka a zvláště netrpělivý Jan z Lichtenštejna. Stejně jako ve 30. letech 15. století řešili Rožmberkové svoji insolventnost a vzrůstající zadlužení zástavami a prodejem svých panství. Prokopovi z Rabštejna a jeho bratru Janovi prodali Prachatice a Volary za cenu 3000 kop grošů a ještě si od něj půjčili 1500

---

<sup>109</sup> V listině ze 17. srpna se Oldřich zavazuje, že se podrobí rozhodnutí svého syna Jošta, „*Tak jakož sme dobrovolně přišli a svolili na duostojného v Boze otce kněze Jošta, biskupa vratislavského etc., syna našeho milého, a Jeho Milost sobě v tom za mocného ubrmana vzal o zástí a ruoznice všecky, což jest mezi mnú a panem Janem.*“ J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ, *Listář IV* (edd.), s. 443, č. 646. Stejnými slovy byla sepsána i listina Jana z Rožmberka z téhož dne. SOA Třeboň, CR - registratura, z Rožmberka, sign. 5/16c, inv. č. 204, kart. 64.

<sup>110</sup> „*pan Oldřich, otec náš milý, aby se vstěhoval do Crumplova na hrad do toho pokoje, v kterém Jeho Milost prve jest byl a tu pan Jan, bratr náš, aby Jeho Milost poctivě choval a opatřil tak, jakožto synu věrnému pana otce svého milého opatřiti sluší a podle Jeho Milosti i služebníky jeho. Dále také rozkazujem dluhy spravdivé, kteréž by se pan otec náš na Maydštejně zadlužil, ty pan Jan, bratr náš, vedle rozeznání našeho má zaplatiti a pan otec náš má jemu popsané na ceduli dáti, aby je věděl.*“ J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ (edd.), *Listář IV*, s. 443-445, č. 647.

<sup>111</sup> Tamtéž, s. 445, č. 647. K tomu bylo učiněno opatření aby, „*pan otec náš Jeho Milost klenoty v své moci má, těch aby nezastavoval ani zastaviti mohl.*“ Oldřich měl být od svého syna, podle Joštova rozhodnutí, zabezpečen i materiálně „*...a k tomu stěhování pan Jan, bratr náš, má Jeho Milosti vozbu opatřiti a k tomu všech pušek, salnytru, síry, prachu, prachu, šípuov, pavéz i všie jiné zbrani, tu na hradě a při hradu nechati ráčil, k tomu také piva, vína, sladuoov, žita mlácené i nemlácené i jiná obilí a špiže, koně vozné, krávy, svině, i jiné nábytky a hospodářstvie...*“ Tamtéž, s. 444, č. 647.

<sup>112</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 145-146.

zlatých. O rok později zastavil Jan z Rožmberka panství Helfenburk a městečko Bavorov za 5000 kop grošů Janu Popelovi z Lobkovic.<sup>113</sup>

Špatná hospodářská situace Rožmberků vyvrcholila roku 1459, kdy Jošt spolu s Janem z Rožmberka provedli fingoanou finanční transakci, která měla před ostatními věřiteli předstírat platební schopnost Rožmberků. Jan tedy zastavil Joštovi ve výši 200.000 kop grošů všechna rožmberská panství mimo panství Dívčí Kámen (Majdštejn), kde měl trvalé sídlo Oldřich z Rožmberka.<sup>114</sup>

Oldřich z Rožmberka zemřel v roce 1462. Patrně on byl tvůrcem oné odvážné fikce o příbuznosti Rožmberků s italským rodem Ursiniů (Orsiniů).<sup>115</sup> Zajímavý dokument představovala již výše zmíněná zpráva Oldřichova posla Kozlovce, kde francouzští velvyslanci vyzývali Oldřicha, aby vypravil Kozlovce k jejich králi, který *má na hotově deset nebo patnáct tisíc koní, že by pána [Jana] chtěl vyzdvihnúti výše než kdy kterého de Ursinis.*<sup>116</sup> Pravděpodobně Oldřichovu teorii pak dále rozvíjeli jeho synové Jan a hlavně Jošt.<sup>117</sup>

---

<sup>113</sup> Tamtéž, s. 139.

<sup>114</sup> J. PELIKÁN, *Rožmberské dluhopisy*, s. 240, č. 671. Zástava zahrnovala hrad a město Krumlov se vším příslušenstvím, hrad Rožmberk s městem a příslušenstvím, Nový Hrad s městem a příslušenstvím, hrad Chusník, město Soběslav a Třeboň se vším příslušenstvím, hrad Velešín a městečko se vším příslušenstvím, hrad Helfenburg s městečkem Bavorov, hrad Zvíkov, městečko Sedlčany se vším příslušenstvím, městečko Lompnice, panství Hus a další.

<sup>115</sup> K této otázce: Valentin SCHIMDT, *Die Fälschung von Kaiser und Königsurkunden durch Ulrich von Rosenberg*, Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 32, Prag 1894, s. 317-337; R. URBÁNEK, *Věk III/1*, s. 178; F. MAREŠ, *O původu*, ČČH 25, Praha 1919, s. 213-235; TÝŽ, *Padělané diplomy Rožmberské*, ČČH 1, 1895, s. 371-384; Blažena RYNEŠOVÁ, *Kdy vznikla fikce o italském původu Vítkovců*, Sborník prací věnovaných prof. dr. Gustavu Fridrichovi k šedesátým narozeninám, Praha 1931, s. 369-373; František ŠMAHEL, *Humanismus v době poděbradské*, Rozpravy Československé akademie věd, Praha 1963, s. 63-64; František KAVKA, *Zlatý věk Růž*, Kus české historie 16. století, České Budějovice 1966, s. 17; F. BENEŠ, *Oldřich z Rožmberka, tvůrce fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Ursinů*, JSH 38, 1969, s. 181-191; O autorovi básně *Rosa rosensis* Jakubu Kanterovi z Groning: Josef TRUHLÁŘ, *Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II.*, Rozpravy České akademie, ročník 3, č. 4, Praha 1894; Josef SALABA, *K historickým básním 15. století*, Časopis Matice moravské (dále ČMM) 28, Brno 1904, s. 352-369.

<sup>116</sup> Originál listiny: SOA Třeboň, Historica, inv. č. 186. Přepis listiny: Josef KALOUSEK (ed.), *Archiv VII*, s. 234, č. 47. V této edici autor otiskl „*de Ursinis*“ jako „*de vnfinis*“, v závorce je pak uvedeno, že by se snad mohlo jednat o „*de infimis*“. Srov. F. BENEŠ, *Oldřich z Rožmberka, tvůrce fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Ursinů*, JSH 38, 1969, s. 182. Ursiniové (Orsiniové) byli starým

Ze dne 15. července roku 1464 pochází listina, v níž francouzský král Ludvík XI. přijímá Jošta z Rožmberka do královské rady. Ludvík v listu tituloval Jošta „*dilectus consanguineus noster*.“<sup>118</sup> Jošt, z pozice biskupa vratislavského, navštívil několikrát Řím, kde se osobně setkal s kardinálem Latinem Orsinim, jenž v roce 1469 vystavil pro Jana z Rožmberka listinu o společných kořenech a příbuznosti Rožmberků a Orsiniů/Ursiniů.<sup>119</sup>

Jako druhorozený syn Oldřicha z Rožmberka byl Jošt v rodových záležitostech zastíňován nejprve svým starším bratrem Jindřichem IV. a posléze mladším Janem z Rožmberka. Díky dobrým kontaktům svého otce Oldřicha se Jošt v roce 1451 stal generálním převorem johanitského řádu v české provincii. O tři roky později zaujal místo nejvyššího představeného kapituly při katedrále sv. Víta. Vrcholem jeho kariéry byla pak pozice vratislavského biskupa. Rychlý kariérní postup bezesporu vyplýval i z jeho původu předního šlechtice Českého království - stejně jako z obratné politiky jeho otce Oldřicha z Rožmberka, jenž v prosazování druhorozeného syna využíval svého vlivu a kontaktů. V politickém i osobním životě se Jošt snažil o smírná řešení. Nejinak tomu bylo i v rodinných vztazích, v nichž se stal rozhodčím sporu mezi svým otcem Oldřichem a bratrem Janem z Rožmberka.

---

římským rodem, jejichž znak měl s Rožmberky společnou erbovní figuru, pětilistou růží (ovšem pouze v první polovině štítu) a tři šikmá břevna.

<sup>117</sup> Většina badatelů, jako Valentin SCHMIDT, Josef SALABA, Theodor WAGNER, František MAREŠ, považuje za tvůrce fikce o příbuznosti Ursiniů s Rožmberky Oldřicha II. z Rožmberka. František Šmahel, Blažena Rynešová se přiklání k tomu, že fikce vznikla až po Oldřichově smrti, kdy ji šířily Oldřichovi synové. M. Pangerle se přiklání dokonce k samotnému Joštovi z Rožmberka.

<sup>118</sup> F. BENEŠ, *Oldřich*, s. 188. Originál listiny: SOA Třeboň, CR - registratura, z Rožmberka, sign. 3/29, inv. č. 209, kart. 49. Titul „*consanguineus*“ byl spolehlivým ukazatelem příbuzenského svazku, ale také to byla titulace zdvořilostní. Takto tituloval kardinál Jordan de Ursinis i Oldřicha z Rožmberka.

<sup>119</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 98.

### III. Řád sv. Jana Jeruzalémského a Jošt z Rožmberka

#### III.1. Stručné dějiny řádu sv. Jana Jeruzalémského

První křížovou výpravu vyhlásil papež Urban II. v Clermontu roku 1095. Účastníky této výpravy lákala nejen povinnost splnit náboženské poslání, tedy dobytí Jeruzaléma a zajištění cest pro poutníky, ale také bohatství a blahobyt Orientu. Po dobytí města roku 1099 se křižáci setkali se špitálem sv. Jana. Tento dobře organizovaný špitál byl založen italskými kupci okolo 2. poloviny 11. století.<sup>120</sup>

Organizační změny špitálního bratrstva spadaly do období vzniku jeruzalémského království. Do čela bratrstva byl postaven francouzský šlechtic Gérard Tunc. Bratrstvo přijalo řeholi sv. Augustina a nastěhovalo se do nového kostela, jenž byl zasvěcen svatému Janu Křtiteli.<sup>121</sup>

Oficiálně schváleno a potvrzeno bylo špitální bratrstvo Svatého Jana Křtitele roku 1113, kdy ho papež Paschal II. (1099-1118) přijal bulou *Pie postulato voluntatis* pod svou ochranu. Definitivní proměnu v církevní řád potvrdil roku 1154 bulou *Christiane fidei religio* papež Anastasius IV. (1153-1154).<sup>122</sup>

Do Čech přišli rytíři sv. Jana Jeruzalémského v období vlády druhého českého krále Vladislava I. (1140-1172). Tento rytířský řád se v Čechách objevil po benediktinech, premonstrátech a cisterciácích a představoval tak již čtvrté řeholní společenství, které Čechy v této době poznaly. Impulsem k uvedení řádu do Čech byla zřejmě Vladislavova účast v druhé křížové výpravě v roce 1147. Řád se nazýval *Ordo (sacrae) domus hospitalis s. Johannis Baptistae Hierosolimitani*. Od 14. století byl také nazýván podle svého sídla řádem rhodských rytířů. V pramenech nacházíme i zkrácené označení *hospitalarii* (špitálníci).<sup>123</sup>

---

<sup>120</sup> J. MITÁČEK, *Strakonice*, s. 41. O ustanovení johanitského řádu ve Svaté zemi R. HIESTAND, *Die Anfänge*, s. 31-80.

<sup>121</sup> Jiří POŘÍZKA, *Řád Maltézských rytířů. Z Palestiny na Via Condotti*, Praha 1997, s. 15-20.

<sup>122</sup> J. MITÁČEK, *Strakonice*, s. 41.

<sup>123</sup> M. SKOPAL, *Založení komendy johanitů na Malé straně. Příspěvek k otázce příchodu řádu do Čech*, in: V. LEDVINKA (ed.), *Pražský sborník historický* 26, Praha 1993, s. 7. K příchodu řádu do Čech: A. Č. LUDIKAR, *O řádu*, s. 247; Robert L. DAUBER, *Der Johanniter-Malteser Orden in Österreich und Mitteleuropa. 850 Jahre gemeinsamer Geschichte, Band I. Hochmittelalter (12. JHDT. Bis 1291)*, Wien 1996, s. 119-120.



Johanité se v Čechách objevili okolo roku 1159. Jejich první řádovou komendou se stal špitál s kostelem Panny Marie v Praze na Malé Straně. Založení komendy pravděpodobně souviselo s Vladislavovým královským titulem, jenž získal v roce 1158.<sup>124</sup> Dalším majetkem, který johanité v Praze získali, byl kostel sv. Jana Evangelisty v Praze na Bojišti. Ten darovala řádu v roce 1186 kněžna Alžběta, manželka českého knížete Soběslava.<sup>125</sup> K další vlně donací johanitskému řádu došlo ve 13. století, přičemž hlavními donátory byla česká šlechta.<sup>126</sup>

Na vzniku johanitské komendy ve Strakonících měl značný podíl šlechtický rod Bavorů. Ten se poprvé v jihozápadních Čechách objevuje ve druhé polovině 12. století.<sup>127</sup> Během stavby hradu sem povolávají rytíře sv. Jana Jeruzalémského, kteří se usadili v jeho těsné blízkosti.<sup>128</sup>

Prvním dokladem přítomnosti johanitů ve Strakonících je listina z roku 1225, ve které český král Přemysl Otakar I. (1192-93, 1197-1230) potvrdil donaci tomuto řádu, již ve prospěch johanitů učinila Bolemila, manželka Bavora I.<sup>129</sup> Šlo o šest lokalit, jež se nacházely v okolí Strakonice a Radomyšle.<sup>130</sup> K další expanzi johanitského majetku ve Strakonících dochází v roce 1243, kdy listinou, potvrzenou králem Václavem I., daroval Bavor I. s manželkou Dobroslavou řádu hradní kostel sv. Vojtěcha (dnes sv.

---

<sup>124</sup> M. SKOPAL, *Založení*, s. 11. Podle neznámého autora ze 14. století nechal postavit špitál a řádový kostel vyšehradský probošt Gervasius a jeho synovec Martin v roce 1156. Kostel byl tedy založen v roce 1156 nebo 1158, v souvislosti s královským titulem Vladislava I. Poslední možnost byla limitována roky 1168-1169.

<sup>125</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 28, netištěná disertační práce. Ve 12. století získali johanité i další statky, a to Ploskovice (1179) či Kadaň (1186).

<sup>126</sup> J. MITÁČEK, *Strakonice*, s. 42.

<sup>127</sup> K původu pánů ze Strakonice: B. LIFKA, *Radomyšl*, s. 42-50; Libor JAN – Václav JESENSKÝ, *K funkci a stavební podobě johanitských komend na Moravě*, PP I, 1996, s. 77. Bavorové původně pocházeli snad z Hané. Předkem pánů ze Strakonice byl pravděpodobně olomoucký biskup Jan VI. Bavor, jenž v Kroměříži založil komendu johanitů.

<sup>128</sup> J. MITÁČEK, *Strakonice*, s. 42.

<sup>129</sup> Bořivoj NECHVÁTAL, *Donace Bolemily, manželky Bavora ze Strakonice a nejstarší zprávy o Radomyšli*, Výběr 1994, s. 77-86.

<sup>130</sup> „...vilam suam Hlum cum tota silva et aliis villis, scilicet Lazec, Corita, Ilscene, Lucha, Brezina ad predictam villam pertinentibus.“ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 2. K této donaci: S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 49.

Prokopa). Dar Bavora I. zahrnoval část hradu spolu s několika vesnicemi.<sup>131</sup> Tento dar obsahovala i vlastní Bavorova listina hlásící se k roku 1243.<sup>132</sup> Potvrzení listiny z roku 1243 si Bavor I. vyžádal i v roce 1251 od následníka trůnu Přemysla Otakara I.<sup>133</sup> Bavor I. zemřel v roce 1260, kdy již byla strakonická komenda právně i ekonomicky zajištěna.<sup>134</sup>

Po nástupu Lucemburků na český trůn v roce 1310 se oddělením od německého velkopreceptorátu konstitovala samostatná česká řádová provincie.<sup>135</sup> Tento proces se odehrával v rozmezí let 1250-1330.<sup>136</sup>

Na začátku 14. století se převorem české provincie stal Bertold VI. z Hennenberka. Právě jeho osobou byla definitivně ukončena konstituce české johanitské provincie. Českým převorem zůstal oficiálně až do roku 1325.<sup>137</sup>

Roku 1325 se novým převorem v Čechách stal Michael z Týnce, který zastával tuto funkci až do své smrti v roce 1337. Přes snahy německých johanitů získat v českém

---

<sup>131</sup> M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 2. Šlo o vesnice Lom, Ptákovice, Miloňovice, Radošovice, Sousedovice, Krty, Mutěnice, Libětice a Horka. Dobroslava připojila ves Lužici.

<sup>132</sup> Dar johanitům byl učiněn „ *k chvále a cti božské výsosti, na odpuštění hříchů našich a manželky naší jménem Bohuslavy i synů našich a rodičů našich*. Dar strakonické komendě johanitů zahrnoval: „ *kostel ve Strakonících a dům s příslušenstvím vyjma dům knížecí, Lom, Ptákovice, Minolovice, Radošovice, Sousedovice, Libětice, Mutěnice, Krty, od jmenované manželky pak Mukarov a Kozlov, koupené za 66 hřiven a další ves Mnichov*.“ B. LIFKA, *Radomyšl*, s 49-50. Oproti předchozí listině chyběly vsi Horka a Lužice. Nově přibyly vsi Mukarov (Makarov), Kozlov, zakoupené za 66 hřiven a ves Mnichov.

<sup>133</sup> M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 2-3. Tato listina obsahovala několik změn. Dům ve Strakonících zde byl označen jako „*domus hospitalis*,“ po Strakonících byly jmenovány na prvním místě Horažďovice a pak následují ostatní vsi, stejně jako v předchozích listinách. V této listině se znovu objevila ves Horka. Listina nezná vsi Mukarov a Kozlov.

<sup>134</sup> B. LIFKA, *Radomyšl*, s 49-50. Nejasnosti zůstávají v otázce manželky Bavora I., v listinách se objevují tři různá jména, a to Bolemila (v listině z roku 1225), Dobroslava (v listině z roku 1243) a Bohuslava (z pozdějšího potvrzení listiny z roku 1243). Více k této otázce: J. KUTHAN, *Středověká architektura*, s. 83, pozn. č. 246. Tamtéž, s. 81, pozn. č. 263; B. LIFKA, *Radomyšl*, s. 49-50; S. KOTLÁROVÁ, *Strakonice*, s. 77, pozn. č. 1.

<sup>135</sup> K odloučení české řádové provincie od německého velkopreceptorátu: Berthold WALDSTEIN-WARTENBERG, *Das Grosspriorat von Böhmen*, in: Adam Wienand (ed.), *Johanniteorden. Der Malteserorden. Der ritterliche Orden des hl. Joannes vom Spital zu Jerusalem. Seine Geschichte, seine Aufgaben*, Köln 1988, s. 315; K. BORCHARDT, *The Hospitallers*, s. 201-231.

<sup>136</sup> L. JAN, *Hodnostáři*, s. 253-254; M.M. FEYFAR, *Aus dem Pantheon der Geschichte des hohen souveränen Johanniter – Ritter – Ordens*, Nikolsburg 1882, s. 86-88.

<sup>137</sup> J. MITÁČEK, *Čeští johanité*, s. 155

převorství opět vliv byl roku 1337 zvolen převorem Havel z Lemberka z panského rodu Markvarticů. Za doby správy jeho převorství došlo k nárůstu johanitské držby a k posílení pozice řádu ve strakonickém regionu. Havel z Lemberka zastával svou funkci do roku 1367.<sup>138</sup>

Majetkové zázemí strakonické komendy se na počátku 14. století rozmnožovalo díky darům dalších příslušníků šlechtického rodu Bavorů. Bavor II. zaměřil svou podporu vedle komendy ve Strakonících i na filiální kostel v Horažďovicích. Svými dary podporoval horažďovický kostel i Bavor III.<sup>139</sup> Ve Strakonících došlo k dokončení konventního kostela a strakonický hrad získal v tomto období svou dnešní podobu. Byla zbudována hradební zeď a postavena mohutná válcová věž, nazývaná později Rumpál.<sup>140</sup>

Na počátku roku 1318 se ujal rodového panství Vilém ze Strakonic. Ten dne 5. listopadu roku 1318 potvrdil na žádost převora Mikuláše strakonickému konventu všechny majetek. Díky této listině lze rekonstruovat stav johanitského majetku ve Strakonících na počátku 14. století.<sup>141</sup> Další listinou z roku 1320 odevzdal Vilém johanitům dědičné podací právo ke kostelu v Pičíně, ze kterého se stala inkorporovaná fara a nakonec řádová komenda.<sup>142</sup> Ve stejném roce svěřil Vilém johanitům i správu kostela v Radomyšli.<sup>143</sup>

Díky štědrým darům šlechtického rodu Bavorů johanitům došlo ve Strakonících k velkému nárůstu prestiže této komendy a k vytvoření hospodářsky silného a

---

<sup>138</sup> TÝŽ, *Převorství*, s. 198.

<sup>139</sup> V roce 1298 daroval například johanitskému kostelu v Horažďovicích 3 lány lesa Babin. M. SVOBODA, *Majetek*, s. 110, netištěná disertační práce.

<sup>140</sup> TÝŽ, *Hospodaření*, s. 2.

<sup>141</sup> Ze strakonického hradu náležela johanitům střední část hradu, řádový dům a kostel sv. Vojtěcha. Ve Strakonících vlastnili dva mlýny, Vítkův a Kosmův. Vedle toho vlastnili johanité řadu přilehlých vsí - Bezděkov, Hajskou, Lom i s kostelem, Přední a Zadní Ptákovice, Lhotu darovanou rytířem Dalevojem, Zborovice, které koupil bývalý převor Theodorik, Makarov, Pracejovice, Mnichov, Krty, Sousedovice, Libětice, Drachkov, Koclov, Únice, Branišov s lesy a horami, Zdíkov a Zdíkovec. M. SVOBODA, *Majetek*, s. 112, netištěná disertační práce. B. LIFKA, *Radomyšl*, s. 56-57. Jan DYK, *Popis politického okresu. Strakonice II*, Strakonice 1925, s. 55.

<sup>142</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 110-113, netištěná disertační práce.

<sup>143</sup> B. LIFKA, *Radomyšl*, s. 58.

jednotného řádového území v jižních Čechách. Spolu s komendou v Praze tvořily Strakonice v 1. polovině 14. století vůdčí centra řádu v Čechách.<sup>144</sup>

Na konci 14. století se johanitský řád zařadil mezi významné církevní instituce Českého království. Po smrti českého převora Havla z Lemberka zaujal jeho místo přední manětínský a pražský komtur Jan ze Zvířetic (1367-1371). Po jeho smrti se v této funkci objevil komtur z Olešnice, Ziemovit Těšínský (1372-1390).<sup>145</sup> Definitivního potvrzení této funkce od papeže se dočkal až v listopadu roku 1373.<sup>146</sup> Během jeho převorátu došlo roku 1391 k inkorporaci kostela v Pičíně.<sup>147</sup>

Markolt z Vrutice působil od roku 1382 ve Strakonících jako nový komtur. Z titulu své funkce i jako oblíbenec krále Václava IV. vyřešil ekonomické problémy strakonického konventu tím, že na jeho přímluvu osvobodil král řádové poddané od vybírání dávek a daní. Byl zavražděn roku 1397 na hradě Karlštejn.<sup>148</sup>

S nástupem nového převora Herše ze Zvířetic do úřadu johanitského převora došlo ke změně ve způsobu obsazování úřadů představitelů johanitských provincií. Nařízením papeže Bonifáce IX. (1397 – 1404) měli být johanitští převorové do funkce jmenováni papežskou kurií.<sup>149</sup>

Jindřich z Hradce, strakonický komtur v letech 1399-1400, byl novým převorem řádu potvrzen papežem Bonifácem IX. v roce 1401. Nejvýznamnější událostí tohoto období bylo pro johanity odkoupení poloviny strakonického hradu v roce 1401.<sup>150</sup>

Touto koupí se završil proces dotvoření silné johanitské komendy v jižních Čechách. K samotné transakci došlo v roce 1402, kdy Jindřich obdržel povolení od papeže Bonifáce IX. a od johanitského velmistra, kterého zastupoval místodržící Bartoloměj Caraffa z Neapole. O rok později v listině ze dne 23. července roku 1403 prodal Jindřich se souhlasem všech komturů převorství a bratří strakonické komendy některé johanitské državy v Čechách. Účelem tohoto prodeje bylo získat finanční

---

<sup>144</sup> J. MITÁČEK, *Čeští johanité*, s. 159

<sup>145</sup> Dosud nejpodrobněji se jím ve své práci zabýval J. MITÁČEK, *Ziemovit, těšínský kníže*; TÝŽ, *Ziemovit Těšínský – generální převor řádu johanitů a slezský kníže*, SPFFBU C 46, 1999, Brno 2001, s. 17-40.

<sup>146</sup> Do té doby používal titul *provincialis ordinis sancti Johannis Jerosolimitani in prioratu Boemie*, což byl neoficiální místodržitelství status. J. MITÁČEK, *Česká provincie*, s. 77, netištěná disertační práce.

<sup>147</sup> Tamtéž, s. 76-79 netištěná disertační práce.

<sup>148</sup> J. Z. CVRČEK, *Strakonice*, s. 50-51.

<sup>149</sup> J. MITÁČEK, *Čeští johanité*, s. 139-140.

<sup>150</sup> Podrobně se zabýval touto transakcí M. SVOBODA, *Jindřich z Hradce, převor řádu johanitů*, in: *Historie 96*, sborník příspěvků ze studentské vědecké konference, Hradec Králové 1997, s. 38-40.

prostředky ke koupi hradu ve Strakonících od Vykěře z Jenišovic.<sup>151</sup> K vlastní koupi hradu došlo o rok dříve a tato listina byla sepsána pravděpodobně dodatečně.<sup>152</sup> Bohužel dnes není známo, kolik peněžitých prostředků johanité na koupi hradu vydali. Koupí hradu získali johanité vedle samotného města Strakonice i 17 nových vsí.<sup>153</sup> Strakonická komenda se tak stala po pražském konventu druhou nejvýznamnější komendou a v předhusitských Čechách se velice dobře rozvíjela. Johanité v této době vlastnili na Strakonicku vedle samotného města Strakonice i 46 celých a 11 částí vsí.<sup>154</sup>

S počátkem husitských nepokojů začalo v Čechách období, kdy byla církevní držba nejvíce poznamenána. Boje s husity a sekularizace majetku citelně zasáhla i johanitský řád, a to převážně na území Čech. Přelomový se stal 8. květen roku 1420, kdy husitský dav vyraboval řádový kostel v Praze a založil zde požár. Po tomto roce se novým sídlem řádu staly Strakonice.<sup>155</sup> Janu Žižkovi z Trocnova se v roce 1420 podařilo dobýt město Strakonice, ale pevný a dobře opevněný hrad pokusu o dobytí husity odolal. Generální převor Jindřich z Hradce byl zraněn v bitvě u Sudoměře a na následky zranění zemřel v roce 1421.<sup>156</sup> Přestože husité strakonický hrad nedobyli, byly zničeny a spáleny konventy v Horažďovicích, Radomyšli, Běšíně a Zdíkově, které byly všechny poplatné právě komendě ve Strakonících.<sup>157</sup>

---

<sup>151</sup> Národní archiv (dále NA) Praha, Archiv řádu maltézských rytířů (dále ŘM), listina č. 2459. Listinou z 23. července 1403, vydanou ve Strakonících, prodává Jindřich z Hradce statky náležející tamním bratřím. Johanité ve Strakonících přišli o 13 kop grošů ze vsi Pačejov, 7 kop ze vsi Hlupín, 4 kopy z Nebřehovic, z Ondrancovy louky u Srdova o 1 kopy, od Pavla, plebána ve Štěkni, a vdovy Milky 2 kopy, od bratra Mikuláše ze Strakonického konventu 2 kopy, ze vsi /Švejcarova/ Lhota 6 kop, ze vsi Miřenice 2 kopy, od Hroznaty z Domanic 2 kopy platu. Na oplátku byly řádovým bratrům postoupeny důchody komendy ze vsi Svaryšov 8 kop a 33 grošů, z Milíkovic 5 kop 2 groše, z Kuřiman 18 kop 54 grošů, ze Strašic 2 kopy 13 grošů, z Podolí 1 kopa 20 grošů.

<sup>152</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 123, netištěná disertační práce; TÝŽ, *Hospodaření*, s. 5.

<sup>153</sup> TÝŽ, *Majetek*, s. 124, netištěná disertační práce. Dědraže, Doubravici, část Hoslovic, Hradec, Hubenov, Kaletice, Mečichov, Nahošín, část Radkovic, Rohoznou, Sloučín, Smiradice, Svaryšov, Vlkonice, část Záhorčic, Zadní Zborovice a díl Zvotok.

<sup>154</sup> Tamtéž, s. 125.

<sup>155</sup> František SKŘIVÁNEK, *Maltézský kostel Panny Marie pod Řetězem na Malé Straně*, Praha 2000, s. 7.

<sup>156</sup> M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 6.

<sup>157</sup> František SKŘIVÁNEK, *Rytíři svatého Jana Jeruzalémského u nás*, Praha 1995, s. 72. K celé situaci M. FLEGL, *Hrad Rábí a Žižkovy válečné akce na Prácheňsku*, *Minulost západočeského kraje* 7, 1970, s. 289-291.

Po smrti Jindřich z Hradce se generálním převorem johanitů stal slezský vévoda Ruprecht Lehnický. Jeho postoj vůči husitským vojskům byl spíše defenzivní a střetům s husity se vyhýbal. Ruprecht zřejmě Čechy ani Strakonice nikdy nenavštívil.<sup>158</sup>

V roce 1432 byl bratry českého převorátu zvolen do funkce nového generálního převora řádu Václav z Michalovic. Ten ve Strakonících pobýval již do roku 1420 a své zvolení si nechal potvrdit Zikmundem Lucemburským. Čechy v této době navštívil vizitátor Robert de Diana, podle jehož zprávy byly Václavu z Michalovic uvolněny důchody ze čtyř rakouských komend a statků v Čechách, které se od husitů podařilo získat zpět. Hlavním sídlem řádu se staly Strakonice a Václav z Michalovic byl prvním generálním převorem, jenž zde sídlil.<sup>159</sup>

Více než řádění husitských vojsk poznamenala johanity sekularizace církevního majetku Zikmundem Lucemburským.<sup>160</sup> Zikmund zástavami získával potřebné finance na vydržování armády a často využíval klášterní majetek k udělování odměn svým služebníkům. V neposlední řadě byly církevní majetky používány k splácení Zikmundových četných dluhů.<sup>161</sup> První fáze sekularizace v roce 1420 připravila johanity o 40% jejich majetku a přinesla ztrátu dvou bohatých komend Českého Dubu a Manětína. V roce 1421 poničili husité komendu v Kadani a rozvrátili komendy v Mladé Boleslavi a Ploskovicích. Vítězství nad husity dosáhl Zikmund Lucemburský až v bitvě u Lipan v roce 1434.<sup>162</sup>

Druhá vlna zástav postihla církevní majetek v Čechách roku 1436. Nejvíce postiženy byly majetky a statky pražského konventu.<sup>163</sup> Zikmund tím získal celkem 24 vsí. Téměř beze ztrát přečkala toto období pouze johanitská komenda ve Strakonících a její majetkový stav byl po husitských válkách stejný, jako v roce 1402, kdy došlo k odkoupení části strakonického hradu generálním převorem Jindřichem z Hradce.<sup>164</sup>

---

<sup>158</sup> F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 72.

<sup>159</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 181, netištěná disertační práce.

<sup>160</sup> Sekularizaci církevního majetku v husitských Čechách podrobně ve své práci zkoumal J. ČECHURA, *Sekularizace církevních statků v husitské revoluci*, Praha 1984, rkp. 250 stran (kandidátská disertace).

<sup>161</sup> M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 6.

<sup>162</sup> TÝŽ, *Majetek*, s. 176 an, netištěná disertační práce. K této otázce: TÝŽ, *Pozemková držba*, s. 85-104.

<sup>163</sup> Zastaveny byly johanitské majetky v Českém Dubu, Ploskovicích, a například vsí Bytozeves, Sémekovice a Březiněves. TÝŽ, *Majetek*, s. 194-195, netištěná disertační práce.

<sup>164</sup> TÝŽ, *Hospodaření*, s. 6.

Po dobu svého působení ve Strakonících vedl Václav z Michalovic několik drobných sporů s husity. V roce 1443 podnikl spolu s Oldřichem z Rožmberka vojenskou akci namířenou proti městu Vodňany, kam se uchýlil husita Jaroš z Drahonice.<sup>165</sup> Spor nakonec skončil sjednaným příměřím prostřednictvím Mikuláše Trčky a Bedřicha ze Strážnice dne 27. června 1443. Drobné tahanice a obviňování mezi Václavem z Michalovic, Oldřichem z Rožmberka a Jarošem z Drahonice pokračovaly však i nadále.<sup>166</sup>

V roce 1435 udělil Václav z Michalovic městu Strakonice nová privilegia, z nichž nejvýznamnější bylo právo na odúmrť a právo volného odkazu.<sup>167</sup> Strakonickým potvrdil Václav z Michalovic dne 7. června roku 1451 listiny Bavora ze Strakonice z 8. prosince 1367 a Jindřicha z Hradce z 15. prosince 1404 se změnou několika ustanovení, která se týkala odvádění poplatků z vaření piva.<sup>168</sup>

Johanitský řád se v českých zemích úspěšně rozvíjel díky štědrým panovnickým a šlechtickým donacím ze 12. a 13. století. V průběhu 14. století byl řád v českých zemích již pevně ukotven a funkce generálního převora se stala prestižní a lákavou pozicí i pro domácí šlechtu. Pro řád byl přelomovým rok 1420, kdy se hlavním sídlem řádu staly Strakonice, kam se johanité uchýlili po vypálení své pražské komendy.

### **III.2. Jošt z Rožmberka jako generální převor**

Od husitských válek chyběly v Českém království hmotné i společenské předpoklady k rozvoji aristokratických kariér, především v řadách českého duchovenstva. Konflikt rozvrátil hierarchickou, materiální, organizační i společenskou

---

<sup>165</sup> Ozbrojená akce proti městu Vodňany byla vyústěním neznámého sporu mezi Jarošem z Drahonice a Jankem ze Sedlce. Do sporu se postupně zapojila i ostatní města a přední jihočeští páni. Na straně Jaroše stála tzv. tábořská strana s městy Klatovy, Sušice a Vodňany. Janka ze Sedlce naopak podporoval Oldřich z Rožmberka a Václav z Michalovic. Spojenými silami, jež čítaly okolo 400-500 mužů, v červenci obklíčili město Vodňany. M. SVOBODA, *Majetek*, s. 197. Tomuto sporu se věnoval František ŠMAHEL, *Dějiny Tábora I. (do roku 1452)*, České Budějovice 1990, s. 523-525; S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 51; J. Z. CVRČEK, *Strakonice*, s. 64-65; B. LIFKA, *Radomyšl*, s. 93.

<sup>166</sup> Což nám dosvědčují následující listiny: SOA Třeboň, Historica, sign. 612, inv. č. 753; Tamtéž, inv. č. 768, sign. 623a.

<sup>167</sup> A. HAAS (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae* (dále CIM) IV/1, Praha 1954, s. 356-357, č. 249. Zachováno v konfirmaci Jošta z Rožmberka ze dne 30. května 1461.

<sup>168</sup> Tamtéž, s. 428-429, č. 302.

základnu katolické církve. Obsazováno přestalo být pražské arcibiskupství, litomyšlské biskupství zaniklo. Zmenšeno bylo pozemkové zázemí pražské, vyšehradské, staroboleslavské i litoměřické kapituly. Většina klášterních organizací v Českém království nedisponovala dostatečným majetkovým zázemím, jež by mohlo zajistit dostatečné zaopatření pro zájemce z řad katolického panstva.<sup>169</sup> Jediným záchytným bodem, o který se mohlo duchovenstvo opřít, byla stabilita církevních institucí ve vedlejších zemích, především ve Slezsku. Uskutečnil-li někdo z českého panstva v druhé polovině 15. století významnou duchovní kariéru, bylo to díky církevním statkům ve Slezsku, popř. v německých oblastech Svaté říše římské. To byl případ Jošta z Rožmberka (asi 1430-1467), který byl proboštem kapituly při katedrále sv. Víta, generální převor johanitů (1451-1467) a vratislavský biskup (1456-1467).<sup>170</sup>

Užších politických vazeb mezi českým a slezským johanitským prostředím se navázalo ve 20. a 30. letech 14. století. Od tohoto okamžiku se v johanitském řádu začínalo objevovat mnoho slezských knížecích rodin, jejichž příslušníci se často stávali členy a nezřídka generálními převory celého řádu (Ziemovit Těšínský, Michal z Týnce či Ruprecht Olešnický). Tento trend pokračoval i v následujících letech, kdy se v johanitském řádu začínalo prosazovat stále více významných českých šlechtických rodin. Velké zastoupení zde měli Markvarticové, tedy páni ze Zvířetic, z Lemberka, z Vartenberka a z Valdštejna. Příslušníci těchto rodů se stávali převážně komtury a převory na jednotlivých českých a moravských komendách.<sup>171</sup>

Na začátku 15. století se generálním johanitským převorem stal další příslušník významného šlechtického rodu u nás – Jindřich z Hradce.<sup>172</sup> Po něm tuto funkci převzal Ruprecht Těšínský<sup>173</sup> a následně Václav z Michalovic. Přestože řád utrpěl během husitských nepokojů značné majetkové ztráty, prestiž tohoto úřadu zůstávala stejná.<sup>174</sup>

---

<sup>169</sup> P. MAŤA, *Svět*, s. 483. K nejvýznamnějším kapitulám v Českém království patřila pražská, metropolitní, vyšehradská, u Všech svatých, staroboleslavská a litoměřická.

<sup>170</sup> Tamtéž, s. 483- 484. ). Dalším příkladem byl Jan z Vartenberka (1475/1476-1508), jenž měl v držení hned šest prebend. Z toho dvě ve Slezsku, vratislavskou a hlohovskou kapitolu.

<sup>171</sup> J. MITÁČEK, *Česká provincie*, s. 163-164, netištěná disertační práce.

<sup>172</sup> Jindřich z Hradce byl generálním převorem v letech 1401-1421.

<sup>173</sup> Ruprecht Těšínský byl generální převorem v letech 1423-1432.

<sup>174</sup> To dokazovala častá korespondence mezi nimi. B. RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář II.*, s. 111, 245, 267, 299, 302, 363, 368, 393; TÁŽ, *Listář III.*, s. 2, 103, 105, 117, 147, 149, 178, 191, 194, 196, 198, 199, 214, 215, 221, 224, 226, 231, 234, 242, 245, 246, 250, 252, 255, 256, 257, 260, 261, 270, 275, 276, 277, 278, 286, 287, 306, 308, 315, 364, 381; J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ (edd.), *Listář IV.*, s. 49, 54, 57, 58, 90, 187.



Přesné datum Joštova vstupu do johanitského řádu není známo. Počínaje rokem 1440 bylo udělení komendy podmíněno čtyřletým členstvím v řádu. Ovšem toto pravidlo bylo často porušováno a v mnoha případech byly uprázdněné komendy obsazovány panovníkovými oblíbenci.<sup>175</sup>

Majetek řádu spravoval generální převor, který nebyl ze své pozice pouhým dohlížitelem svěřených panství, ale spíše suverénním držitelem a uživatelem tohoto majetku. Držitel titulu generálního převora byl pak běžně nazýván „*pán Strakonický*.“ Funkce generálního převora johanitů byla až do obnovení pražského arcibiskupství v roce 1561 jedním z nejvýznamnějších katolických úřadů v Českém království. Vysoké johanitské postavení a vážnost této funkce vyplývaly jak z držby velkého majetku, tak mocenské tradice tohoto řádu v Českém království. Po celé 15. století představoval generální převor oporu katolické strany v Čechách.<sup>176</sup>

Dne 29. listopadu 1451 potvrdil ve Strakonících veřejný notář Matyáš, syn Jana z Kolečova, na žádost Jakuba, převora ze Strakonice, dvě inzerované listiny.<sup>177</sup> Obsahem první potvrzené listiny bylo oznámení českého převorství velmistru Janu de Lastica a konventu na Rhodu o zvolení nového generálního převora řádu, kterým se stal Jošt z Rožmberka. Ten byl zvolen po smrti svého předchůdce Václava z Michalovic († 27. srpna 1451).<sup>178</sup> Druhá inzerovaná listina byla stejně jako první potvrzená veřejným notářem Matyášem a týkala se rakouských představitelů johanitského řádu, kteří se k této volbě rovněž připojují a žádají velmistra o jeho potvrzení. Pozoruhodné bylo, že tato druhá listina byla vydána 3. listopadu 1451 ve Fürstenfeldu. Souhlas s volbou nového českého převora byl tedy v Rakousku připojen až o několik měsíců později.<sup>179</sup>

Mladý Jošt z Rožmberka získal tuto funkci v době, kdy mu mohlo být okolo jednadvaceti let. Zvolení za generálního převora johanitského řádu byla v pořadí první

---

<sup>175</sup> B. WALDSTEIN - WARTENBERG, *Řád johanitů*, s. 229.

<sup>176</sup> P. MAŤA, *Svět*, Praha 2004, s. 487- 488.

<sup>177</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2526.

<sup>178</sup> Tamtéž. Nový převor měl podle listiny za úkol chránit členy johanitského řádu před kacíři, získat zpět všechny ukradené statky johanitského převorství, které byly ztraceny v husitských válkách, a samozřejmě splatit dluhy svých předchůdců. Na závěr žádají čeští johanité Jana de Lastica o Joštovo potvrzení ve funkci nového velkopřevora johanitského řádu. Toto oznámení o nové volbě bylo zasláno na Rhodos dne 29. srpna 1451.

<sup>179</sup> Tamtéž. V této době totiž rakouské řádové domy spadaly pod české převorství, tudíž byl k volbě nutný i souhlas rakouských řádových johanitských bratří. K rakouské řádovým komendám: J. MITÁČEK, *Česká provincie*, s. 39, 71-74, 104, 123. Nejvýznamnější rakouská komenda byla v Mailberku.

významná funkce, kterou získal. V době, kdy se stal generálním převorem johanitského řádu v Čechách, byl ještě čekatelem na funkci probošta kapituly při katedrále sv. Víta.<sup>180</sup>

Na dosazení Jošta z Rožmberka do funkce probošta při katedrále sv. Víta měl pravděpodobně jistý podíl jeho otec Oldřich z Rožmberka. Předchozí probošt Jiří z Prahy zemřel v roce 1450. Oldřich zřejmě využil dobrých vztahů, jež Rožmberkové v té době měli s papežem Mikulášem V. prostřednictvím římského krále Fridricha III.<sup>181</sup> Papež pomínil právo svobodné volby kapituly a mladého Jošta do této funkce sám dosadil.<sup>182</sup> Tato skutečnost byla papežem Mikulášem V. potvrzena listinou vydanou v Římě a datovanou 11. ledna 1451, v níž bylo mladému Rožmberkovi oficiálně uděleno pražské proboštsví po zesnulém Jiřím z Prahy.<sup>183</sup> Pražská kapitula, která o této volbě papeže Mikuláše V. nevěděla, mezitím zvolila novým proboštem Václava Zajíce z Házmburku. Na základě úmluv se Jošt z Rožmberka stal pouze kapitulním scholastikem a čekatelem na proboštsví, jež mu bylo řádně uděleno až v roce 1454.<sup>184</sup>

Každý člověk, který se rozhodl pro církevní kariéru, musel být vysvěcen na kněze. V několika málo případech se stávalo, že nezletilý jedinec převzal duchovní prebendu pouze na základě přijetí tonzury, čímž mohl své kněžské vysvěcení na nějaký čas odložit.<sup>185</sup> To byl pravděpodobně případ i Jošta z Rožmberka, který byl v době, kdy měl převzít pražské proboštsví, nezletilý. Tento problém byl nakonec vyřešen listinou vydanou opět Mikulášem V. dne 21. ledna 1451. V této listině je Joštovi povoleno přijmout kněžské svěcení, a to bez ohledu na jeho nezletilost.<sup>186</sup> Vysvěcení na kněze se Jošt z Rožmberka dočkal až o dva roky později. Celý akt proběhl v Salcburku za přítomnosti salcburského arcibiskupa a papežského legáta Zikmunda.<sup>187</sup> Na základě dvou listin je doloženo, že dne 24. srpna 1453 bylo Joštovi uděleno arcibiskupem

---

<sup>180</sup> F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 51.

<sup>181</sup> J. PELIKÁN – B. RYNEŠOVÁ (edd.), *Listář*, s. 330. V této listině doporučil Jan Kapistrán papeži Mikuláši V. Oldřicha z Rožmberka na post ochránce víry a požadoval, aby mu v jeho návrhu bylo vyhověno.

<sup>182</sup> F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 51.

<sup>183</sup> SOA Třeboň, CR - registratura, z Rožmberka, sign. 3/19, inv. č. 149, kart. 48.

<sup>184</sup> F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 51.

<sup>185</sup> P. MAŤA, *Svět*, s. 478.

<sup>186</sup> SOA Třeboň, CR - registratura, z Rožmberka, sign. 3/20, inv. č. 150, kart. 48.

<sup>187</sup> Šlo o salcburského arcibiskupa Sigismunda von Volkersdorf (†1461), jenž byl Joštovým světitel, kvůli absenci (arci)biskupa v Praze.

Zikmundem svěcení na podjáhna a následujícího dne, tedy 25. srpna, svěcení na jáhna.<sup>188</sup> Na kněze byl Jošt vysvěcen 26. srpna.<sup>189</sup> Ve funkci generálního převora johanitského řádu byl Jošt z Rožmberka potvrzen listinou datovanou 17. září 1452 velmistrem řádu na Rhodu Janem de Lasticou, jenž světil Joštovi z Rožmberka po smrti Václava z Michalovic správu českého převorství na dobu deseti let.<sup>190</sup>

V roce 1437, tedy v době správy Václava z Michalovic, byl majetkový stav strakonické komendy prakticky stejný jako v roce 1402, kdy došlo k odkoupení majetku šlechtického rodu Bavorů generálním převorem Jindřichem z Hradce, a vedle samotných Strakoníc zahrnoval 46 celých vsí a 11 dalších částí vsí. Václav z Michalovic nakládal s johanitským majetkem velice opatrně a během jeho správy nebyly ve Strakonících zaznamenány žádné velké majetkové transakce. K jeho největším aktivitám patřilo založení několika nových rybníků na Strakonicku.<sup>191</sup>

Opatrná hospodářská činnost Václava z Michalovic znamenala dobrou výchozí pozici pro jeho následovníka Jošta z Rožmberka, jenž svojí hospodářskou politikou započal restituci johanitského řádového majetku.<sup>192</sup>

Jošt z Rožmberka se pozice velkopřevora ujal v roce 1451. Jaké tedy byly jeho povinnosti vůči řádovému centru johanitů na Rhodu? Předně bylo hlavní povinností

---

<sup>188</sup> SOA Třeboň, CR - registratura, z Rožmberka, sign. 3/23, inv. č. 163, kart. 48. Přepis listiny: František PALACKÝ (ed.), *Fontes rerum Austriacorum XX*, s. 100, č. 97 /reg/.

<sup>189</sup> SOA Třeboň, CR - registratura, z Rožmberka, sign. 3/22, inv. č. 162, kart. 48. Šlechtic, jenž byl rodinným zázemím vybrán pro církevní kariéru musel být vysvěcen na kněze. Tento akt pro něj znamenal začátek církevní kariéry. P. MAŤA, *Svět*, Praha 2004, s. 478. Přijetím kněžského svěcení se klerik stával zástupcem Boha na zemi, jenž se modlí za druhé a bdí nad jejich dušemi. Stát se podjáhнем, jáhнем či knězem bylo na konci 14. století vázáno na řadu podmínek, které musel uchazeč splňovat. Žadatel o vysvěcení musel prokázat svůj manželský původ a elementární znalosti latiny. Musel se naučit kanonické předpisy, bez kterých nemohl řádně zpovídat, kázat a udělovat rozhřešení. Zároveň si musel osvojit předpisy církevního práva při udělování jednotlivých svátostí. Zkouška těchto znalostí probíhala před úředníky arcibiskupa a uchazeč musel mít potvrzení patrona, že se bude moci uprázdněného benefícia po vysvěcení ujmout. Důležitější než vysvěcení byl pro daného jedince zisk benefícia. O obsazení benefícia rozhodovali v českých zemích držitelé patronátního práva (král, šlechtic, měšťan či klášterní instituce). Na právní akt ujmoutí benefícia dohlížela arcibiskupská kancelář, která později dohlížela i na duchovní a světskou správu kněze. V českých zemích se rozlišovalo právo patronátní a právo svobodné volby kněze. Martin NODL, *Farář*, s. 192-203.

<sup>190</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2527.

<sup>191</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 196, netištěná disertační práce.

<sup>192</sup> Tamtéž, s. 198.

řádových kapitul odvádění responzí a dalších poplatků řádovému centru. Responze představovaly určitou část zisku komendy a odváděly se o svátku sv. Jana Křtitele.<sup>193</sup>

Placení responzí mělo v česko-rakouské johanitské provincii 14. století znak pravidelnosti a neměnnosti vybírané částky.<sup>194</sup>

Zcela jiná situace nastala na počátku 15. století, kdy došlo k odkoupení poloviny strakonického hradu od zchudlého šlechtického rodu Bavorů převorem Jindřichem z Hradce. K transakci došlo v roce 1402. Touto koupí se zhoršila ekonomická situace českého převorátu a johanité měli potíže jak s placením responzí, tak královské berně.<sup>195</sup> I přes tyto potíže byla ekonomická situace johanitů v předhusitských Čechách velice dobrá, jak dokazovalo vlastnictví řádových komend a velkého počtu pozemků.<sup>196</sup>

Strakonická komenda řádu sv. Jana Jeruzalémského byla po 1. polovině 15. století jednou z mála církevních institucí, jež přečkala husitské války beze ztrát. Strakonický hrad byl jako jediný ve vlastnictví některé z církevních institucí.<sup>197</sup> Obnovit poškozené řádové komendy se pokoušel již Václav z Michalovic.<sup>198</sup>

Placení a vybírání responzí tedy na začátku 15. století v české provincii značně kolísá. Nermalou zásluhu na této skutečnosti měly jistě husitské války, jejichž následky se citelně dotkly hlavně Čech a z větší míry tak zapříčinily špatnou hospodářskou situaci johanitského řádu v Čechách v 1. polovině 15. století. Vzhledem k této situaci

---

<sup>193</sup> Jiří MITÁČEK, *K některým aspektům*, s. 534. Velikost responzí původně představovala až 1/3 zisků komendy, později to byla 1/4 nebo 1/5 zisků. Odvádění responzí bylo hlavní povinností všech johanitů a financovaly se jimi diplomatické a vojenské operace ve Středomoří. Shromážděné johanitské responze směřovaly hlavně do Benátek a Florencie.

<sup>194</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 162, netištěná disertační práce. V roce 1373 byla výše responzí řádové komendy ve Strakonících 75 florénů (15 kop grošů). Tato částka byla ve Strakonících zřejmě nejvyšší ze všech řádových domů v Čechách. Komendy v Kladsku, Žitavě a Týnci (k roku 1414) odváděly až 50 florénů (10 kop grošů). V celkovém součtu zaplatily komendy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Polsku, Rakousku, Štýrsku a Korutanech v letech 1364/65 celkem 1200 florénů. Tato suma se nezměnila ani v letech 1373/1374 a 1374/1375. Jiří MITÁČEK, *K některým aspektům*, s. 537.

<sup>195</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 162, netištěná disertační práce. V roce 1411 bylo v české provincii na responzích vybráno pouhých 700 zlatých, stejně tomu bylo i o tři roky později.

<sup>196</sup> Tamtéž, s. 164.

<sup>197</sup> TÝŽ, *Hospodaření*, s. 6.

<sup>198</sup> TÝŽ, *Majetek*, s. 290, netištěná disertační práce. V roce 1448 dostal Václav z Michalovic ve Vídni povolení od vizitátora Michaela de Castellacio, jež mu umožňovalo ponechávat si výnosy z pěti řádových komend v Čechách a vybrané responze. Václav z Michalovic tyto prostředky využil na obnovu poškozených řádových komend, zejména Strakonice, i na svoji vlastní reprezentaci.

bylo listinou datovanou 17. září 1452 Joštovi z Rožmberka povoleno velmistrem řádu Janem de Lastica a johanitským konventem na Rhodu ponechávat si k ochraně Strakonice roční responze z celé provincie a to za uznávací poplatek 100 uherských zlatých. K rychlejší obnově poničených řádových komend bylo Joštovi uděleno privilegium, na jehož základě mohl sám obsazovat uprázdněné komendy zaniklé v husitských válkách.<sup>199</sup>

Hned po svém nástupu do funkce velkopřevora řádu byl Jošt konfrontován s královským vojskem Jiřího z Poděbrad, jež se položilo u Kestřan nedaleko Strakonice. Informaci o tomto vojsku podal Joštovi strakonický hejtman Miroš z Vochova, jenž si v listině stěžoval na chování tohoto vojska.<sup>200</sup>

V českých zemích představovala první polovina 15. století období, kdy byl majetek řádu sv. Jana Jeruzalémského nejvíce poznamenán. Řád zasáhlo vypálení pražské komendy, stejně tak i sekularizace majetku katolickou a utrakvistickou šlechtou.<sup>201</sup>

Celkově přišli johanité během husitských nepokojů o 102 vesnic, což představovalo 54% jejich celkového majetku. Král Zikmund se sám pokoušel tyto zastavené statky revidovat v roce 1436. Pokud by totiž zástavní listy nepředložil jmenované radě, ztratil by na zástavní zboží nárok. K revizi všech statků došlo nakonec až v roce 1453, kdy ji prosadil Jiří z Poděbrad.<sup>202</sup> Zasedání revindikační komise probíhalo v letech 1453-1454.<sup>203</sup> Bohužel tato jednání nedopadla pro johanitský řád zrovna nejlépe. Joštovým prvořadým úkolem bylo získat zpět ztracený johanitský majetek, proto se o pomoc obrátil na krále Ladislava Pohrobka, jenž ve prospěch johanitů vydal dne 12. března 1454 listinu, v níž nařizoval, aby ti, kteří měli v držení

---

<sup>199</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 1200.

<sup>200</sup> SOA Třeboň, Historica, sign. 1662, inv. č. 2146. Protože, „*škody veliké že činí v kraji, zvláště ve vsech a okolo městečka jeho.*“ Bohužel dnes nevíme, jaké konkrétní obce byly poničené a jestli byly škody napáchané královským vojskem napravovány. M. SVOBODA *Majetek*, s. 198, netištěná disertační práce.

<sup>201</sup> TÝŽ, *Hospodaření*, s. 6. Pražský konvent přišel v letech 1420-1437 o 30 vesnic. Zastavené byly komendy v Manětíně a Českém Dubu. Ztracena byla komenda v Ploskovicích. TÝŽ, *Majetek*, s. 260, netištěná disertační práce.

<sup>202</sup> Tamtéž, s. 185-188.

<sup>203</sup> Karel BERÁNEK – Věra BERÁNKOVÁ, *Zur Tätigkeit einer in den Jahren 1453 – 1454 zur Revision von Pfandurkunden in Böhmen eingesetzten Kommission*, Folia diplomatica (dále FD) II, 1976, s. 187, 197.

johanitský majetek, ho postoupili generálnímu převorovi Joštovi z Rožmberka.<sup>204</sup> Veškeré dění v Čechách bylo velice pečlivě sledováno v centrálním sídle řádu na Rhodu, což dokládají dvě listiny z tohoto roku. V první listině ze dne 24. listopadu 1454 svěřoval velmistr řádu Jakub de Milly Joštovi z Rožmberka dozor nad obnovou a obsazením řádových komend, které zanikly v husitských válkách.<sup>205</sup> Ve druhé listině z 1. prosince 1454 mu velmistr nařizoval, aby získal nazpět všechny řádové johanitské statky, jež byly ztraceny v husitských válkách či za jiných okolností.<sup>206</sup> Listina vydaná králem Jiřím z Poděbrad v roce 1454 však zřejmě nepřinesla očekávaný výsledek, proto došlo k vydání listiny druhé, a to 8. října roku 1455. Král Ladislav v ní žádal všechny své poddané, aby Joštovi pomohli získat zpět zcizené johanitské statky.<sup>207</sup> Obě listiny krále Ladislava však zřejmě neměly žádný účinek.<sup>208</sup>

Během svého převorství dokázal Jošt z Rožmberka zlepšit celkovou hospodářskou situaci řádu a zřejmě došlo i k zaplacení dluhů, které zbyly po Václavovi z Michalovic.<sup>209</sup> Tomu nasvědčuje listina velmistra řádu Jakuba de Milly z roku 1454, ve které potvrdil, že převzal od Jošta z Rožmberka finanční obnosy z výnosů řádu a peněžitých darů.<sup>210</sup>

Další pokus o získání johanitských statků, jež byly ztraceny v husitských válkách, podnikl Jošt z Rožmberka na začátku 60. let 15. století, tedy v době, kdy již zastával významnou funkci vratislavského biskupa. Dosavadní vratislavský biskup Petr zemřel dne 6. února roku 1456 a již 8. března zvolila vratislavská kapitula novým biskupem Jošta z Rožmberka.<sup>211</sup> Doklad o zvolení nového biskupa vydala vratislavská kapitula 8. března a stejného data je i listina, jež tuto skutečnost oznamovala papeži Kalixtu III. Kapitula zároveň žádala papeže o potvrzení volby.<sup>212</sup> Oznámení o ní bylo Joštovi doručeno listinou vydanou dne 14. března ve Vratislavi.<sup>213</sup> Jošt z Rožmberka, jenž

---

<sup>204</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 997.

<sup>205</sup> SOA Třeboň, Historica, sign. 1687, inv. č. 2173.

<sup>206</sup> Tamtéž, inv. č. 2175, sign. 1687.

<sup>207</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 998.

<sup>208</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 292, netištěná disertační práce.

<sup>209</sup> Tamtéž.

<sup>210</sup> SOA Třeboň, Historica, sign 1686, inv. č. 2172

<sup>211</sup> R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 103.

<sup>212</sup> SOA Třeboň, Historica, sign 1739 a/2, inv. č. 2228; Tamtéž, sign. 1739 a/1, inv. č. 2227.

<sup>213</sup> Tamtéž, sign. 1739 b, inv. č. 2229.

v této době zastával v Českém království již dva významné posty,<sup>214</sup> přijal oznámení o svém zvolení do této funkce pravděpodobně velice rozpačitě. Z pramenů vyplývá, že funkci biskupa dokonce odmítal přijmout. To nám dokládají dvě listiny. V první z nich na Jošta apeloval Jan Kapistrán a napomínal jej, aby své zvolení vratislavským biskupem neodmítal.<sup>215</sup> Podobného obsahu byla i druhá listina, tentokrát od kardinála Jana od Sv. Andělů, ve které Jošta vyzýval k přijetí úřadu biskupa a oznámil mu také svoji účast na jeho vysvěcení.<sup>216</sup> Zajímavé je, že místem vydání obou listin je město Budín i to, že obě listiny se datují ke konci března; první nese datum 28. března 1456 a druhá 30. března 1456. To dokazuje vzájemnou propojenost obou apelantů.

Jošt z Rožmberka byl papežem ve funkci vratislavského biskupa potvrzen dne 9. června. Dostal také povolení, jež mu umožňovalo podržet si obě předešlé funkce, tj. johanitského generálního převora a probošta pražské kapituly. Problémem mohlo být pouze to, že Joštovi nebylo v této době ještě třicet let. Proto mu papež udělil k vykonávání biskupského úřadu dispens.<sup>217</sup> Událost Joštova zvolení biskupem vratislavským zaznamenalo několik dobových historiků.<sup>218</sup>

Do Vratislavi přijel Jošt už 13. června roku 1456, vysvěcen na biskupa byl však až o několik měsíců později dne 11. prosince.<sup>219</sup> Tradičním sídlem vratislavských biskupů byla Nisa. Politické a územní zájmy Rožmberků se soustřeďovaly spíše do jižních Čech, přesto nebyl Jošt prvním příslušníkem rodu, jenž se angažoval ve Slezsku. V této době zde působil Joštův starší bratr Jindřich, který ve Slezsku a Horní Lužici (Šestiměstí) zastával funkci hejtmana.<sup>220</sup> Byl to pravděpodobně starší bratr Jindřich, který využil

---

<sup>214</sup> Jošt byl v této době generálním převorem johanitského řádu a proboštem kapituly při katedrále sv. Víta.

<sup>215</sup> SOA Třeboň, Historica, sign. 1739 c, inv. č. 2230.

<sup>216</sup> Tamtéž, sign. 1739 d, inv. č. 2231.

<sup>217</sup> R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 103.

<sup>218</sup> O Joštově zvolení se zmiňoval například dobový historik Peter Eschenloer, který napsal, že „*zvolen byl Jošt, učeností a spořádaností života znamenitý.*“ J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 21. Zprávu o této události zaznamenal i Václav Březan když Jošt „*...v letech věku svého dvacíti sedmi na biskupství vratislavské dosedl.*“ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII. Kapitola – Jan II. z Rožmberka*, s. 197.

<sup>219</sup> Podle Josefa Hamršmída posvětil Jošta na biskupa Caspar von Schönberg. J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 20. Podle R. Urbánka byl Jošt posvěcen od míšenského biskupa jménem Petr. Srov. R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 103.

<sup>220</sup> Další událostí, jež umožnila Rožmberkům vstup do Slezska, byl sňatek Jana II. z Rožmberka s Hlohovskou kněžnou Annou. Ta byla dcerou Jindřicha IX. Hlohovského a Olešnické kněžny Hedviky,

svého vlivu a zapůsobil na vratislavskou kapitolu v Joštův prospěch. Tím zřejmě velice významně pomohl svému bratrovi ke zvolení do této funkce.<sup>221</sup>

Jošt z Rožmberka se v souvislosti s novou funkcí obával především reakce českých johanitů, proto mu na jeho vlastní žádost Jakub de Milly a konvent na Rhodu znovu udělili doživotně správu české provincie a tedy i post generálního převora. Stalo se tak listinou ze dne 20. prosince 1456.<sup>222</sup> Poslušnost českých johanitů byla zajištěna i další listinou velmistra a konventu na Rhodu. V ní se nařizovalo všem johanitům, aby proti tomuto potvrzení a obnovenému udělení českého převorství Joštovi z Rožmberka nevystupovali.<sup>223</sup>

Pravděpodobně nejvýznamnější Joštovou majetkovou transakcí byl zisk volyňského panství. Volyně patřila již od 11. století k majetku pražské kapituly. Ani Volyně se nedokázala vyhnout důsledkům husitských válek a Zikmund Lucemburský ji roku 1436 zastavil Přibíkovi IV. z Klenové (1395-1465).<sup>224</sup> Velkým množstvím zastaveného majetku si Zikmund, vedle splácení dluhů a vydržování armády, získával i přízeň vlivných pánů, a to i těch, kteří stranili husitům.<sup>225</sup> To byl také případ Přibíka IV. z Klenové, který získal Volyni do zástavy výměnou za město Stříbro, jež dobyl roku 1426.<sup>226</sup>

---

sestry biskupa Konráda Olešnického. Josef TOVAČOVSKÝ – František SKŘIVÁNEK, *Vratislavští biskupové v dějinách Slezska*, Genealogie a heraldika 37, č. 1, 2004, s. 39.

<sup>221</sup> R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 103.

<sup>222</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2529.

<sup>223</sup> Tamtéž, inv. č. 2530.

<sup>224</sup> Více k této otázce: Jaroslav ČECHURA, *Sekularizace církevních statků v husitských Čechách a Zikmund Lucemburský*, in: *Historický obzor* (dále HO) 4, 1993, s. 201-203. TÝŽ, *Sekularizace církevních statků v husitské revoluci a některé aspekty ekonomického a sociálního vývoje v Čechách v době pozdního středověku*, HT 9, 1986-7, s. 91-101.

<sup>225</sup> J. Z. CVRČEK, *Strakonice*, s. 61.

<sup>226</sup> Podle Starých letopisů českých, „ *Na sv. Václava [ 28. září 1427] téhož roku Přibík z Klenové před svítáním napadl město Stříbro, zlezl hradby a zmocnil se města beze ztrát, takže při tom útoku nezahynul ani jeden člověk. Držel toto město až do příjezdu císaře Zikmunda do země; pak mu císař dal Volyni za to, že mu Stříbro dobrovolně postoupil, a dal mu na ní připsat dva tisíce kop grošů. Držel ji až do krále Jiřího, kdy ji musel postoupit panu Joštovi, synovi pana Oldřicha z Rožmberka, který byl převorem kláštera strakonického, potom proboštem na Pražském hradě a pak biskupem vratislavským. O toto zboží volyňské se musel pan Jošt v Praze těžce soudit a zaplatil za ně dva tisíce kop.*“ J. KAŠPAR – J. PORÁK, *Ze starých letopisů*, s. 103. Panský rod Přibíka IV. z Klenového má název podle hradu Klenové u Klatov. Tento rod vystupuje do popředí na konci 13. století. Budoucí pán na Volyni se narodil roku 1395 a



Zápis Volyně Přibíkovi z Klenové byl oznámen majestátem císaře Zikmunda v Praze na den sv. Matouše (21. září) roku 1436.<sup>227</sup> Celé volyňské panství zastavil Zikmund Přibíkovi za sumu 1000 kop grošů českých, o dva měsíce později tuto sumu zvýšil o dalších 500 kop grošů českých.<sup>228</sup>

Jošt byl od roku 1454 držitelem funkce probošta pražské a vyšehradské kapituly, tudíž byl zároveň pánem na Volyni. Ta byla v této době majetkem Přibíka z Klenového. K volyňskému panství náležely vedle města Volyně i další vesnice.<sup>229</sup> Vydlužení Volyně a opětovné přičlenění tohoto statku k proboštví kostela Pražského hradu zahájil Jošt v říjnu roku 1462. Povolení k vyplacení Volyně obdržel Jošt i od krále Jiřího z Poděbrad.<sup>230</sup>

Na vyplacení Volyně ze zástavy použil Jošt vypůjčené peníze v celkové částce 2200 zlatých uherských 253 kopy a 20 grošů. Touto transakcí došlo k zastavení Volyně věřiteli, jenž Joštovi na vyplacení Volyně finance poskytl. Tímto věřitelem byl podle pramenů johanitský řád a komenda ve Strakonících.<sup>231</sup> Ve spojitosti s touto skutečností se nabízí otázka, zda byly řád johanitů a komenda ve Strakonících schopné poskytnout Joštovi takto vysokou sumu peněz. Potřebné prostředky na vyplacení Volyně získal Jošt pravděpodobně zástavou johanitského majetku – zboží orlovického, jež proběhla dne 18. října 1462. Zboží orlovické bylo zastaveno Protivcovi ze Zástřížel za sumu 1000 uherských zlatých.<sup>232</sup> V úvahu by připadala i starší transakce z roku 1461, kdy došlo k prodeji vsi Mutěnice. Ves Mutěnice byla součástí majetku strakonického panství a Jošt ji spolu s konventem ve Strakonících prodal pánům Mikuláši Bystřicovi a Janovi

---

největšího věhlasu dosáhl v letech 1420-1465. Nabyté volyňské panství, které získal v roce 1436, chtěl již roku 1444 prodat. Zájemcem nebyl nikdo jiný než rožmberský vladař Oldřich II. z Rožmberka. Transakce se však nikdy neuskutečnila. F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 44.

<sup>227</sup> Tamtéž. „*My, Zikmund císař, spatřujíc tu snažnost, kterou jest slovatný Přibík z Klenového učinil pro zemské dobré, a také nemálo pracoval o naše počestné a dobré, jako pána přirozeného a dědičného...zapisujem mu tvrz a městečko Volyni s příslušenstvím.*“

<sup>228</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 233, netištěná disertační práce.

<sup>229</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2384. Byly to vesnice Strunkovice, Přečovice, Litochovice, Kakovice, Marčovice, Račí, Nišovice, Starov, Zechovice, Nuzín, Zbudov, Horosedly, Nespice, Budkov a Radov

<sup>230</sup> F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 51. A bylo mu povoleno, aby „*pro vyplacenie zbožie wolynského vydlúžil se gest 2200 zlatých uherských a 253 kopy 3 groše a 20 denárů českých.*“ NA Praha, ŘM, listina č. 2384.

<sup>231</sup> Tamtéž, listina č. 2383, 2384.

<sup>232</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 233, netištěná disertační práce. Originál listiny: NA Praha, ŘM, listina č. 1034.

Bystřicovi z Ojnic za 1300 uherských zlatých.<sup>233</sup> Po součtu obou částek nám tak vychází celková suma 2300 uherských zlatých. K vyplacení Volyně z johanitské zástavy proboštem pražské kapituly (tedy opět Jošt z Rožmberka) v následujícím roce nedošlo.

Dne 23. dubna roku 1463 zastavil Jošt volyňské zboží se souhlasem krále Jiřího z Poděbrad johanitskému řádu a komendě ve Strakonících, jež potřebnou částku k vyplacení Volyně ze zástavy Přibíka z Klenového poskytly.<sup>234</sup> Zástava je potvrzena ještě následujícího roku další listinou, kterou Jošt vydal již v Nise.<sup>235</sup> Dalším listem Jošt ustanovil, aby strakonický konvent vyplácel „z tohoto jich někdy nyní ale zákonného zboží,“ každý rok pražským proboštům 30 kop českých grošů, jako úrok.<sup>236</sup>

Od dubna roku 1463 byla tedy Volyně v rukou johanitského řádu. Joštovi, jakožto generálnímu převorovi a proboštovi pražské kapituly, tento stav vyhovoval. Méně spokojeni byli se stavem věcí členové pražské kapituly.<sup>237</sup> Jošt se proto i nadále snažil o vyplacení Volyně ze zástavy a její navrácení pražskému probošství. Z pramenů vyplývá, že se o to pokusil v roce 1465. Majestátem Jiřího z Poděbrad z 29. května roku 1465 povolil český král směnit komendu Ploskovice za Volyni, jež náležela pražskému probošství.<sup>238</sup> Joštovým záměrem tedy bylo směnit Volyni, jež byla v zástavě johanitského řádu, za johanitský majetek komendy Ploskovice. Tato směna však nikdy nebyla uskutečněna. K řešení situace se Jošt vzhledem k událostem v českém království již nedostal.<sup>239</sup> Ve vztahu Jošta z Rožmberka k Volyni je třeba zmínit, že v roce 1464

---

<sup>233</sup> Tamtéž, listina č. 1935.

<sup>234</sup> Tamtéž, listina č. 2383. „Vedle listu králowa (ut supra) zapisuje a zastavuje zboží wolynské zákonu sw. Jana Jerusalemitanského a domu strakonického, poniewadż je wyplatil penězi zákonnými: neb sme neměli žádných peněz z probosstwie, jimiž bychom to wolynske zboží vyplatili.“ Citovaná část listiny: F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 53.

<sup>235</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 233, netištěná disertační práce. Originál listiny: NA Praha, ŘM, listina č. 2384.

<sup>236</sup> F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 53. Originál listiny se nachází v archivu metropolitní kapituly, autor bližší informace neuvádí.

<sup>237</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 234, netištěná disertační práce.

<sup>238</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2385. „zbozie komendorstwie českého Ploskovic směniti na zbozie probosstwie Volyni a jedno za druhé k těm kuosteluom (tj. metropolitní kapitule) obrátiti.“ Citace listiny v: F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 55.

<sup>239</sup> Jošt z Rožmberka byl členem Zelenohorské jednoty, jež byla politicky, vojensky a nábožensky namířená proto králi Jiřímu z Poděbrad. K zastáncům krále Jiřího z Poděbrad patřil Petr Kaplíř ze Sulevic, jež využil situace v Českém království a zmocnil se statků volyňského i strakonického panství.

potvrdil Jošt obyvatelům Volyně privilegium ze dne 5. března 1390 a rozšířil svobody a výsady na všechny domy ve Volyni, které byly od té doby postaveny či se ještě postaví. K potvrzení těchto privilegií došlo v Praze 1. května roku 1464.<sup>240</sup> Privilegium udělené Joštem z Rožmberka městu Volyni potvrdil v listině stejného data Hilarius Litoměřický, administrátor pražského arcibiskupství.<sup>241</sup> Jošt v této době vystupuje vůči volyňským z pozice generálního převora již jako jejich vrchnost.<sup>242</sup>

O celkové zlepšení hospodářské situace johanitů a zisk ztracených statků se Jošt pokusil počátkem 60. let 15. století. V dubnu roku 1460 si nechal od krále Jiřího z Poděbrad vystavit listinu, v níž mu český král povolil vypůjčit si peníze na vyplacení a zisk ztracených statků. Tyto půjčky se z neznámého důvodu nikdy nerealizovaly.<sup>243</sup> Generální převor Jošt z Rožmberka sám několikrát navýšil zástavní částku johanitského majetku. Tím tak získával potřebné finance na obnovu českého převorátu a pražské komendy.<sup>244</sup> Listina vydaná Joštem v prosinci roku 1464 nám poskytuje přehled o jeho transakcích spojených se zástavami johanitského zboží. Od různých osob si Jošt vypůjčil na zboží orlovické 1000 uherských zlatých, na Mutěnice 500 uherských zlatých, na Měšice 1000 uherských zlatých, na Volovice 400 uherských zlatých, na Ploskovice 700 rýnských zlatých, na vsi u Ústí nad Labem 450 kop grošů a na ves Bítózeves 450 grošů.<sup>245</sup> Takto získané peníze byly pravděpodobně použity na zaplacení pohledávek vůči johanitskému centru a velmistrovi na Rhodu.<sup>246</sup>

Zvyšování zástavní sumy znamenalo pro johanitský řád oddalování výplaty těchto statků. Bylo však potřeba zajistit johanitskému řádu pravidelnější příjmy. Nejvýraznější přísun financí mohlo zajistit vlastnictví pozemkového majetku. Pozemkový majetek

---

V roce 1467 žádal pán ze Sulevic Jana z Rožmberka, bratra Jošta z Rožmberka, aby rožmberští úředníci nepřekáželi vybírání dávek v obsazených vesnicích a předešlo se tak nepřijemnostem. Petr Kaplíř ze Sulevic měl volyňské statky v držení do roku 1470. Jošt se k řešení této situace již nedostal, zemřel v roce 1467. Osud Volyně tak byl předán do rukou jeho nástupce Jana ze Švamberka. M. SVOBODA, *Majetek*, s. 234, netištěná disertační práce.

<sup>240</sup> Státní okresní archiv Strakonice (dále SOKA), archiv města Prahy, originální pergamen I/91. Přepis listiny: A. HASS (ed.), *CIM IV/2*, s. 86-87, č. 378.

<sup>241</sup> Tamtéž, s. 87-88, č. 379.

<sup>242</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 233, netištěná disertační práce.

<sup>243</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 999.

<sup>244</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 269, netištěná disertační práce.

<sup>245</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 1036.

<sup>246</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 198, netištěná disertační práce.

mohl johanitský řád buď zakoupit nebo získat vyplacením již zastaveného majetku. Na zakoupení nového majetku řád neměl finance, často se tento zisk realizoval formou výměny. Co se týče druhé možnosti, Joštovi se podařilo vydlužit pouze ves Březiněves. Tu zastavil dne 28. listopadu roku 1436 Zikmund Lucemburský měšťanovi Václavu Cvkovi. V jeho držení byla ves až do roku 1455, kdy byla za stejných podmínek postoupena Heřmanovi Sirotkovi ze Zhorce.<sup>247</sup> Na žádost Jošta z Rožmberka byl tento převod dodatečně schválen králem Ladislavem Pohrobkem 25. dubna 1455.<sup>248</sup> Ves Březiněves získali johanité zpět v roce 1461. Celkově získal Jošt z Rožmberka od Heřmana ze Zhorce zástavní listiny na ves Březiněves, Sémenkovice a Bitozeves.<sup>249</sup> Vydání listin Joštovi z Rožmberka nemělo na oplátku znamenat pro Heřmana jakoukoliv újmu na koupi vsi Bitozeves a Sémenkovice.<sup>250</sup>

V době, kdy se Jošt z Rožmberka stal generálním převorem české provincie, byl převorem řádové komendy ve Strakonících Jan Beneš z Bračic. V roce 1454 učinil Beneš z Bračic nadání pro špitál sv. Markéty ve Strakonících pro 12 chudých osob ze Strakonicka.<sup>251</sup> V poslední vůli na tento špitál odkázal důchody ze vsi Kozlov. Převod obce Kozlov na strakonický špitál byl potvrzen Joštovi z Rožmberka v roce 1455 králem Ladislavem.<sup>252</sup>

K samotné obnově špitálu u kostela sv. Markéty ve Strakonících došlo v roce 1462 po smrti Beneše z Bračic. V té době také probíhala rozsáhlá gotická přestavba kostela sv. Markéty, jež byla dokončena v roce 1464. Ve stejném roce došlo pravděpodobně k dokončení přestavby špitálu.<sup>253</sup> Obnovení špitálu u kostela sv. Markéty bylo provázáno novou zakládací listinou, již svými pečeti opatřili Jošt z Rožmberka, Petr Sádlo z Kladrubec a Beneš z Kalenic. Zajímavou část listiny představují sankce v případě, že by se některý ze signatářů vzdal společné odpovědnosti.<sup>254</sup>

---

<sup>247</sup> Tamtéž, s. 269.

<sup>248</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2340.

<sup>249</sup> Tamtéž, listina č. 2342.

<sup>250</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 270, netištěná disertační práce.

<sup>251</sup> František KAŠIČKA, *Kostel sv. Markéty ve Strakonících*, PP II, 1996, s. 69-70.

<sup>252</sup> SOkA Strakonice, fond archiv obce Kozlov I/8. Král potvrdil Benešův dar strakonickému špitálu listinou z roku 1455 a současně s tím se vzdal svých práv na tyto vesnice. Šlo o vesnice Kozlov a Poříčany.

<sup>253</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 211-212.

<sup>254</sup> „A my všecy tři osoby na to jmenované aneboli každá z nás jedna zvlášť bude jmieti vuoli do toho špitálu přihlédati a na těch chudých se ptáti, dějeli se tak, takž jsme zřiedili to etc. Item, jestliže by se kdy

Následujícího roku byl Jošt zvolen biskupem ve Vratislavi a jeho novým sídelním městem se stala Nisa. Přesto na Strakonice nezapomněl. Dne 30. května roku 1461 potvrzuje Jošt z Rožmberka ztracenou listinu Václava z Michalovic ze dne 20. ledna roku 1435.<sup>255</sup> Vydáním této listiny se potvrzovala privilegia udělená městu Václavem z Michalovic.<sup>256</sup>

Ve snaze zlepšit hospodářský stav komendy ve Strakonících založil Václav z Michalovic v jejím blízkém okolí několik rybníků.<sup>257</sup> Rybníkářství se na Strakonicku

---

*přihodilo, že by která osoba jedna z nás tří osob svrchupsaných v tom zřízení co neb oč se dělila, chtíc to zřízení roztrhnúti a zrušiti, tehdy dvě osobě, kteréž spolu ostanú v jednotě, máme zavésti třetího neb třetí osobu, aby se tak vždy dalo podle zřízení smluveného. Pakli by se dvě osoby z nás proti jednomu zdvihli, tehda ten jeden též to stuoj, a to zaved', a od toho braň, tak aby se ty věci svrchupsané a zřízené dály, jakož již svrchupsáno stojí. Pakli bychom všechny tři osoby často jmenované to zrušiti chtěly, tehdy ty osoby chudé z toho špitálu o to budou moci mluvití a o to se utéci ku pánu, kdož na Strakonících bude aneb konventu domu strakonického a jich žádati, aby se přičinili, aby se tak dalo podle zřízení smluveného a ustanoveného.“ J. Z. CVRČEK, Strakonice., s. 71-72.*

<sup>255</sup> Listina Václava z Michalovic zachována v konfirmaci Jošta z Rožmberka ze dne 30. května roku 1461, jež jest známa z potvrzení Marie Terezie ze dne 4. července 1747, uloženého v městském archivu Strakonice. Originál konfirmace Jošta z Rožmberka byl ztracen již při potvrzení 30. května 1461. Listina privilegií Václava z Michalovic: A. HASS (ed.), *CIM IV/1*, s. 356-357, č. 249. Konfirmace Jošta z Rožmberka: TÝŽ, *CIM IV/2*, s. 61-62, č. 356.

<sup>256</sup> Strakonickým měšťanům bylo v této listině uděleno právo svobodně nakládat s veškerým svým majetkem. Bez zásahu vrchnosti mohli svůj majetek prodat, koupit či vyměnit. Pokud vlastník majetku zemřel bez přímých potomků, přecházelo dědictví po něm na nejbližší příbuzné. „*A jestliže by takový člověk tak náhle z tohoto světa sešel bez rozkázanie a dědicův po sobě nepozůstavil žádných, tehdy jeho všechno zboží, buďto movité aneb nemovité, kterýmiž by koli jmény bylo jmenováno, na nejbližší přátely nejprve po meči a potom po vřeteně spadnutí má. A za tu svobodu lidé a měšťané naši dobrovolně ve jméno pocty a koláče dali sou nám pětadesát kop grošů dobrých stříbrných, kteréžto peníze na zřetedlné dobré a užitek domu našeho sme obrátili.*“ Za 85 stříbrných grošů se Václav z Michalovic a strakonický konvent vzdali práva na odúmrt' a udělili strakonickým právo volného odkazu. Strakonice tak od tohoto roku užívají stejného práva jako měli Horažďovice a Staré Město pražské. Druhá část listiny se týká hospodářského stavu strakonické komendy. Generální převor musel v této době hledat nové finanční prostředky, kterými by pokryl pravidelné roční poplatky vůči řádovému centru na Rhodu. Jedním z výnosných vrchnostenských zařízení bylo zakládání rybníků. Václav z Michalovic jich založil několik v okolí Strakonice. Nové rybníky byly v této době založeny na trase mezi Strakonice a obcí Drachkov, kde jsou dodnes. TÝŽ, *CIM IV/1*, s. 356-357, č. 249. O listině E. JEŽEK, *O starých privilegiích města Strakonice*, Strakonicko 2, 1936, č. 3, s. 11-12; M. SVOBODA, *Majetek*, s. 210-211, netištěná disertační práce.

<sup>257</sup> Tamtéž.

rozvíjelo i během převorátu Jošta z Rožmberka. V září roku 1459 Jošt spolu s převorem strakonické komendy Janem z Manětína povolují Mikulášovi z Malého Města Strakonického na jeho žádost zřídit rybník.<sup>258</sup>

Další listina pro město Strakonice byla vydána o den později (1. června roku 1461) a Jošt v ní potvrdil listinu Václava z Michalovic ze dne 7. června roku 1451.<sup>259</sup> Druhá listina z 1. června roku 1461 byla vydaná na žádost městské samosprávy, protože po deseti letech byl „*ten list zlým chováním zmočen a zkažen i děravý*.“<sup>260</sup> Tato listina doplňovala privilegia udělená městu Strakonice předchozími vlastníky. Obsahovala potvrzení privilegia Bavora IV. z 8. prosince roku 1367 a generálního převora Jindřicha z Hradce z 15. prosince roku 1404. Do budoucna se Strakoničtí zavázali odevzdávat rychtáři za vaření piva ve větším městě čtyři pasovské denáry, v menším tři pasovské denáry.<sup>261</sup>

Na podzim 19. října roku 1462 bylo Strakonícím uděleno Joštem z Rožmberka právo pořádat jednou za rok výroční trh.<sup>262</sup> Strakoničtí tak zřejmě reagovali na udělení této výsady méně významnému městu Volyni 19. srpna téhož roku.<sup>263</sup>

Dne 7. prosince roku 1464 oznámil Jošt z Rožmberka členům řádu v českém převorství, že ustanovil svého místodržícího, jenž ho měl zastupovat v době nepřítomnosti. Novým místodržícím se stal Václav, dosavadní komtur johanitské komendy v Horažďovicích.<sup>264</sup> Důvodem tohoto kroku bylo pravděpodobně vyhrocení situace mezi utrakvistickou a katolickou stranou v Českém království v souvislosti se zvolením nového papeže Pavla II. v roce 1464. Jošt se z pozice vratislavského biskupa stal důležitým aktérem ve sporu mezi oběma stranami. Následujícího dne 8. prosince

---

<sup>258</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2478. Rybník měl zasahovat i na pozemky strakonické komendy proti kostelu sv. Václava ve Strakonících. Náhradou věnoval Mikuláš johanitské komendě jiné své pozemky nad rybníkem. Mikuláš z Malého Města má navíc právo využívat stoky, která vede přes johanitské pozemky k jeho rybníku. M. SVOBODA, *Majetek*, s. 245, netištěná disertační práce.

<sup>259</sup> SOKA Strakonice, AM Strakonice I/3.

<sup>260</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 212, netištěná disertační práce.

<sup>261</sup> Tamtéž, s. 211.

<sup>262</sup> Tamtéž, s. 212; NA Praha, ŘM, listina č. 15; A. HASS (ed.), *CIM IV/2*, s. 70, č. 365. Výroční trh se ve Strakonících konal na den svatého Šimona a svaté Judy se dvěma následujícími dny. Srov. E. JEŽEK, *O starých privilegiích*, s. 13.

<sup>263</sup> A. HASS (ed.) *CIM IV/2*, s. 70, č. 364. Výroční trh se ve Volyni konal v pondělí po Všech svatých s dvěma následujícími dny.

<sup>264</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2531.

1464 vydal Jošt z Rožmberka v Nise svoji poslední vůli. V případě Joštovi smrti se vykonavateli jeho poslední vůle měli stát místodržící Václav, olešnický a ostříhomský komtur Jan, bratr Tomáš a radomyšlský farář Václav. Správu konventu svěřil až do zvolení nového generálního převora svému místodržícímu Václavovi. Klenoty pražského a strakonického kostela, též listiny na panství Husské a Volyňské svěřil Jošt Otmarovi z Neznašova, který měl také dohlédnout na zaplacení dluhů, které by po Joštovi zůstaly.<sup>265</sup> Pokud by k takové situaci došlo, měly být veškeré jeho pohledávky uhrazeny ze strakonického panství.<sup>266</sup>

Listinou ze 4. října roku 1456 upravil Jošt hospodářský a domácí řád strakonického konventu. Každý z řádových bratří měl dostávat 3 kopy grošů ročně, peníze měl dostávat i převor konventu. Příjmy z ofěry při křtinách se měly dávat sakristánovi, jenž tyto příjmy dále rozděloval. Zpovědníci si mohli ponechat peníze za zpověď od věřících, stejně tak dárky. Písaři byla nově nařízena péče o nemocné.<sup>267</sup>

Jošt byl jedním z generálních převorů, jenž nakládal s řádovým majetkem jako se svým vlastním. Správu majetku řádu měl ve své kompetenci generální převor, který byl v 15. století považován za jeho doživotního uživatele a držitele. Generální převor sídlící ve Strakonících byl českou stavovskou obcí dokonce nazýván „*pán Strakonický*“.<sup>268</sup> Joštovi byl jakožto třetímu synovi Oldřicha z Rožmberka majetek rodiny odepřen, přesto mezi ním a jeho rodinou došlo v druhé polovině 15. století k několika obchodním transakcím.

V roce 1457 si Oldřich a Jan z Rožmberka vypůjčili 1642 kop a 55 grošů od Jošta z Rožmberka a na oplátku mu zapsali roku 1457 na den sv. Jiří roční plat z husského panství v celkové sumě 100 kop 17 grošů a 3,5 haléře.<sup>269</sup> Husské panství s hradem Hus získali Rožmberkové po smrti Smila ze Křemže roku 1455.<sup>270</sup> Zástava husského panství se opakovala ještě roku 1459 a 1464. Podle listin ze dne 22. prosince roku 1464 si Jošt vypůjčil 200 kop od sakristána na krumlovském hradě Mikuláše a 100 kop od Matyáše

---

<sup>265</sup> SOA Třeboň, CR - registratura, z Rožmberka, sign. 27/6, inv. č. 2064, kart. 73.

<sup>266</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 199, netištěná disertační práce.

<sup>267</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2477.

<sup>268</sup> P. MAŤA, *Svět*, s. 487.

<sup>269</sup> Jednotlivé platy plynuly z městeček Záblatí, z městečka Husinec s rychtářstvím, Lažiště, Zábrdí a dalších.

<sup>270</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 92-95, 134; A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI.*, Praha 1897, s. 159.

Kancléře.<sup>271</sup> Na oplátku zapsal Jošt Mikulášovi roční platy ze tří vsí husského panství v celkové sumě 30 kop.<sup>272</sup> Část zapůjčených peněz použil Jošt na potřeby řádu ve Strakonících, a to na sloužení mariánské mše každý den v novém kostele Malého Města strakonického.

Ve své hospodářské politice, jež vyplývala z držení hned tří významných funkcí, se Jošt z Rožmberka svými zásahy pokoušel vylepšit celkovou hospodářskou situaci johanitského řádu. Své funkce generálního převora se ujal v době, kdy České království procházelo dynamickými změnami a majetková držba johanitského řádu utrpěla značnou ztrátu díky zástavám církevního majetku králem Zikmundem Lucemburským. Nejvýznamnější Joštovou transakcí byl zisk Volyně, jež zůstala v držení řádu až do 17. století.

---

<sup>271</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2481, 2482, 2483.

<sup>272</sup> V Lažišti 13,5 kopy, v Zábrdí 12 kop a 48 grošů a Osekách 1 kopy a 28 grošů.



#### IV. Jošt z Rožmberka v úřadě vratislavského biskupa

Ve středověké Evropě představovali katoličtí biskupové vrchol církevní organizace. Všichni biskupové si byli formálně rovni, podřízení však byli papeži.<sup>273</sup> Veřejný vliv a postavení biskupů v Českém království 10. - 14. století byl rozdílný a souvisel s jejich právem uplatňování pravomoci.<sup>274</sup> Jedinec se stal biskupem teprve na základě biskupské ordinace. Každý biskup byl považován za přímého nástupce apoštolů a tím i za zástupce samotného Krista na zemi.<sup>275</sup>

K povinnostem sídelního biskupa patřilo osobně kázat, šířit a vzdělávat obyvatelstvo v křesťanské víře, dále právo zasahovat do teologických diskusí a dalších rozprav o víře. Stejně tak mu příslušela povinnost rozeznat herezi a zabránit dál jejímu šíření na území diecéze. V českém knížectví působil od roku 973/976 pouze pražský biskup. V roce 1063 se objevil biskup olomoucký a od roku 1344 biskup litomyšlský. Někdy v této době bylo k Českému království přičleněno i biskupství vratislavské, což souviselo s připojením slezských knížectví k Českému království. Přesto byl vratislavský biskup i nadále podřízený polskému arcibiskupství v Hnězdně.<sup>276</sup>

Důležité informace se mezi duchovenstvo šířily skrze synody, jež svolával biskup. V Čechách se synody hojně konaly od 30. let 14. století a obzvláště na přelomu 14. a 15. století, což pravděpodobně souviselo s reformním náboženským hnutím.<sup>277</sup> Jednotlivá biskupství vlastnila pozemkový majetek, z jehož výnosů se zajišťoval chod diecéze, živobytí a činnost biskupa i jeho dvora. Biskup nakládal s tímto majetkem jako by byl jeho vlastní.<sup>278</sup>

Od roku 1456, kdy byl Jošt zvolen biskupem vratislavským, se jeho trvalým sídlem stalo město Nisa, kde byla vydána většina Joštových listin. Jošt byl jedním z mála českých pánů, kteří se v 15. století oddali církevní kariéře. Pocházel z rodu, jenž zůstal věrný katolické víře a Římu. Jeho duchovní poslání se u něj prolínalo s politickými názory a postoji. Zvláště patrné to je po roce 1456, kdy získal hodnost vratislavského biskupa, a stal se tak nejvyšším představitelem katolického duchovenstva

---

<sup>273</sup> Z. HLEDÍKOVÁ, *Biskup*, s. 139-140.

<sup>274</sup> Tamtéž, s. 140-141.

<sup>275</sup> Tamtéž, s. 141-142.

<sup>276</sup> Tamtéž, s. 142-144.

<sup>277</sup> Tamtéž, s. 148.

<sup>278</sup> Tamtéž, s. 152.

u nás. Jako generální převor johanitů stál Jošt na pomezí panského stavu a církevní hierarchie.

Na začátku chovala vratislavská kapitula k novému biskupu určitou nedůvěru, neboť ho neznala. Proto nejprve byly veškeré biskupské insignie deponovány v katedrální sakristii a biskupský dvůr nesměl přesáhnout 24 osob. Tato nedůvěra však byla časem překonána.<sup>279</sup> Vratislavské biskupství se nacházelo ve velmi špatném ekonomickém stavu. O prominutí ročních platů Jošta z Rožmberka papežské stolici opakovaně žádal sbor kardinálů i český král Ladislav Pohrobek.<sup>280</sup> Joštovi byly nakonec roční platy zásluhou kardinála Eneáše Silvia Piccolominoho sníženy o 3000 dukátů z původní částky 5289 dukátů.<sup>281</sup>

Povinnosti a problémy spojené s úřadem biskupa Joštovi narostly po zvolení Jiřího z Poděbrad za nového českého krále v roce 1458. V Českém království nebylo jasné, kdo z českého duchovenstva provede Jiřího korunovaci. Podle Karlova korunovačního řádu příslušela tato výsada pražskému arcibiskupovi.<sup>282</sup> Při absenci arcibiskupa pražského poslal tedy Jiří z Poděbrad za Joštem Jetřicha z Chlumce s žádostí o provedení korunovace. Jošt z Rožmberka, jenž zatím neznal postoj papeže Kalixta III. ke králi, se k samostatnému činu neodvážil.<sup>283</sup> Jiří z Poděbrad se tedy snažil přesvědčit Jošta, aby byl přítomen alespoň při samotném korunovačním ceremoniálu a poslal mu k tomuto účelu koně, na kterém biskupové tradičně jezdívali. Jošt odmítl i toto pozvání.<sup>284</sup>

Největší odpor vůči novému králi se projevil v tradičně katolické Vratislavi. Se svým smířlivým postojem a názory se Jošt z Rožmberka roku 1458 dostal do konfliktu s vratislavskými měšťany. Zvláště poté, co se ve Vratislavi rozšířila zpráva, že Jošt tajně vyjednával s Jiřím z Poděbrad.<sup>285</sup>

---

<sup>279</sup> J. TOVAČOVSKÝ – F. SKŘIVÁNEK, *Vratislavští biskupové*, s. 39.

<sup>280</sup> SOA Třeboň, Historica, sign. 1755A, inv. č. 2253.

<sup>281</sup> R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 104.

<sup>282</sup> Po husitských válkách přestalo být pražské arcibiskupství obsazováno.

<sup>283</sup> R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 284-286.

<sup>284</sup> J. HAMRŠMÍD, *Jošt a jeho doba*, s. 24.

<sup>285</sup> R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 420. Tradičním sídelním městem biskupů ve Slezsku byla Nisa. Zpráva, že Jošt z Rožmberka tajně vyjednával s Jiřím z Poděbrad, se ve Vratislavi rozšířila po listu Jiřího z Poděbrad Joštovi z 14. 7. 1458, ve kterém jej král zval do Kladska.

Jošt byl podezřelý ze zrady a kromě potupných písniček byly na pranýř přibité i potupné obrázky.<sup>286</sup> Odmítal proto přijet do Vratislavi bez příslušného glejtu, jenž by mu zaručoval bezpečnost. A naopak Vratislavští, když jeli za biskupem Joštem jednat do Týnce, objevili se v doprovodu sta jezdců. V Týnci došlo k dalšímu střetu mezi biskupem a zástupci z Vratislavi. Jošt jim vytýkal jejich nenávistný postoj k Čechům a dával ho do spojitosti s odmítavým postojem, který Vratislavští zaujímali vůči Jiřímu z Poděbrad. Bylo to vůbec poprvé, kdy se Jošt střetl s Vratislavskými ne jako biskup s poddanými, ale jako Čech s Němci. Celé situaci nepomohlo ani to, že Jošt neuměl moc dobře německy.<sup>287</sup>

Přestože Jošt Jiřího žádosti o provedení korunovačního obřadu nevyhověl, obhajoval ho v srpnu roku 1458 přímo ve Vratislavi.<sup>288</sup>

Jako vratislavský biskup byl Jošt v Českém království významnou osobností katolického duchovenstva. V církevní hierarchii byl podřízen papeži a k jeho povinnostem patřilo tlumočení jeho postojů a názorů. Odpovědnost vůči papeži musela být hlavním důvodem jeho zamítavého stanoviska k Jiřího korunovačnímu aktu. Na druhou stranu Jošt náležel k přednímu panskému rodu v Českém království a jeho bratr Jan z Rožmberka měl aktivní podíl na zvolení Jiřího novým českým panovníkem. Podle slov, jež pronesl na královu obhajobu ve Vratislavi, nebylo jeho stanovisko vůči králi nikterak záporné či odmítavé a pramenilo patrně z Joštova českého patriotismu. To bylo v kontrastu s názorem jeho otce Oldřicha z Rožmberka. Zprávu o výbušné náladě ve Vratislavi zanechal například dobový kronikář Peter Eschenloer.<sup>289</sup>

Dne 6. srpna roku 1458 zemřel papež Kalixt III. a o několik dní později byl 19. srpna zvolen za nového papeže Eneáš Silvius Piccolomini, jenž přijal jméno Pius II. Pod vlivem této události se Jošt dne 15. září roku 1458 vydal na cestu do Říma pro nové instrukce od papeže a setrval zde až do jara roku 1459. V otázce odbojného Slezska

---

<sup>286</sup> Na většině z nich byl vyobrazený dr. Mikuláš Weigel, kterak s perem v ruce žene husy a biskup Jošt je chytá a dává svým prelátům. R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 420.

<sup>287</sup> Tamtéž, s. 420-422. V Týnci komunikoval Jošt s vratislavskými v latině.

<sup>288</sup> Tamtéž, s. 323-324. „*Vy, Vratislavští, chcete vždy svou vůli míti a myslíte si, že jste moudřejší než všichni knížata, země i města ve Slezku. Nechcete míti Jiříka za pána, ačkoli ho všicki páni v Čechách a k tomu všecka města v Čechách i na Moravě za krále přijali. Chcete býti lepší než oni? Nepochybně, kdyby Jiřík nebyl Čech, přijali byste ho dříve než jiní lidé, avšak, protože je Čech a Vy Čechům jste nepřizniví, nepřijímáte ho.*“

<sup>289</sup> Tamtéž, s. 319. „*Kazatelé křičeli, že všickni, kdo Jiříka uznali anebo chtěli by ho uznati nebo s ním pokoj zachovati, jsou kacíři. Proto nikdo se neodvážil na pokoj mysliti.*“

papež pochválil náboženskou horlivost Vratislavských, ale očekávaného odsouzení Jiřího z Poděbrad se obyvatelé Slezska a Vratislavi od papeže nedočkali. Výsledkem sporu byla smlouva, kterou vyjednali dva papežovi vyslanci mezi Vratislavskými a králem.<sup>290</sup>

K definitivní roztržce mezi Jiřím z Poděbrad a papežem došlo v roce 1462, kdy byla vyhlášena neplatnost basilejských kompaktát. Král na tuto událost reagoval svoláním českého sněmu 10. srpna 1462, kde byl přítomný i Jošt z Rožmberka. Na sněmu pronesl král řeč na obranu kompaktát.<sup>291</sup> Reakce na králův projev byly rozporuplné a Jošt stále doufal v možný kompromis, jenž by krále přivedl ke katolické víře.<sup>292</sup>

Bulou vydanou v září 1462 suspendoval papež smlouvu mezi králem a Vratislavskými. Jošt v reakci na papežovu bulu vypravil do Říma poselstvo a sám se jakékoliv reakci na ni vyhýbal. Ke zdrženlivosti nabádal i Vratislavské, kteří Joštův postoj přijali velice negativně a stěžovali si na Jošta i u papeže. Jošt se v této době zdržoval hlavně ve svém sídlení měste Nise a do Vratislavi bez příslušného glejtu, jenž by mu zaručoval bezpečnost, odmítal přijet.<sup>293</sup> Stížnost Vratislavských na biskupa vyvolala u Pia II. odezvu. Joštovi vytýkal, že zanedbal své biskupské povinnosti a nařídil mu návrat do města Vratislavi.<sup>294</sup>

Situace se zostřila ještě poté, co papež přijal bulou 29. března 1463 Vratislavské pod svou ochranu. S králem se Jošt setkal v Kladsku a přestože byl věrný papežské

---

<sup>290</sup> Byli to arcibiskup krétský Jeronym Lando a arcijáhen Dr. František z Toleda. Smlouva zajišťovala vratislavským jejich svéprávnost, práva a držbu církevního majetku. Na oplátku se do tří let zavázali k uznání Jiřího z Poděbrad za krále.

<sup>291</sup> „Zajisté víte, že kacířů nemilujeme, ale že jsme jejich odpůrci. Papež nyní prohlašuje přijímání podobojí i naše kompaktáta za kacířství, což nikdy nebylo v našem úmyslu, protože přijímání to je založeno v evangeliích Kristových, podle ustanovení církve prvotní, a nám bylo povoleno od koncilu basilejského jako privilegium naší statečnosti a zbožnosti. A že jsme je přísahali zamítnout? Nikoliv! Než vezte, že v tomto přijímání jsme se narodili, tak jsme přijímali jako pán, tak jako gubernátor a tak učiníme i jako král a tak činiti chceme i napříště a nejinak, ba pro tuto svatou pravdu jsme hotovi položiti nejen korunu, nýbrž i životy s chotí svou i s dětmi svými.“ R. URBÁNEK, *Věk* III/4, s. 562-563.

<sup>292</sup> Tamtéž, s. 562-563.

<sup>293</sup> Tamtéž, s. 638.

<sup>294</sup> Tamtéž, s. 645

stolici, byl proti jakémukoliv porušení celistvosti Českého království.<sup>295</sup> Na setkání v Bratislavě se dostal do sporu s papežským legátem Jeronýmem.<sup>296</sup>

Definovat vztah katolických stavů ke kompaktátům se pokoušel sněm v Brně roku 1463. Za katolíky pronesl svou řeč 19. července 1463 Jošt z Rožmberka. V jeho smířlivé řeči zazněla lítost nad dosavadním vývojem celé situace.<sup>297</sup>

Události nabraly nový směr po smrti papeže Pia II., kdy na papežský stolec nastoupil v srpnu roku 1464 Pavel II. K radikálnímu zvratu došlo na konci roku 1464, kdy papež prohlásil Jiřího z Poděbrad za kacíře. Následující rok se dostaly obě strany v Českém království, katolická a utrakvistická, do politického konfliktu. Jošt se snažil nastalou situaci urovnat a skrze královnu Johanu poslal králi několik listů.<sup>298</sup>

Dne 28. listopadu 1465 se na Zelené Hoře šestnáct katolických českých pánů zavázalo hájit zemská práva proti Jiřímu z Poděbrad. Jednota byla podle místa vzniku nazvána Zelenohorská jednota.<sup>299</sup> Bezesporu vlivným členem Zelenohorské jednoty byl

---

<sup>295</sup> Tamtéž, s. 649.

<sup>296</sup> Tamtéž, s. 653-654. Legát Joštovi vyčítal, že neplní svojí apoštolskou povinnost a požadoval po něm vyhlášení papežské buly. Jošt ve své reakci zdůraznil, že moc papežského legáta neruší moc biskupa. Jeroným nazval Jošta, že je „jedem vlasti a kamenem pohoršení.“ Jošt na tato slova odpověděl slovy sv. Pavla, že „jsout' kréští vždy lháři, zlé bestie a břicha líná.“

<sup>297</sup> Tamtéž, s. 665-667. Jošt prohlásil, že katolíci chtějí králi pomáhat v tvorbě jeho mírotvorné politiky, nechtějí však stát v opozici vůči papeži a samozřejmě nechtějí vést válku proti Vratislavi. Jako řešení proto nabídl, že král by se měl s papežem usmířit.

<sup>298</sup> „Tyto věci dávám napsány pro tyto příčiny: Nestane-li to království v jednotě obecné, církve svaté a římské, tehda strach, že se na něm naplní čtení, kteréž dí, že každé království v sobě rozdělené zahyne. A to by se po hříchu naplnilo, kdybychom se toho dopustili, abychom se v sobě rozdělíc neřku na dvě, ale na několikero se smíšejíc, samo se Čechové hubili a kazili. Tomu by se cizozemci nasmáli a rádi by nás dorazili a zemi roztrhali, jakož toho bůh uchovej; a snad ani tak skoro, ani na tom by se slehlo, jakož kdo mni.“ F. Palacký, *Dějiny IV*, s. 454-455; Celé znění listů: B. HAVRÁNEK – J. HRABÁK (ed.), *Výbor z české literatury*, s. 172-175.

<sup>299</sup> Jošt z Rožmberka, Jan z Rožmberka, nejvyšší purkrabí pražský Zdeněk ze Šternberka, nejvyšší sudí dvora králova v Čechách Jan Zajíc z Hazmburku, Oldřich z Hazmburku, Bohuslav ze Švamberka, Vilém z Ilburku, Henrich starší z Plavna, Děpolt z Rizmberka, Jaroslav ze Šternberka, Jan ze Šternberka, Jindřich z Hradce, Burian z Gutštejna, Henrich mladší z Plavna, Linhart z Gutšteina a na Klenové, Dobrohost z Romšperka. Tato významná událost byla zaznamenána i ve Starých letopisech českých. „Téhož roku přijel do země z Vratislavi pan Jošt, syn pana Rožmberského, který byl biskupem v Bratislavě, křižovníkem strakonickým a proboštem chrámu na Pražském hradě. Tento biskup přijel na Strakonice a pozval si k sobě pana Zdeňka Konopišťského a řadu dalších pánů; když k němu přijeli, konali sněm na Zelené Hoře... Tito všichni, které pozval uvedení Jošt, se sešli na sněmu na Zelené Hoře u

Jan z Rožmberka. Důvody jeho účasti v tomto sporu nejsou známy. Vůdce jednoty Zdeněk ze Šternberka odmítl na sněmu v Roudnici v roce 1466 jakékoliv vyjednávání s králem, jež se mělo uskutečnit v Praze. Vyjednávat s králem do Prahy nakonec odjel pouze Jan z Rožmberka, který se však tím od Zelenohorské jednoty distancoval.<sup>300</sup>

Svého bratra Jana napomínal ve svých listech i samotný Jošt z Rožmberka. V dopise ze 6. května roku 1466 to označil jako svou bratrskou povinnost a napomenul jej, aby se od jednoty Zelenohorské neodtrhoval a nezapomněl při tom ani na svůj původ a rod ze kterého vzešel.<sup>301</sup> V další části dopisu Jošt bratrovi nepřímě pohrozil. V případě, že by Jan neuposlechl, byl připraven vymáhat přiměřený podíl majetku z celého rožmberského panství, na který měl nárok.<sup>302</sup>

Od počátku roku 1467 se napětí mezi Zelenohorskou jednotou a králem stupňovalo. Situace se vlivem Zdeňka ze Šternberka přiosťrovala a neodvratně šla ke srážce. Dne 20. března byl Zdeněk ze Šternberka s podporou papeže prohlášen za vůdce katolických stavů v Čechách. Členové jednoty v polovině dubna obnovili na Zelené Hoře svůj zápis a zavázali se pomoci císaři Fridrichu proti Jiřímu z Poděbrad. Jošt z Rožmberka a obec vratislavská se k tomuto zápisu připojili o několik dní později (21. dubna 1467). Změna spočívala v tom, že v předchozím zápisu z roku 1465 se utvoření

---

*pana Zdeňka a tady uzavřeli písemné dohody a hned se začali králi protivit a nechtěli ho v ničem poslouchat. Svolávali tak často sněmy a na nich si hned všechno sepsali a podepsali. Konali jeden sněm v Krumlově u Rožmberského, druhý v Třeboni, třetí ve Strakonících, čtvrtý na Zelené Hoře, pátý v Kladrubech a šestý zas na Zelené Hoře. A tak se sjednotili a z císařova popudu si naklonili příznivě papeže a uherského krále. Pomocníky a přátele si hledali mezi Němci, kteří kromě Míšeňského vždy a ve všem byli nepřáteli české země.“ J. Kašpar – J. Porák (edd.), *Ze starých letopisů*, s. 190.*

<sup>300</sup> F. BENEŠ, *Zradil*, s. 118.

<sup>301</sup> „...jakožto z své bratrské povinnosti radím a srdečně prosím, se vši největší snažností, s kterouž mohu a umiem, napomínaje tě na najvyšše, aby na svú vieru a čest pomněl i na se i na náš kmen, aby byl tak zachován, jako až posavad děkuje bohu...vostaň v zbožné, poctivé, spravdivé cestě s námi, kterouž jsme před se vzali.“ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VIII*, s. 262-263.

<sup>302</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. VII kapitola – Jan II. z Rožmberka*, s. 199. Dne 31. srpna 1459 provedli Jošt spolu s Janem z Rožmberka fíngovanou finanční transakci, která měla před ostatními věřiteli předstírat platební schopnost Rožmberků. Jan z Rožmberka zastavil svému bratru Joštovi všechna Rožmberská panství (mimo Majdštejn) v dluhu 200.000 kop grošů. J. PELIKÁN, *Rožmberské dluhopisy*, s. 240, č. 671. V listině formuloval svoji výhrůžku takto: „A jestliže spolu úmysly dobrými zuostanem, spolu dědictvie své jako prvé mieti budem; pakli se v jiné věci dáš a od nás se oddělíš, jehož toho milý buoh rač ostříeci, tehdy věz, bratře milý, že dielu svému pravému, dědickému, spravdivému budem chtieti a oň stanem.“ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VIII*, s. 262-263.

Zelenohorské jednoty odůvodňovalo politickou situací v Čechách, ale v obnoveném zápisu se připojily i důvody náboženské.<sup>303</sup>

Válku vyhlásili Zdeněk ze Šternberka a Jindřich z Hradce králi Jiřímu z Poděbrad 3. května 1466. Jan z Rožmberka mezitím přešel na stranu krále a postavil se proti členům Zelenohorské jednoty.<sup>304</sup> Do bojů se zapojil i Jošt z Rožmberka, který byl 11. června poražen u Pačkova vojsky Ctibora Tovačovského z Cimburka. Na přelomu září a října uzavřel Jošt s Jiřím z Poděbrad příměří.<sup>305</sup>

Dalšího vývoje událostí se nedožil. Zemřel na hradě v Nise 12. prosince 1467 ráno v přítomnosti pana Zdeňka ze Šternberka a jiných pánů, kteří se u něho zastavili při cestě na sněm do Vratislavi.<sup>306</sup> Byl pohřben v katedrálním kostele ve Vratislavi. Jeho hrob byl překryt mramorovou deskou s jeho vyobrazením a rodovým erbem. Tato deska je dnes umístěna v Arcidiecézním muzeu ve Vratislavi.<sup>307</sup>

Podle dochovaných zpráv byl Jošt z Rožmberka mohutné až tlusté postavy. Jeho nejoblíbenějším jídlem byli pstruzi, které pro něj při jeho návštěvách v jižních Čechách připravovali rožmberští úředníci. V listu ze 6. května 1464 psal třeboňský hejtman Janovi z Rožmberka o příjezdu Jošta z Rožmberka a prosil ho, aby mu poslal nějaké pstruhy, „ *nebt' mi zde jiných ryb nemáme, než několik štik a kapry.*“<sup>308</sup> Joštovým oblíbeným nápojem bylo české pivo a rakouské víno, které si nechával dovážet až do Nisy.<sup>309</sup> Jošt byl ve své době známý jako vzdělaný muž. V Praze kázal česky, ve Vratislavi latinsky, protože moc dobře německy neuměl.

Po smrti Jošta z Rožmberka ustanovil velmistr řádu Baptist de Ursinis za nového generálního převora Jana ze Švamberka. Stalo se tak dne 18. srpna roku 1468.<sup>310</sup> Jan ze

---

<sup>303</sup> F. PALACKÝ, *Dějiny IV*, s. 501.

<sup>304</sup> A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII. Kapitola Jan z Rožmberka*, s. 199.

<sup>305</sup> F. PALACKÝ, *Dějiny IV*, s. 505.

<sup>306</sup> Staré letopisy české zachytily Joštovu smrt takto: „ *A tak zemřel biskup Jošt, ten, který se často chlubil: Tak jsem hodil mezi Čechy sekýru, kterou z nich tak hned někdo nevytáhne. A tak dělá tento rod [Rožmberkové] svým králům a pánům to samé, co kdysi dělali Vršovci, ale Pán Bůh se jim za to pomstí, snad se toho už brzo dočkají.*“ J. PORÁK – J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů*, s. 200.

<sup>307</sup> J. TOVAČOVSKÝ – F. SKŘIVÁNEK, *Vratislavští biskupové*, s. 39. K otázce biskupských náhrobků: J. Jugnitz, *Die Grabstätten der Breslauer Bischöfe, Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens*, Breslau 1895.

<sup>308</sup> J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VII*, s. 248.

<sup>309</sup> Tamtéž, s. 252.

<sup>310</sup> NA Praha, ŘM, listina č. 2536.

Švamberka se po nástupu do funkce generálního převora díky dobrému hospodaření Jošta z Rožmberka nemusel potýkat s žádnými dluhy.<sup>311</sup> Nástupcem Jošta v úřadu vratislavského biskupa se stal někdejší papežský legát Rudolf z Rüdesheimu (1467-1482).

---

<sup>311</sup> M. SVOBODA, *Majetek*, s. 293, netištěná disertační práce.



## V. Závěr

V předložené bakalářské práci jsem se pokusila zaznamenat nejdůležitější okamžiky ze života Jošta z Rožmberka, předního českého aristokrata poděbradského věku, jenž si jako jeden z mála šlechticů 15. století zvolil církevní kariéru. Jošt patřil k nejvýznamnějším představitelům katolického panstva v poděbradských Čechách nejen díky svému původu, jenž ho řadil mezi příslušníky jedné z nejvlivnějších panských rodin, ale také díky funkci generálního převora rytířského řádu johanitů, probošta pražské a vyšehradské kapituly a v neposlední řadě vratislavského biskupa. Práce se snažila osvětlit a přiblížit okolnosti, jež vedly k jeho instalaci do všech výše zmíněných funkcí, přičemž byl kladen důraz na jeho post generálního převora johanitského řádu.

V jednotlivých kapitolách jsem se snažila zrekonstruovat Joštovy rodinné vztahy, které značným dílem přispěly k rozhodnutí, jež ho zavedlo do pozice významného katolického preláta, korespondující s jeho šlechtickým původem a urozeností. K interpretaci Joštovy osobnosti by jistě dopomohlo další bádání zabývající se podrobněji vztahy mezi Joštem a Janem z Rožmberka, jež se vyostřily ke konci Joštova života.

Jako druhorozený syn Oldřicha z Rožmberka byl Jošt v rodových záležitostech zastíňován nejprve svým starším bratrem Jindřichem IV. a posléze mladším Janem z Rožmberka. Díky dobrým kontaktům svého otce Oldřicha se Jošt v roce 1451 stal generálním převorem johanitského řádu v české provincii. O tři roky později zaujal místo nejvyššího představeného kapituly při katedrále sv. Víta. Vrcholem jeho kariéry byl pak úřad vratislavského biskupa. Jeho rychlý kariérní postup bezesporu vyplýval z jeho původu předního šlechtice v Českém království, stejně jako obratná politika jeho otce Oldřicha z Rožmberka.

Práce se dále věnovala stručnému nástinu dějin johanitského řádu v českých zemích a vymezila základní termíny důležité pro pochopení historie a významu tohoto řádu. Práce se stručně zabývá okolnostmi vzniku řádu sv. Jana Jeruzalémského a jeho uvedením do českých zemí. Dále pak shrnuje vývoj johanitského řádu u nás s důrazem na komendu ve Strakonících. Joštovo opomíjené angažmá v řádu sv. Jana Jeruzalémského zpracované v této práci bylo zaměřené především na ekonomický vývoj v souvislosti s jeho funkcemi. Jošt se po celou dobu svého působení, kdy zastával úřad generálního převora, snažil o zlepšení ekonomického a majetkového stavu českého

převorství. Svoji obratnou hospodářskou politikou dokázal zlepšit celkový stav českého převorství, které po něm převzal Jan ze Švamberka.

Mým záměrem bylo ukázat způsob, jakým Jošt využíval všech zmíněných úřadů k dosažení svých cílů. Obraz ekonomického vývoje johanitských komend po druhé polovině 15. století je, vzhledem k nedostatku pramenů, značně problematický. Práce se proto zaměřovala na fakta bezvýhradně související s Joštovým působením. Zvláštní pozornost byla věnována Strakonícím jakožto hlavnímu sídlu johanitů v 15. století a jednoho z center katolické strany v Českém království.

Ve své hospodářské politice, jež vyplývala z držení hned tří významných funkcí, se Jošt z Rožmberka svými zásahy pokoušel vylepšit celkový ekonomický obraz johanitského řádu. Své funkce generálního převora se ujal v době, kdy České království procházelo dynamickými změnami a majetková držba johanitského řádu utrpěla značnou ztrátu díky zástavám majetku králem Zikmundem Lucemburským.

V závěrečné části práce jsem se snažila zaměřit na Jošta coby biskupa vratislavského a jeho smířlivý postoj, který projevoval vůči „kacířskému králi“ Jiřímu z Poděbrad, což bylo v kontrastu s postojem obyvatel Vratislavi. Ve sporu mezi králem Jiřím z Poděbrad a papežem se snažil o smír. Nikdy se nestal militantním odpůrcem Jiřího z Poděbrad a vedle osobních zájmů dokázal vidět i obecné cíle. Přestože z úřadu vratislavského biskupa vyplývaly Joštovy povinnosti, na řád johanitů nezapomněl a věnoval mu patřičnou pozornost i v letech 1456-1467, kdy zastával úřad vratislavského biskupa.

Své postoje a názory prezentoval Jošt i skrze vtipnou polemiku, která se rozvinula mezi ním a Václavem Korandou v souvislosti se vznikající jednotou Zelenohorskou. Tato sbírka rýmovaných aforismů se nazývala šprochy vagovské a zařadila se mezi cenná literární díla 15. století. Jošt z Rožmberka nám tak z pramenů vystupuje nejen jako klíčový aktér tehdejšího církevně-politického dění, nýbrž i osobnost kulturní a literární.

## VI. Obrazová příloha

Naprostá většina generálních převorů používala při tvorbě pečetního typáře kulatý tvar, čímž se odlišovali od jiných církevních institucí. Jošt z Rožmberka používal kulatý typ pečetí až do roku 1456, kdy byl zvolen vratislavským biskupem a začal používat špičatě oválnou pečeť. Kulatý typář symbolizoval u johanitů vazbu k šlechtickému stavu, charakteristickou pro rytířské duchovní řády. Na pečetích Jošta z Rožmberka je již na první pohled vidět jeho význam – byl vratislavským biskupem a pocházel z bohatého rodu Rožmberků. Jeho typáře představují ustálené schéma čtvrceného štítu, v němž se střídá rodový znak s řádovým symbolem nebo se znakem vratislavského biskupství. I když jeho nejhonosnější typář vybočuje z řady johanitských pečetí, i zde můžeme uvažovat o řádové symbolice, a to v polopostavě sv. Jana Křtitele. Pravděpodobnější se však zdá vazba na vratislavské biskupství, kde je sv. Janu Křtiteli zasvěcena vratislavská katedrála. Jošt z Rožmberka používal červený vosk a jeho pečeti jsou přivěšené na pergamenovém proužku.<sup>312</sup>

---

<sup>312</sup> Miroslav Svoboda – Lukáš Peška, *Příspěvek k problematice pečetí johanitských generálních převorů ve 14. a 15. století*, in: Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity, Řada C-historická 48, 1999 [vyd. 2001], č. 46, s. 62-66. V práci jsou použity vyobrazení z této studie: Josef TOVAČOVSKÝ – František SKŘIVÁNEK, *Vratislavští biskupové*, s. 36-39.



Obr. 1. Náhrobní deska Jošta z Rožmberka, biskupa vratislavského, v Nise.



Obr. 2. České království v 15. století.



Obr. 3. Pečeť Jošta z Rožmberka. Tuto pečeť požíval Jošt z Rožmberka do roku 1456. SOKA Strakonice, archiv města Strakonice, originální pergamen I/2.



Obr. 4. Oválná pečeť Jošta z Rožmberka, kterou používal od roku 1456 jako biskup vratislavský. SOKA Strakonice, archiv města Strakonice, originální pergamen I/3.



Obr. 5 Jošt z Rožmberka potvrdil Rezkovi z Přibyslavi ve Strakonických dům, rybník a haltýř. SOkA Strakonice, archiv města Strakonice, originální pergamen I/2.



Obr. 6. Jošt z Rožmberka, biskup vratislavský a generální převor řádu johanitů a kněz Řehoř, převor strakonický, stvrzují privilegium Václava z Michalovic pro město Strakonice. SOkA Strakonice, archiv města Strakonice, originální pergamen I/3.



Obr 7. *Král Ladislav potvrzuje Joštovi z Rožmberka dar Beneše Mnicha z Bratříc špitálu ve Strakonících.* SOkA Strakonice, archiv obce Kozlov, originální pergamen I/8.



Obr 8. *Jošt z Rožmberka, biskup vratislavský, potvrzuje městečku Volyni všechny milosti, udělené dřívějšími držiteli.* SOkA Strakonice, archiv města Prahy, originální pergamen I/91.



Obr. 9. *Strakonický hrad s věží Rumpál.*



## VII. Seznam použitých pramenů a literatury

### VII. 1. Prameny

Národní archiv Praha

Maltézští rytíři – české velkopřevorství (1085-1526) (ŘM), listiny č. 997, 998, 999, 1034, 1036, 1200, 1935, 2340, 2342, 2383, 2384, 2385, 2459, 2477, 2481, 2482, 2483, 2526, 2527, 2529, 2530, 2531.

Státní oblastní archiv Třeboň

Cizí rody (CR) - registratura, Z Rožmberka, sign. 27/6, 3/19, 2/20, 3/20, 3/22,  
Historica - sign. 612, 623a, 1662, 1686, 1739a/1, 1739a/2, 1739b, 1739c, 1739d,  
1755A, 2173, 2175.

Státní okresní archiv Strakonice

Archiv města Strakonice – listiny č. I/3, I/2

Archiv obce Kozlov – listina č. I/8

### VII. 2. Edice

KALOUSEK, Josef (ed.), *Archiv český* VII, VIII, Praha 1887-1895.

KAŠPAR, Jaroslav – PORÁK, Jaroslav (edd.), *Ze starých letopisů českých*, Praha 1980.

PALACKÝ, František (ed.), *Archiv český* III, IV, Praha 1844-1846.

HAAS, Antonín (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae* IV/1, Praha 1954.

HAAS, Antonín (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae* IV/2, Praha 1960.

RYNEŠOVÁ, Blažena – PELIKÁN, Josef (edd.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka* IV (1449-1462), Praha 1954.

RYNEŠOVÁ, Blažena (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka II (1438-1444)*, Praha 1932.

RYNEŠOVÁ, Blažena (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III (1445-1448)*, Praha 1937.

### VII. 3. Literatura

BARTLOVÁ, Milena - ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, Praha 2007.

BENEŠ, František, *Oldřich z Rožmberka, tvůrce fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Ursínů*, JSH 38, 1969, s. 181-191.

BENEŠ, František, *Zradil Jan z Rožmberka krále Jiřího z Poděbradského?*, JSH 35, 1966, s. 115-137.

BUBEN, M, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích I. Řády rytířské a křížovníci*, Praha 2002.

CVRČEK, Jan Zdeněk, *Strakonice. Město, lidé, osudy*, Strakonice 1989, s. 46-48.

ČECHURA, Josef, *Počátky vyšebrodského kláštera*, JSH 50, 1981, 4-16.

HAMRŠMÍD, Josef, *Jošt z Rosenberka a jeho doba*, Praha 1892.

KOTLÁROVÁ, Simona, *Sedm set let působení Maltézských rytířů ve Strakonicih*, in: *Strakonice. Kapitoly z historie*, Strakonice 2002, s. 49-86.

KUBÍKOVÁ, Anna, *Oldřich II. Z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

KUBÍKOVÁ, Anna, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah. VIII. Kapitola – Jan II. z Rožmberka*, JSH 58, 1989, s. 193-209.

KUBÍKOVÁ, Anna (ed.), *Rožmberské kroniky. Krátký a summovní výtah od Václava Březana*, České Budějovice 2005.

KUBÍKOVÁ, Anna, *Českokrumlovský špitál a kostel sv. Jošta*, JSH 66-67, 1997-1998, s. 104-110.

LUDIKAR, Česlav Augustin, *O řádu Maltánském, se zvláštním zřetelem na Čechy*, Klatovy 1878.

MAREK, Jaroslav – KUTNAR, František, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997.

MÍKA, Alois, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970.

MITÁČEK, Jiří, *Česká provincie řádu sv. Jana Jeruzalémského za vlády Lucemburků (1310-1419)*, Brno 2005, netištěná disertační práce (FF MU Brno 2005).

MITÁČEK, Jiří, *Čeští johanité v předvečer husitských válek*, in: Martin Oliva (ed.), *Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales* 91, Brno 2006, s. 139-154.

MITÁČEK, Jiří, *Čeští johanité v prvních desetiletích vlády Lucemburků*, in: Martin Oliva (ed.), *Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales* 88, Brno 2003, s. 153-169.

MITÁČEK, Jiří, *K některým aspektům života řádu johanitů za vlády Lucemburků*, in: T. Borovský - L. Jan - M. Wihoda (edd.), *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Matice Moravská, Brno 2003, s. 533-558.

MITÁČEK, Jiří, *Strakonice ve struktuře české provincie řádu johanitů za vlády Lucemburků (1310-1419)*, in: *Jihočeský sborník historický* 75, České Budějovice 2006, s. 40-61.

MITÁČEK, Jiří, *Převorství Havla z Lemberka (1337-1366)*, in: Martin Oliva (ed.), *Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales* 90, Brno 2005, s. 197-218.

NĚMEC, Bohumír, *Rožmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu*, Praha 2001.

PALACKÝ, František, *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě IV*, Praha 1927.

PÁTROVÁ, Karin, *Probošt versus kapitula. K problematice majetkových vztahů uvnitř vyšehradské kapituly do doby husitské*, in: Jaroslav BOUBÍN (ed.), *Mediaevalia Historica Bohemica* 11, Praha 2007, 79-93.

PELIKÁN, Josef, *Rožmberské dluhopisy z let 1457-1481*, Praha 1953.

PEŠKA, Lukáš – SVOBODA, Miroslav, *Příspěvek k problematice pečeti johanitských generálních převorů ve 14. a 15. století*, in: Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity, Řada C- historická 48, 1999 [vyd. 2001], č. 46, s. 41-66.

POŘÍZKA, Jiří, *Maltézští rytíři u nás: tři studie k historii českého velkopřevorství řádu maltézských rytířů*, Brno 1990.

SKOPAL, Michael, *Založení komendy johanitů na Malé straně. Příspěvek k otázce příchodu řádu do Čech*, in: Václav Ledvinka (ed.), *Pražský sborník historický* 26, Praha 1993, s. 7-37.

SKŘIVÁNEK, František, *Rytíři svatého Jana Jeruzalémského u nás*, Praha 1995.

SKŘIVÁNEK, František – TOVAČOVSKÝ, Josef, *Vratislavští biskupové v dějinách Slezska*, *Genealogie a heraldika* 37, č. 1, 2004, s. 36-39.

SVOBODA, Miroslav, *Majetek johanitského řádu v Čechách ve 12.-16. století*, Brno 2006, netištěná disertační práce (FF MU Brno 2006).

SVOBODA, Miroslav, *Nástin majetkového vývoje řádu johanitů v Čechách v předhusitské době*, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (edd.), *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003, s. 555-556.

SVOBODA, Miroslav *Pozemková držba pražské komendy johanitů a její sekvestrace v 15. století*, in: Celostátní studentská vědecká konference Historie 1997, Brno, Matice moravská 1998, s. 85-104.

SVOBODA, Miroslav, *Hospodaření strakonické komendy johanitů do poloviny 15. století*, in: Jaroslav Čechura (ed.) *Časopis Národního musea, Řada historická C*, 170, č. 1-2, Praha 2001, s. 1-21.

ŠMAHEL, František – NODL, Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002.

TEPLÝ, František, *Dějiny města Volyně*, Písek 1933.

URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny. Věk poděbradský III /1*, Praha 1915.

URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny. Věk poděbradský III/2*, Praha 1918.

URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny. Věk poděbradský III/3*, Praha 1930.

URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny. Věk poděbradský III/4*, Praha 1962.

WARTENBERG – WALDSTEIN, Berthold, *Řád johanitů ve středověku*, Praha 2008.

## VIII. Seznam zkratek

AČ = Archivní časopis

AMM = Acta Musei Moraviae

ČČH = Český časopis historický

ČMM = Časopis Matice moravské

ČNM = Časopis Národního musea

ČsČH = Československý časopis historický

ČSPS = Časopis Společnosti přátel starožitností

ČSPSČ = Časopis Společnosti přátel starožitností českých

FF MU = Filosofická fakulta Masarykovi univerzity

FHB = Folia Historica Bohemica

HA = Historický archiv

HT = Husitský Tábor

JSH = Jihočeský sborník historický

MHB = Mediaevalia Historica Bohemica

MVGDB = Mitteilung des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen

NA = Národní archiv

PA = Památky archeologické

PHS = Právně historické studie

PP = Průzkumy památek

PSH = Pražský sborník historický

SAP = Sborník archivních prací

SH = Sborník historický

SOA = Státní oblastní archiv

SOkA = Státní okresní archiv

SPFFBU = Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity

VMO = Věstník Matice opavské

Výběr = Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském museu v Českých Budějovicích (do r. 1993)

ZPP = Zprávy památkové péče